

ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และ
ผู้สูงอายุในพื้นที่ ทัศนศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรารของ
พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

นายจักรกฤษณ์ แสนพรหม

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค

สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2556

ความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ
และผู้สูงอายุในพื้นที่ ทัศนศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบริวารของ
พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อนุมัติให้นำโครงการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

คณะกรรมการสอบโครงการ

_____
(รศ. ดร.อวิรุทธิ์ ชินกุลกิจนิวัฒน์)
ประธานกรรมการ

_____
(รศ. ดร.พรศิริ จงกล)
กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ)

_____
(รศ. ดร.ฉัตรชัย โชติษฐยางกูร)
กรรมการ

_____
(รศ. ร.อ. ดร.กนต์ธร ชำนิประศาสน์)
คณบดีสำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์

จักรกฤษณ์ แสนพรหม : ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรของพระ
ธาตุพนมจังหวัดนครพนม (THE NECESSITY OF FACILITIES FOR LOCAL
ELDERLY AND SENIOR TOURISTS : A CASE STUDY OF SATELLITE PHRA
THATS OF PHRA THAT PHANOM, NAKHOM PHANOM PROVINCEADVISOR)
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.พรศิริ จงกล

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรของพระธาตุพนม
จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อประเมินความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวก
สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของพระธาตุ
บวรของพระธาตุพนมในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและ
ผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยการสำรวจ และเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในพื้นที่ และ นักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุที่ได้มาเที่ยวพระธาตุบวร 6 พระธาตุ ได้แก่ พระธาตุเรณู พระธาตุศรีคุณ พระธาตุมหาชัย
พระธาตุประสิทธิ์ พระธาตุท่าอุเทน และพระธาตุนครรวม 840 ตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถาม
ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า

ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คือ ป้ายแจ้งข้อมูล
และแผนที่ภายในวัดอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนทั้งกลางวันและกลางคืน ส่วนผู้สูงอายุใน
พื้นที่ คือ ที่จอดรถ สำหรับการจัดลำดับความสำคัญของพระธาตุบวรของพระธาตุพนมในความ
จำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ให้พระธาตุเรณูเป็นลำดับแรก
ผู้สูงอายุในพื้นที่ให้พระธาตุประสิทธิ์ เป็นลำดับแรก และการเปรียบเทียบผู้ที่ เป็นโรคกับความ
จำเป็นในการติดตั้งราวจับพบว่าโรคความดัน/ตาฟาง/ตาต้อ โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน โรคหูตึง/
หูหนวก/ไฉยไม่ชัดเจน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ มีความจำเป็นต่อการติดตั้งราวจับใน
ห้องน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value < 0.05) ยกเว้น โรคเบาหวาน

สาขาวิชา วิศวกรรมโยธา

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อนักศึกษา _____

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา _____

JAKKRIT SAENPROM : THE NECESSITY OF FACILITIES FOR LOCAL
ELDERLY AND SENIOR TOURISTS : A CASE STUDY OF SATELLITE
PHRA THATS OF PHRA THAT PHANOM, NAKHOM PHANOM
PROVINCEADVISOR : ASSOC. PROF. PORNSIRI JONGKOL, Ph.D.

This project was a study of necessity of facilities for local elderly and senior tourists in satellite PhraThat's of Phra That Phanom. The objectives of this study were: 1) to evaluate necessity of facilities for local elderly and senior tourists, and 2) to create priority of the satellite PhraThats for installing facilities. The samples of this study were 840 local elderly and senior tourists who visited six satellite PhraThats including Phra That Renu, Phra That Srikun, Phra That Mahachai, Phra That Prasit, Phra That Ta Uten, and Phra That Nakon. Questionnaire was used to collect data. The results showed that senior tourists needed sign showing information and map and the signs must be clearly seen both day and night. The local elderly needed car parking. The results of facility priority revealed that senior tourists considered Phra That Renu as the first priority, whereas the local elderly considered Phra That Prasit as the first one. The statistical analysis showed that the samples with disease including blurred vision or blindness, osteoarthritis, deafness or hearing loss, hypertension or heart disease had an effect on handrail need significantly.

School of Civil Engineering
Academic Year 2013

Student's Signature _____
Advisor's Signature _____

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบุคคล และกลุ่มบุคคลต่อไปนี้ ที่กรุณาให้คำปรึกษา และช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งด้านวิชาการและด้านการดำเนินงานวิจัย ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.พรศิริ จงกล อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ที่เมตตาสละเวลาให้การอบรม สั่งสอน ชี้แนะ ช่วยเหลือในการ ทำการศึกษาวิจัย ตลอดจนให้การแนะนำในการเขียน และตรวจทานแก้ไขจนโครงการเสร็จ สมบูรณ์ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อวิรุทธิ์ ชินกุลกิจนิวัฒน์ ประธาน และ ท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย โชติษฐียงกูร กรรมการสอบโครงการมหาบัณฑิต ที่กรุณาให้คำแนะนำต่าง ๆ ท่าน ศาสตราจารย์ ดร.สุขสันต์ หอพิบูลสุข และคณะทั้งหมด ที่กรุณาให้การแนะนำให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนวทางต่าง ๆ ประสาทวิชาจนครบหลักสูตรการบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค ขอขอบพระคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่ให้ทุนใน การศึกษาและให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยนี้ ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้ การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนส่งเสริมการศึกษา ขอขอบพระคุณญาติพี่น้องที่ให้กำลังใจเป็นอย่างดี เสมอมา และทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเริ่มตั้งแต่เข้าศึกษาจนกระทั่ง โครงการฉบับนี้สำเร็จ

จักรกฤษณ์ แสนพรหม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	4
2.2 การเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในวัยผู้สูงอายุ.....	6
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	10
2.4 ทฤษฎีทางด้านชีววิทยา.....	11
2.5 ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม.....	12
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	14
2.7 ความหมายของนักท่องเที่ยว.....	16
2.8 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	18
2.9 แนวคิดองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยว.....	20
2.10 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว.....	22
2.11 รูปแบบการท่องเที่ยว.....	30
2.12 การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ.....	32
2.13 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36

3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
3.1	ประชากรในการวิจัย.....	39
3.2	กลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	39
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
3.3.1	แบบสอบถาม.....	39
3.3.2	ตัวแปรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.4	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
3.4.1	ข้อมูลที่ใช้ในการประกอบการศึกษา.....	41
3.4.2	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
4.1	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	42
4.1.1	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของผู้สูงอายุในพื้นที่.....	42
4.1.2	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ.....	46
4.2	การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ.....	49
4.2.1	การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่.....	49
4.2.2	การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ.....	56
4.3	การจัดอันดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรवार.....	64
4.3.1	การจัดอันดับประเภทความสำคัญในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรवारของผู้สูงอายุในพื้นที่.....	65
4.3.2	การจัดอันดับประเภทความสำคัญในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรवारของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ.....	66
4.4	ทดสอบสมมติฐาน.....	67
4.4.1	สมมติฐานที่ 1.....	67
4.4.2	ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคกับไม่เป็นโรค.....	68

5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	71
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	71
5.2	อภิปรายผล.....	72
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	72
	เอกสารอ้างอิง.....	74
	ภาคผนวก ก.....	77
	ภาคผนวก ข.....	86
	ภาคผนวก ค.....	114
	ประวัติผู้เขียน.....	126

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 การเปรียบเทียบความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละประเภท จำแนกของ ผู้สูงอายุในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ.....	64
4.2 จำนวนร้อยละประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ ผู้สูงอายุ ของพระธาตุนวสาร(ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	66
4.3 จำนวนร้อยละประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับ ผู้สูงอายุ ของพระธาตุนวสาร (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).....	66
4.4 การวิเคราะห์ผลของโรคที่มีต่อความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำ.....	67
4.5 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรค ตามัว/ ตาฟาง/ตาต้อ กับไม่เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ.....	68
4.6 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคเบาหวาน กับไม่เป็นเบาหวาน.....	68
4.7 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็น โรคเจ็บเข่า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน กับไม่เป็นโรคเจ็บเข่า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน.....	69
4.8 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็น โรค หูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน กับไม่เป็นโรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน.....	69
4.9 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็น โรคความดันโลหิตสูงกับไม่เป็นโรคความดันโลหิตสูง.....	70
4.10 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำกับผู้ที่เป็นโรคหัวใจ กับไม่เป็นโรคหัวใจ.....	70

สารบัญรูปรภาพ

รูปที่	หน้า
4.1 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม(ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	43
4.2 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม(ผู้สูงอายุในพื้นที่)...	43
4.3 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามโรคประจำตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	44
4.4 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักระยะพระธาตุของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	45
4.5 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักระยะพระธาตุในรอบ 1 ปี ของผู้ตอบ แบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	46
4.6 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ) ...	46
4.7 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).....	47
4.8 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามโรคประจำตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).....	48
4.9 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักระยะพระธาตุของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).....	48
4.10 ค่าความถี่ และร้อยละ จำแนกตามการสักระยะพระธาตุในรอบ 1 ปี ของผู้ตอบ แบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่).....	49
4.11 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านป้ายและสัญลักษณ์.....	50
4.12 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางสัญจร ทางเท้า.....	51
4.13 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน.....	51
4.14 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางลาดขอบถนน ทางข้ามถนน.....	52
4.15 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านจอดรถ.....	53

4.16	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร.....	54
4.17	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร.....	55
4.18	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านห้องน้ำ.....	56
4.19	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านป้ายและสัญลักษณ์.....	57
4.20	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านทางสัญจรและทางเท้า.....	58
4.21	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบกันหิน.....	59
4.22	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านทางข้ามถนน.....	60
4.23	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านที่จอดรถ.....	61
4.24	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านที่จอดรถ.....	62
4.25	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุใน พื้นที่ด้านที่จอดรถ.....	63
4.26	ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านห้องน้ำ.....	64
ข.1	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	87
ข.2	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	87
ข.3	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	88
ข.4	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	88
ข.5	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	89
ข.6	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	89
ข.7	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	90
ข.8	สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม.....	90

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

n	=	จำนวนกลุ่มประชากรเป้าหมายของ
$\bar{X}$	=	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	=	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
P value	=	ค่าสถิติแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
*	=	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	=	ความมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้การรับรองสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะซึ่งมีชื่อว่า พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 สาระของกฎหมายนี้ได้กำหนดความหมายของผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ซึ่งในกฎหมายใช้คำว่า สิทธิ ผู้สูงอายุให้มีสิทธิให้ได้รับความคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือ การบริการสาธารณะอื่นๆ โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวตามโบราณสถาน จะต้องให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุอย่างมาก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ มีทั้งหมด 12 อำเภอ และมีพระธาตุพนมซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนทั่วไปได้มาสักการบูชาจำนวนมาก พระธาตุพนมเป็นพระธาตุประจำวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นพระธาตุหลัก ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุพนมมรรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 52 กิโลเมตร และยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนปีวอกอีกด้วย ในทุกๆปีเมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 จะมีงานนมัสการพระธาตุพนม จะมีประชาชนทั่วทุกสารทิศเดินทางมาทำบุญ บูชากราบไหว้ มีทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ตลอดจนผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนมาก จะเดินเบียดเสียดกันไปนมัสการพระธาตุพนมอย่างเนืองแน่น แต่ทางวัดพระธาตุพนมก็ให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ ได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นสถานที่จอดรถ ทางเดินเชื่อม ทางลาด บันไดซึ่งมีราวจับมั่นคง ป้ายสัญลักษณ์ บอกรักษาตำแหน่ง ห้องน้ำห้องส้วมคนพิการและผู้สูงอายุ ซึ่งมีพร้อมหมดแล้ว นอกจากพระธาตุพนมแล้ว ก็ยังมีพระธาตุบริวารอีก 6 พระธาตุ ที่จะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ดังนั้น จึงได้จัดทำหัวข้องานวิจัย การติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ประกอบด้วย

พระธาตุเรณู เป็นพระธาตุประจำวันจันทร์ สำหรับผู้ที่เกิดวันจันทร์ “พระธาตุเรณู” ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 51 กิโลเมตร องค์พระธาตุจำลองมาจากองค์พระธาตุพนมองค์เดิม แต่มีขนาดเล็กกว่า สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2461 โดยพระอุปัชฌาย์อินภูมิโย สูง 35 เมตร กว้าง 8.37 เมตร มีซุ้มประตู 4 ด้าน ภายในเป็นโพรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตธาตุ รวมทั้งพระไตรปิฎก พระพุทธรูปทองคำ

พระพุทธรูปเงิน ของมีค่า และเครื่องกษัตริย์ของพระยาและเจ้าเมือง นอกจากนี้ภายในโบสถ์ยังประดิษฐานพระองค์แสน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำศิลปะแบบลาว ปางสมาธิ พระคู่บ้านของอำเภอเรณูนคร มีพุทธลักษณะสวยงามมาก

พระธาตุศรีคุณ เป็นพระธาตุประจำวันอังคาร สำหรับผู้ที่เกิดวันอังคาร “พระธาตุศรีคุณ” ประดิษฐานอยู่ที่วัดธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 78 กิโลเมตร มีลักษณะส่วนบนคล้ายพระธาตุพระนม ต่างกันตรงชั้นที่ 1 มี 2 ตอน เป็นรูปสี่เหลี่ยม ประดับลวดลายปูนปั้นและชั้นที่ 2 สั้นกว่าพระธาตุพนม หอแจกเป็นหอแจกแบบโปร่ง ยกพื้นสูง ผนังเปิดโล่งทั้ง 3 ด้าน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2472 ภายในบรรจุพระอรหันตธาตุของพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร และพระสังกัจจายนะ

พระธาตุมหาชัย เป็นพระธาตุประจำวันพุธ “พระธาตุมหาชัย” ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 44 กิโลเมตร ได้ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยดำริของหลวงปู่คำพันธ์ โฆสปัญโญ โดยที่สร้างแล้วพระธาตุมีรูปทรงแปดเหลี่ยม ฐานพระกว้าง 32 เมตร ยาว 32 เมตร มี 2 ชั้น ชั้นล่างสูง 2.50 เมตร ชั้นบนสูง 2 เมตร องค์พระธาตุสูง 10.50 เมตร รวมทั้งฐานสูง 15 เมตร หากนับถึงฉัตรด้วยจะสูง 16 เมตร ภายในบรรจุพระสารีริกธาตุและสารีริกธาตุของพระอัญญาโกณฑัญญะ ต่อมาได้บูรณะสร้างพระธาตุครอบองค์เดิมสูง 37 เมตร สร้างเสร็จในปี 2539

พระธาตุประสิทธิ์ เป็นพระธาตุประจำวันพฤหัสบดี สำหรับผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดี “พระธาตุประสิทธิ์” ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 93 กิโลเมตร เป็นเจดีย์โบราณไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด กระทั่งเมื่อ พ.ศ.2436 ได้มีการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ได้จำลองรูปทรงมาจากองค์พระธาตุพนม ลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยม วัดโดยรอบฐานได้ 20.80 เมตร สูง /28.52 เมตร พระธาตุประสิทธิ์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเอาไว้ถึง 7 องค์ และยังบรรจุพระอรหันตธาตุเอาไว้อีก 14 องค์

พระธาตุท่าอุเทน เป็นพระธาตุประจำวันศุกร์ สำหรับผู้ที่เกิดวันศุกร์ “พระธาตุท่าอุเทน” ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ระยะทางจากตัวเมือง 26 กิโลเมตร สร้างเมื่อ พ.ศ.2455 เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนรูปสี่เหลี่ยม จำลองมาจากพระธาตุพนม แต่มีขนาดเล็กและสูงกว่าพระธาตุพนม ภายในบรรจุพระพุทธรูปพระสารีริกธาตุ ที่อัญเชิญมาจากเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า

พระธาตุนคร พระธาตุประจำวันเสาร์ พระธาตุองค์สุดท้ายสำหรับผู้เกิดวันเสาร์ คือ “พระธาตุนคร” ประดิษฐานอยู่ที่วัดมหาธาตุ อำเภอเมืองนครพนม พระธาตุมีลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส

ก่อสร้างเสร็จใน พ.ศ.2465 ภายในบรรจุพระอรหันต์สารีริกธาตุ พร้อมกับองค์พระพุทธรูปทองคำ และของมีค่าต่างๆ ที่ประชาชนที่มีจิตศรัทธานำมาถวายเพื่อบรรจุไว้ในองค์พระธาตุ

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อประเมินความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่พระธาตุบริวารของพระธาตุพนม
- 1.2.2 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของพระธาตุบริวารของพระธาตุพนมในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่พระธาตุบริวารของพระธาตุพนม

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาความเหมาะสมความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกอาคาร สถานที่ ให้เอื้ออำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่พระธาตุบริวารของพระธาตุพนม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.4.2 ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาและสืบค้นข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่องความจำเป็นในการติดตั้ง สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว พระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสาร ระเบียบ กฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบในการศึกษาวิจัย โดยผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็น ของการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. ความหมายของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุโดยทั่วไป หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยเสื่อม ทางด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน นอกจากอาการเสื่อมดังกล่าวแล้ว ยังได้ใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์สากล เพื่อให้ทราบว่าบุคคลใด สมควรเป็นผู้สูงอายุ สำหรับความหมายผู้สูงอายุในทางวิชาการนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้จัดสมัชชาโลกเกี่ยวกับผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ.2525 ณ กรุง เวียนนา ประเทศออสเตรีย ได้ให้ความหมายของคำ ว่า “ผู้สูงอายุ” คือ บุคคลทั้งเพศชายและเพศ หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ฝน แสงสิงแก้ว (2526) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า เป็นบุคคลในวัย สุดท้ายของ วงจรชีวิต ซึ่งจะเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว และวัยชรา และกำหนดเกณฑ์ปลดเกษียณ จากราชการคือ ตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นการเริ่มต้นของวัยชรา

บรรดรุ ศิริพานิช (2526) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป โดยนับอายุตามอายุในปีปฏิทิน ซึ่งเน้นเกณฑ์ที่องค์การระหว่างประเทศได้ประชุมตกลงกัน เป็นมาตรฐานสากลในการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2528) ได้แยกระดับ คือ อายุระหว่าง 60 - 75 ปี เรียกว่า วัยเริ่มมีอายุ (Young old) และระยะที่ 2 อายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป เรียกว่า เป็นวัยที่มีอายุเต็มที่ (old หรือ really old)

กรมประชาสงเคราะห์ (2530) ได้ให้ความหมายคำ ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุของมนุษย์ ความสูงอายุนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดมา และดำเนินการต่อเนื่องไปจนถึงสิ้นสุดอายุขัยของสิ่งที่มีชีวิตนั้น และกำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

ส่วนผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Gerontologists) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ประเภทคือ (Hall, 1976; กชกร สังขชาติ, 2538)

1. การสูงอายุดตามวัย (Chronological aging) หมายถึง การนับจำนวนอายุจริงตามปีปฏิทิน โดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป
2. การสูงอายุดตามสภาพร่างกาย (Biological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดขึ้นทั้งด้านสภาพ เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก เป็นต้น และกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏขณะที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น
3. การสูงอายุดตามสภาพจิตใจ (Psychological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เชาวน์ปัญญาและลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคน เช่น เกิดความกลัวในการถูกทอดทิ้ง ความจำเสื่อมใจน้อย เป็นต้น
4. การสูงอายุดตามสภาพสังคม (Sociological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน่วยงานของราชการ สโมสร และอื่นๆ เป็นต้น

จะเห็นว่า มีผู้พยายามให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้มากมาย ซึ่งเกณฑ์ที่กำหนดความเป็นผู้สูงอายุนั้นมีความหมายแตกต่างกันตามสังคม และระยะเวลาของผู้สูงอายุ ในการกำหนดผู้สูงอายุในสังคมดั้งเดิมนั้น แต่ละสังคมมักใช้บทบาทที่ผู้สูงอายุมีต่อสังคมเป็นเกณฑ์ บทบาทต่าง ๆ นี้มักจะ เป็นบทบาทที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ และมีความรับผิดชอบสูง ส่วนในสังคมสมัยใหม่มักจะใช้อายุตามปฏิทินเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความเป็นผู้สูงอายุ จากความหมายของผู้สูงอายุดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวัยช่วงสุดท้ายของชีวิต เป็นผู้ที่มึคุณค่า และได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมมาเป็นระยะเวลายาวนาน การกำหนดให้บุคคลเป็นผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคม

แต่ละสังคม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้ที่มิอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่ไม่มีภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรงหรือทุพพลภาพที่ต้องให้การดูแลเป็นพิเศษทั้งที่บ้านหรือที่สถานพยาบาลเป็นผู้สูงอายุ

2.2 การเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในวัยผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้และเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจจะมีความอ่อนแอของร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีความเจ็บป่วยหรือความพิการร่วมด้วย นักสังคมวิทยายอมรับว่าภาวะสูงอายุเป็นการก้าวเข้าสู่สภาพการเปลี่ยนแปลง หรือบทบาทใหม่ในสังคม นอกจากนั้นภาวะสูงอายุยังเป็นผลจากการสูญเสียอย่างค่อยเป็นค่อยไปของความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนี้คือ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539)

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสรีรวิทยา

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสรีรวิทยาของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้จะแตกต่างกันในระยะเวลาเร็วหรือช้าในแต่ละบุคคล (McGaugh and Kiesler, 1981 อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ดังนี้

ผิวหนัง ผู้สูงอายุจะมีผิวหนังแห้ง เหี่ยวย่น และตกกระเป็นแห่ง ๆ จากการเสื่อมของต่อมไขมันและจำนวนเนื้อเยื่อ (Collagen) ลดลง ชั้นต่าง ๆ ของผิวหนังจะบางลงทำให้เกิดบาดแผลได้ง่าย ไขมันใต้ผิวหนังจะลดจำนวนลง ต่อมเหงื่อจะลดการทำงาน หลังเหงื่อน้อยลง มีผลทำให้การระบายความร้อนของร่างกายในผู้สูงอายุลดลง นอกจากนี้เล็บมีความเจริญเติบโตลดลง 50% และบางแตกเปราะง่าย

กล้ามเนื้อชนิดลาย (striated muscle) ลดจำนวนลงและมีเซลล์ไขมันเข้าไปแทรกในเซลล์ กล้ามเนื้อมากขึ้น มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อลดลงกระดูก มักจะเปราะบางจากการสูญเสียของแคลเซียม การดูดซึมลดลง หรือภาวะสูญเสียแคลเซียมของกระดูกซึ่งเกิดจากฮอร์โมนเอสโตรเจน ซึ่งหลังออกมาน้อย เป็นผลทำให้กระดูกบางลง ทำให้โอกาสแตกหักได้ง่าย

เส้นเลือด โดยทั่วไปผนังเส้นเลือดจะแข็งตัวและหนาขึ้น ทำให้รูเส้นเลือดแคบลง การไหลเวียนไม่ดี มักจะเกิดเส้นเลือดดำโป่งพองด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านกล้ามเนื้อและกระดูกโครงร่าง มีผลทำให้ผู้สูงอายุอาจจะมีความผิดปกติ ที่พบส่วนมากคือ กระดูกข้ออักเสบ รูมาตอยด์ เกาต์ กระดูกผุ และกระดูกเชิงกรานหัก เป็นต้น

อวัยวะรับรสและกลิ่น มีความสามารถในการรับรสและกลิ่นลดลง

ตา มีความเปลี่ยนแปลงในการปรับตาต่อความมืดและสว่างลดลง สายตาสายตาจะยาว ผู้สูงอายุที่อายุมาก ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นต้อกระจก

หู มีความสามารถได้ยินเสียงลดลง ผู้ชายจะเสียการได้ยินมากกว่าผู้หญิงบางครั้งจะมีเสียงอื้อในหู

สมอง เซลล์สมองจะตายไป และจำนวนเซลล์สมองลดลง ทำให้ขนาดสมองเล็กลง ปลายประสาทลดลง จำนวนรับความรู้สึกลดลงและใยประสาทนำ ส่งลดลง ความเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบประสาทและสมอง กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีความจำเสื่อม หลงลืม อารมณ์แปรปรวน บางรายมีความสับสน ซึมเศร้า จำเรื่องราวในอดีตได้ดีกว่าปัจจุบัน

หัวใจ เนื่องจากกล้ามเนื้อหัวใจจะมีเนื้อพังคืดและมีไขมันสะสมมากขึ้น ทำให้การยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อหัวใจลดลง

หลอดเลือดหัวใจ คีบ ภาวะผนังเส้นเลือดแข็งและหนาขึ้น ทำให้เลือดไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจลดลง

ลิ้นหัวใจ แข็ง คีบ ปิดไม่สนิท มีแคลเซียมเกาะติด ทำให้ลิ้นหัวใจทำงานลดลง

ความดันโลหิต การที่เส้นเลือดมีผนังหนาตีบ ทำให้เลือดไหลผ่านลำบากจึงเกิดภาวะแรงดันเลือดสูง

สำหรับระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย อาจมีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ระบบทางเดินหายใจ หลอดลมจะอักเสบและมีการไออยู่เสมอ มีเสมหะมาก

กล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจหอ่อนสมรรถภาพลง ทำให้ทรงอกขยายตัวได้น้อยมีผลทำให้ถุงลมโป่งพองได้ง่าย เป็นไข้หวัดเล็กน้อยก็จะมีอาการปอดบวมและปอดอักเสบด้วย

ระบบทางเดินอาหาร การย่อยและการดูดซึมอาหารและการหลั่งน้ำย่อยต่างๆ ลดลง ดับจะมีขนาดและน้ำหนักลดลง เพราะมีการเก็บกอดลาเจนและวิตามินลดลง ระบบการทำงานเอนไซม์ลดลง มีผลทำให้ดื่บมีสมรรถภาพในการทำ ลายพิษต่าง ๆ ที่เข้าสู่ร่างกายลดลง

ระบบทางเดินปัสสาวะ นับตั้งแต่ไตลงมาทำให้เกิดนิ่วในไต ไตอักเสบ และกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ผู้สูงอายุชายบางรายต่อมลูกหมากมีขนาดโตขึ้น ทำให้มีการขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ทำให้ปัสสาวะลำบาก สำหรับผู้สูงอายุหญิงอาจจะมีอาการคันอวัยวะเพศ ทำให้ผิวหนังแห้งเพราะฮอร์โมนลดลง

ระบบต่อมไร้ท่อ มีการลดลงของฮอร์โมนต่าง ๆ ทำให้กล้ามเนื้อลีบ กระดูกผุเปราะ อ่อนเพลีย ซึมเศร้า และซีพจรช้าได้ พบอาการเบาหวานมากขึ้นในผู้สูงอายุ

ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ ผู้สูงอายุชายจะมีต่อมลูกหมากโตมากขึ้น อาจจะทำให้ขัดขวางทางเดินของปัสสาวะ ส่วนผู้สูงอายุหญิงเยื่อบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกจะฝ่อเหี่ยวลง นอกจากนี้มดลูกและรังไข่จะฝ่อเหี่ยวได้ เนื้อเยื่อของช่องทางอวัยวะสืบพันธุ์จะค่อย ๆ หนาขึ้น แห้ง และมีความยืดหยุ่นน้อยลง ทำให้ฉีกขาดได้ง่ายขึ้น เลือดที่มาเลี้ยงบริเวณนี้ก็ลดน้อยลงกว่าเดิมการเปลี่ยนแปลงของ

ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ของผู้สูงอายุอาจจะทำให้เกิดความผิดปกติ กล่าวคือการติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ การกลั้นปัสสาวะไม่ได้ การปวดถ่ายปัสสาวะทันทีและบ่อยครั้งการตั้งค้ำของปัสสาวะและต่อมลูกหมากโต

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์

เมื่อผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคม เช่น การมีกำลังถดถอย การหยุดหรือการปลดจากงานประจำ การเปลี่ยนแปลงวิถีทางดำเนินชีวิตหลังจากเคยทำงานมาในช่วงเวลา 20 - 30 ปี การลดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ลง สังคมแคบ ทำให้เกิดความรู้สึกสูญเสียบทบาท ซึ่งอาจกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจ ทำให้ความมั่นใจในความสามารถและคุณค่าของตนเองลดลง การพลัดพรากจากผู้ที่เป็นที่รัก เช่น พ่อ แม่ คู่ชีวิต เพื่อนสนิท และญาติพี่น้อง หรือบุคคลใกล้ชิด ก็จะทำให้เกิดการกระทบกระเทือนใจเพิ่มมากขึ้น และถ้าสุขภาพทางกายขาดผู้ใกล้ชิดดูแล จะทำให้เกิดความรู้สึกหมกหมอง ท้อแท้เป็นทิวคูณ ความรู้สึก สูญเสียบทบาทในวัยผู้สูงอายุ มักจะเกิดขึ้นในหมู่พวกเขา งานมากกว่าพวกเขา งานฝีมือ และเกิดขึ้นในผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง เพราะผู้สูงอายุหญิงนั้นได้ผ่านการสูญเสียบทบาทและการปรับตัวมาก่อนผู้สูงอายุชาย กล่าวคือ ในช่วงหมดประจำ เดือนราวอายุ 45 - 50 ปี ความสามารถทางสติปัญญาโดยทั่ว ๆ ไปได้ลดลง เนื่องจากโรคภัยบางอย่าง หรือความเสื่อมของเนื้อเยื่อในสมอง ส่วนด้านการปรับตัวทางด้านจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคล ย่อมจะแตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อมระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเตรียมตัวการปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ด้วย

3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่นี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ เช่น การเกษียณอายุของผู้ที่ทำงานราชการเมื่ออายุ 60 ปี จะเป็นการสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานและรวมทั้งเกียรติและสิทธิต่าง ๆ ด้วย ปัญหาผู้สูงอายุที่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจจะสรุปได้ดังนี้ (กชกร สังขชาติ, 2538)

3.1 ปัญหาเศรษฐกิจ จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย พบว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาหลักในกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้จะรู้ได้จากผู้ที่ทำงานราชการเมื่อเกษียณอายุรายได้จะลดลง ในขณะที่ค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีเงินสะสมไว้ในขณะที่ทำงานได้ ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้สูงอายุประสบความลำบากในเรื่องที่อยู่อาศัยเรื่องอาหารการกิน และทำให้ส่งผลไปถึงปัญหาสุขภาพ ส่วนผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนตัว เมื่อแก่แล้วลูกหลานจะให้หยุดการทำงานถ้าเป็นงานที่ลูกหลานดำเนินกิจการต่อไป รายได้ก็แบ่งกันใช้ผู้สูงอายุ

เหล่านี้จะไม่มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ แต่ถ้าผู้สูงอายุที่ทำ งานส่วนตัวและไม่มี ลูกหลาน ดำเนินกิจการสืบทอดต่อไป เมื่ออายุมากแล้วจะทำ งานไม่ไหว เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ งานเหล่านี้จะต้องใช้พลังงานมาก ผู้สูงอายุก็อาจจะ ประสบปัญหาไม่มีใครเลี้ยงดู ลูกหลานก็จากไปอยู่ในเมืองเพื่อประกอบอาชีพอื่น ทิ้งผู้สูงอายุให้อยู่โดดเดี่ยว

- 3.2 ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัว สำหรับผู้ที่รับราชการตลอดเวลา ก่อนเกษียณอายุ เวลาของผู้สูงอายุมักจะใช้ในการทำ งานนอกบ้าน เวลาที่จะอยู่กับ ครอบครัวมีน้อยเกือบจะไม่มีเวลาพูดคุยกัน แต่พอหลังเกษียณอายุจะมีเวลาอยู่ที่ บ้าน จึงเกิดปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดการเบื้อ หน่าย ไม่ต้องการที่จะอยู่บ้าน ส่วนผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว ไม่ค่อยจะมี ปัญหาเรื่องเวลาการพบปะกับลูกหลานมากนัก เพราะการประกอบธุรกิจส่วนตัว อาจจะทำ ที่บ้าน เมื่อถึงวัยสูงอายุมอบให้ลูกหลานดำเนินกิจการต่อไป ลูกหลานก็ได้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุเรื่อยมาจึงไม่เกิดปัญหา
- 3.3 ปัญหาการขาดความสัมพันธ์จากเพื่อนและผู้ร่วมงาน ปัญหานี้จะเกิดขึ้นกับ ผู้สูงอายุที่รับราชการเมื่อเกษียณอายุแล้ว จะทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนและ ผู้ร่วมงานเพราะผู้ที่ยังไม่เกษียณอายุมักจะยุ่งอยู่กับงานและมีภาระส่วนตัวจนไม่มี เวลา จึงทำให้ผู้สูงอายุน้อยเนื้อต่ำใจ และคิดว่าเมื่อหมดอำนาจก็ไม่มีคนมาเคารพ นับถือ เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่ไม่มีค่า มีความรู้สึกว่าเหวและซึมเศร้า เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ทำให้มีผลต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ส่วนผู้สูงอายุที่ ประกอบธุรกิจส่วนตัวอาจจะพบปัญหาดังกล่าวได้จากนักธุรกิจที่ทำ กิจการ ใหญ่ ๆ มีอำนาจในการสั่งการ การควบคุม เพราะมนุษย์เราถ้าไม่รู้จักปล่อยวาง ยัง มีความยึดมั่นถือมั่นอยู่เสมอโดยเฉพาะผู้สูงอายุแล้ว จะมีผลต่อสุขภาพมากทั้งด้าน ร่างกายและจิตใจ
- 3.4 ปัญหาการใช้เวลาว่าง ปัญหานี้จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เคยทำงานนอกบ้าน เช่น ข้าราชการหรือผู้ที่ทำ งานบริษัทเอกชน มักจะพบว่า หลังจากเกษียณอายุแล้วมี เวลาว่างมากเพราะไม่ต้องออกจากบ้าน จึงไม่ทราบว่าใช้เวลาทำอะไร ทำให้เกิด ความเบื่อหน่ายและรู้สึกตนเองว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์ จากการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุไทย พบว่า ปัญหาการใช้เวลาว่างเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่ง ของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสาเหตุของความเครียดและมีผลต่อสุขภาพทั้งทางกายและ จิตใจ

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและวัฒนธรรมนี้เอง ทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบกับปัญหา และมีความต้องการที่แตกต่างไปจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ เช่น ปัญหาทางด้านร่างกาย เนื่องจากระบบต่าง ๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมไป ทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง

ปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น กังวลต่อความเจ็บป่วย หงุดหงิด หวาดระแวง เศร้าซึม ท้อแท้ และผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เช่น การสูญเสียหน้าที่การงาน การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด เป็นต้น

ปัญหาทางด้านครอบครัว เช่น สมาชิกในครอบครัวแยกย้ายออกไปมีครอบครัวใหม่หรือออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพัง บางคนอยู่ร่วมกับบุตรหลานไม่ได้ ต้องเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา

ปัญหาทางด้านสังคม เช่น การขาดเพื่อนเนื่องจากเพื่อนฝูงตายไป ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับคนต่างวัย ความต้องการที่จะพึ่งพาตนเอง กล่าวคือ ต้องการดำเนินชีวิตอย่างปกติเหมือนคนอื่น ๆ สามารถคิดหรือทำอะไรได้อย่างอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการความรู้และประสบการณ์ใหม่ในสังคม เพื่อปรับตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสิ่งแวดล้อม

จากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ อันได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคม เพราะผู้สูงอายุต้องการการดูแลเอาใจใส่ที่แตกต่างไปจากคนในวัยอื่น ๆ ผู้สูงอายุควรจะได้รับ การตอบสนองตามสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะมีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุแต่ละคนและสภาพแวดล้อมในสังคมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ดังนั้น ถ้าผู้ดูแลผู้สูงอายุเข้าใจและสามารถแก้ไขปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงได้จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ทฤษฎีผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการนำเอาหลักวิชาการมาประยุกต์ใช้ในการจัดบริการแก่ผู้สูงอายุในสังคม ได้มีผู้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหลายทฤษฎีดังต่อไปนี้

ฉันทนา กาญจนพงษ์ (2530) ได้กล่าวถึงการแบ่งการสูงอายุของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การสูงอายุดำรงวัย (Chronological Aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตามปีปฏิทินโดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป
  2. การสูงอายุดำรงสภาพร่างกาย (Biological Aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพร่างกาย และกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏขณะที่มีอายุเพิ่มขึ้น
  3. การสูงอายุดำรงสภาพจิต (Psychological Aging) จะมีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญา และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น
  4. การสูงอายุดำรงสภาพสังคม (Sociological Aging) จะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน่วยงาน
- จากการที่ได้มีผู้แบ่งทฤษฎีสังคมของผู้สูงอายุไว้หลายทฤษฎี จึงพอสรุปได้ดังนี้

2.4 ทฤษฎีทางด้านชีววิทยา

ทฤษฎีภาวะสูงอายุดำรงชีววิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายสาเหตุของความชราเชิงชีววิทยา (McPherson, 1983 อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ดังนี้

- 1) ทฤษฎีพันธุกรรม (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า คนชราเกิดขึ้นตามพันธุกรรม มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง อวัยวะบางส่วนของร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุและลักษณะนั้นแสดงออกเมื่ออายุมากขึ้น เช่น ผมหงอก ศีรษะล้าน และเดินหลังค่อม
- 2) ทฤษฎีการเสื่อมของเนื้อเยื่อ (Collagen Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า สารที่เป็นส่วนประกอบของเนื้อเยื่อกระดูกเพิ่มมากขึ้น และมีการจับตัวกันมากขึ้นทำให้ Collagen fiber หดสั้นเข้าเมื่อถึงวัยสูงอายุ ทำให้ปรากฏรอยย่นมากขึ้นและดึงอยู่ตรงบริเวณกระดูกข้อต่อซึ่งจะมองเห็นปมกระดูกชัดเจน
- 3) ทฤษฎีการทำลายตนเอง (Auto Immune Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อม ๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันทำลายตนเองมากขึ้น ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลงจะทำให้ร่างกายต่อสู้เชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดีทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ง่าย และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะรุนแรงเป็นอันตรายต่อชีวิตได้
- 4) ทฤษฎีความผิดพลาด (Error Catastrophe Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นจะค่อย ๆ เกิดความผิดพลาดในการทำงานของเซลล์ และความผิดพลาดนี้จะเพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นที่ทำให้เซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายเสื่อมและหมดอายุลง

- 5) ทฤษฎีอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภายในร่างกายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย โดยเฉพาะผู้สูงอายุประกอบด้วยสิ่งแวดลอมที่มีเรดิคัลอย่างอิสระอยู่มากมายตลอดเวลาเรดิคัลเหล่านี้จะทำให้ยีนเกิดความผิดปกติ และทำให้คอลลาเจนและอีลาสตินซึ่งเป็นโปรตีนองค์ประกอบของเนื้อเยื่อเหนียวเกิดขึ้นมาก จนทำให้เสียความยืดหยุ่นไป

2.5 ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม

ทฤษฎีภาวะสูงอายุทางด้านจิตวิทยาสังคม เป็นทฤษฎีกล่าวถึงจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุ (McPherson, 1983 อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) คือ

- 1) ทฤษฎีการถดถอย (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ค่อย ๆ ถดถอยออกจากสังคม ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและในกลุ่มวัยอื่น ๆ ด้วย เพื่อเป็นการลดภาวะกดดันทางสังคมบางประการ
- 2) ทฤษฎีการทำ กิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งได้จากการมีกิจกรรม และการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีความรู้สึกว่าตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม
- 3) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขก็ต่อเมื่อได้กระทำ กิจกรรมหรือปฏิบัติตัวเช่นที่เคยกระทำ ตัวมาก่อน บุคคลใดคุ้นเคยกับการอยู่ร่วมกับคนหมู่มากก็กระทำ ต่อไป บุคคลใดพอใจชีวิตที่อยู่อย่างสงบสัน โดยที่อาจแยกตัวเองออกมาอยู่ตามลำพัง ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้สูงอายุอย่างกว้าง ๆ ว่าจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงมากมายให้เข้ากับสังคม เช่น การตายของสามีหรือภรรยา การเกษียณอายุและรายได้ที่ลดลง เป็นต้น
- 4) ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน (Erikson's Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การพัฒนาด้านจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุนั้นเป็นช่วงชีวิตที่ผู้สูงอายุจะรู้สึกว่ามีคุณค่า มั่นคง หรือท้อแท้ หมดหวัง สำหรับบุคคลที่รู้สึกว่ามีชีวิตนั้นมีคุณค่า ถ้ามีความมั่นคงก็จะมีความรู้สึกความพึงพอใจในผลของความสำเร็จจากช่วงชีวิตที่ผ่านมาในสถาบันครอบครัว และเกิดความรู้สึกสุขสงบทางใจและสามารถยอมรับได้ในเรื่องต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้
- 5) ทฤษฎีพัฒนาการของเพค (Peck's Developmental Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุวัยต้น (55-75 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (75 ปีขึ้นไป) มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัย

และการมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาและสังคม เขามีความเชื่อว่าผู้สูงอายุมีการพัฒนาการ 3 ประการ คือ

- (1) ความสามารถในการแยกความแตกต่างของตนกับบทบาทในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ขึ้นอยู่กับบทบาทของหน้าที่การงาน ในทางตรงกันข้าม เมื่อเกษียณอายุบางคนมีความรู้สึกว่ามีคุณค่า แต่ถ้าความรู้สึกภาคภูมิใจและความมีคุณค่าของงาน ไม่ได้จากตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำ หลังเกษียณอายุ ความรู้สึกนั้นก็ยังคงมีอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่ชอบปลูกต้นไม้ ก็จะมีเพียงพอใจหลังเกษียณอายุที่จะได้ทำ สิ่งที่ต้องการแทนงานอาชีพที่เคยทำ เป็นประจำ
- (2) ความสามารถทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติถ้าผู้สูงอายุนึกถึงสภาพร่างกายยังมีความแข็งแรง จะทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความสามารถทางร่างกายที่ลดลง และพยายามปรับตัวให้เหมาะสม ชีวิตก็จะมีความสุข แต่ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงความถดถอยของร่างกายก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและความพอใจลดน้อยลง
- (3) การยอมรับว่าร่างกายของตนเองเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติกับสภาพร่างกายก่อนสูงอายุ การยอมรับร่างกายตามธรรมชาตินี้ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกหวาดกลัว การยอมรับนี้รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตายด้วย ในทางด้านตรงกันข้าม คนที่ยึดติดกับสภาพร่างกายขณะที่อยู่ในวัยที่อายุน้อยกว่า ก็พยายามยืดชีวิตไว้ให้ยาวนานที่สุด โดยไม่พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ มีความหวาดกลัวกับความตาย
- (4) จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความชราของมนุษย์มีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีทางชีวภาพและทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม ซึ่งนักทฤษฎีต่าง ๆ ได้เสนอแนวความคิดและทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์ของภาวะสูงอายุในลักษณะของเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันไป ทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาคอย่างไรก็ตาม ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นยังไม่มีทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใด โดยเฉพาะที่สามารถอธิบายภาวะสูงอายุและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุได้อย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านสรีระ จิตใจ และสังคมได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมแต่สามารถนำ ทฤษฎีหลายๆ ทฤษฎีมาประกอบกันเพื่อช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์ของผู้สูงอายุในสังคมได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้นี้จึงครอบคลุมทั้งทางด้านชีวภาพและทางด้านจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุ

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization (WTO)) แห่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายของ “การท่องเที่ยว” ว่า หมายถึงการเดินทางใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ
2. การเดินทางนั้นผู้เดินทาง เดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ
3. การเดินทางที่เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ซึ่งความหมายดังกล่าวได้กำหนดขึ้นในปี ค.ศ. 1963 ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศสมาชิกได้นำไปพิจารณาเป็นแนวทางให้เกิดความเข้าใจร่วมกันมีมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อนำไปใช้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ (ศรัณยา วรากุลวิทย์, 2551: 28)

นักท่องเที่ยว (tourist) หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปอยู่ในสถานที่อันมิใช่ที่พักถาวรของตน ซึ่งเป็นการเดินทางไปอยู่ชั่วคราวตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืนแต่ไม่เกิน 90 วัน เป็นการเดินทางโดยสมัครใจ ด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจตามวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

พอนด์ (Pond, 1993 : 35) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง

มิลล์ (Mill, 1990 : 359) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการและการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

คอตแมน (Coltman, 1989 : 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นจากความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐบาลในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4

ประการดังกล่าวแล้ว ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจใน ความหมายดังกล่าวแล้ว การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของกิจกรรมที่เกิดจากการผสมผสานในการ ให้บริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวอันเกิดจากหน่วยงานของรัฐบาล เช่น ระบบการคมนาคม การ สื่อสาร ระบบความปลอดภัย ฯลฯ การบริการของภาคเอกชน เช่น การจัดที่พัก ร้านอาหาร ร้านขาย ของที่ระลึก การจํานําเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ และประการสุดท้าย คือ การต้อนรับ ด้วยไมตรีจิตของประชาชนในท้องถิ่นอันเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ฮอลโลเวย์ (Holloway, 1983 : 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยว คือ การที่คนเดินทางออกจากที่พัก หรือที่ทำงาน ไปยังสถานที่อื่น ๆ ในระยะเวลาสั้นๆ และคนเหล่านี้จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างพัก อาศัยชั่วคราวในสถานที่ท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการเดินทาง ต้องการไปเยี่ยมชมมิตรหรือ ท่องเที่ยว

เดวิดสัน (Davidson, 1993 : 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากบ้านพัก เป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้นเพื่อไปเยี่ยมชมมิตร หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว เช่น การพักผ่อน เล่นกีฬา การประชุม สัมมนา ฯลฯ

วินิจ วีรยางกูร (2536 : 1) กล่าวว่า ได้ว่าการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นเรื่องของการเดินทาง หรือการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง โดยใช้ยานพาหนะนำไปการเดินทาง ท่องเที่ยวนั้นหมายถึง การเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้

ดังนั้น การเดินทางจึงมิได้จำกัดเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความ สนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกันการเดินทางเพื่อประชุมสัมมนาเพื่อศึกษาหา ความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมชมเพื่อนฝูง นับว่าเป็นการท่องเที่ยว ทั้งสิ้น

ในการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวนั้นมีเหตุในการจูงใจหรือมุ่งมั่นในการเดินทาง ดังนี้

1. เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การทำงานหนักซ้ำซากจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นคนเราจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศเพื่อหาความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. เพื่อการพักผ่อน หลังจากการทำงานหนักคนเราต้องการพักผ่อนจากการทำงานดังนั้น โปรแกรมเพื่อการท่องเที่ยวและการพักผ่อนจึงมักเป็นที่ที่มีอากาศดี สวยงาม สงบ และ เป็นสิ่งที่เจริญหูเจริญตา

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สถานที่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือสถานที่ที่มีประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง
4. เพื่อการศึกษา แบ่งออกเป็นเพื่อการชมกีฬาและเล่นกีฬา เช่น การแข่งรถ ปีนเขา เล่นเรือใบ
5. เพื่อธุรกิจ หมายถึง การไปทำธุรกิจและท่องเที่ยวไปด้วย
6. เพื่อประชุมสัมมนา ปัจจุบันเป็นการประชุมสัมมนา มักนิยมจัดตามที่แตกต่างกัน รวมทั้งในต่างประเทศด้วยจึงเป็นเหตุให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีโอกาสท่องเที่ยว
7. เพื่อการศึกษา นิยมกันมากในกลุ่มผู้มีฐานะดี เช่น การจัดกลุ่มไปเรียนภาษาต่างประเทศ ณ ต่างประเทศ
8. เพื่อเพศรส จากประวัติการท่องเที่ยวจะเห็นได้ว่า นับแต่โบราณกาลมาแล้วการท่องเที่ยวของคนบางกลุ่มเป็นไปเพื่อการนี้โดยเฉพาะแต่ก็ไม่กระทำโดยโจ่งแจ้ง มักแอบแฝงและรู้จักกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการ

นอกจากเหตุผลใจดังกล่าวข้างต้นแล้ว ความสามารถในการเดินทางก็เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะใช้เป็นตัวตัดสินใจในการเดินทาง ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว, 2539 : 30)

1. เวลาว่าง (Free Time) บุคคลที่จัดได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวอย่างน้อยต้องใช้เวลาว่างช่วงหนึ่งเพื่อจุดมุ่งหมายการเดินทางของตนเอง
2. การเงิน (Finance) การเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวต้องใช้เงินในการจ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งผู้เดินทางจะต้องมีความพร้อมในค่าใช้จ่ายส่วนนี้
3. สุขภาพ (Health) บางครั้งการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวที่ไกลหรือมีภูมิอากาศแตกต่างไปจากที่เคยชินสิ่งเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคแก่ผู้ที่คิดจะเดินทางได้ และผู้ที่สุขภาพไม่ดีมีโรคประจำตัวก็อาจเป็นปัญหาในการเดินทางได้เช่นกัน
4. อาชีพ (Career) การกิจการงานสำหรับบางคน อาจเป็นอุปสรรคในการเดินทาง
5. ระยะทาง (Distance) การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ไกลอาจไม่เอื้ออำนวยและสมคูลและเวลาว่าง การเงิน หรือสุขภาพด้วย

2.7 ความหมายของนักท่องเที่ยว

ในปี ค.ศ. 1963 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นว่า เนื่องจากคำว่าการท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางดังกล่าวแล้ว จึงเห็นสมควรกำหนดคำจำกัดความของคำว่า

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) ให้เน้นคำที่มีความกว้างขวางขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะสามารถใช้เปรียบเทียบซึ่งกันและกันได้ต่อไป โดยการเสนอแนะให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist) ซึ่งคำว่าผู้มาเยือนให้หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มีชีพไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ดังนั้น คำว่า “ผู้มาเยือน” จึงหมายรวมถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทักสนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น
2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ประเทศไทยก็ได้ยึดถือคำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นที่กรุงโรมนี้ เป็นหลักในการจัดนับสถิติจำนวน “นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ” ซึ่งสรุปแล้วก็หมายถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อ

1. มาท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมญาติหรือเพื่อมาพักผ่อน ฯลฯ
2. มาร่วมประชุมหรือเป็นตัวแทนของสมาคม ผู้แทนของศาสนา นักแสดง ฯลฯ
3. มาเพื่อติดต่อธุรกิจ แต่ไม่ชีพทำงานหารายได้
4. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะแวะน้อยกว่า 1 คืน

พร้อมกันนี้ก็ได้อำหนดคำนิยามของ “นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน” (Domestic Tourist) ไว้ว่า คือคนไทยหรือคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยเดินทางจากจังหวัดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตามที่มีชีพไปทำงานหารายได้และระยะเวลาที่พำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน (นิคม จารุณณ์, 2536)

ผู้มาเยือน (Visitors) หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งมา (หรือ ไป) ยังประเทศหนึ่งซึ่งมีชีพการอยู่อาศัยถาวร ด้วยเหตุจงใจใดก็ได้ ซึ่งมีชีพเป็นการไปประกอบอาชีพที่ได้รับค่าจ้างตอบแทน และเข้ามาอยู่อย่างน้อย 24 ชั่วโมง และอย่างมากไม่เกิน 6 เดือน (นิตยา ชัชกุล, 2550 : 3)

นักท่องเที่ยว (Tourists) คือ ผู้มาเยือนชั่วคราวที่มาพักอาศัยอย่างน้อย 24 ชั่วโมง ในประเทศที่ไปเยือนและมีเหตุจงใจในการเยือนเพื่อ

1. เพื่อเป็นการพักผ่อน เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสุขภาพ เพื่อการศึกษา การกีฬา และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
2. เพื่อการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การปฏิบัติเกี่ยวกับครอบครัวและการประชุมต่าง ๆ (นิตยา ชัชกุล, 2550 : 3)

2.8 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังทรัพยากรท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งนักท่องเที่ยวแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มจะมาเยี่ยมชมเยือนทรัพยากรท่องเที่ยวตามประเภทที่ตนชื่นชอบ สามารถแบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้ 3 ประเภท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 ก, หน้า 26-28)

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงามน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ซึ่งรวมถึงบริเวณที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งเพิ่มเติมจากสภาพธรรมชาติในบางส่วน ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติตามการพัฒนาออกได้เป็นประเภทย่อย คือ
  - 1.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติในสภาพดั้งเดิมปราศจากการดัดแปลง เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่สัน โดยซึ่งอยู่ไกลชุมชน คุณค่าผู้มาเยี่ยมชมอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์เป็นธรรมชาติทำให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับธรรมชาติและได้รับความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ภูเขา ธรณีสัณฐาน วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภูมิอากาศ ทะเล ธารน้ำแข็ง เป็นต้น
  - 1.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีการดัดแปลงปรุงแต่ง แต่ยังรักษาสภาพตามธรรมชาติไว้ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่กึ่งสัน โดยซึ่งมีการปรุงแต่งเพื่อความสะดวกในการเข้าถึงและเพิ่มความสามารถในการรองรับ คุณค่าต่อผู้มาเยี่ยมชมอยู่ที่การได้สัมผัสกับธรรมชาติในระดับภายนอกและได้รับความสะดวกในการเยี่ยมชม เช่น ถ้ำ น้ำตก หุ่น้ำพุร้อน ชายหาดอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น
  - 1.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีการดัดแปลงก่อสร้างเพิ่มเติม เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่มีการพัฒนาแล้ว ซึ่งมีการจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการของผู้เยี่ยมชม มีสิ่งอำนวยความสะดวกเต็มรูปแบบ คุณค่าต่อผู้มา

เยือนอยู่ที่การได้พักผ่อนในสภาพธรรมชาติ แต่ได้รับความสะดวกสบายอย่างครบถ้วน เช่น รีสอร์ท เป็นต้น

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่า ในสมัยโบราณมีความเจริญด้านใดบ้าง และเหลือเป็นมรดกตกทอดมายังชนรุ่นหลังอย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้น ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุออกเป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้

- 2.1 ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่ที่มีอายุนับร้อยปี หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสถานที่นั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

- 2.2 ประเภทโบราณวัตถุ เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของวัตถุนั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละประเทศอาจเก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑสถานหรือสถานที่เก็บแบบอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าชม อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศ และเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้พบโบราณวัตถุล้ำค่าเหล่านั้น เช่น ภาพเขียนโบราณ วัตถุโบราณ สมบัติโบราณ พระพุทธรูปโบราณ รูปปั้นโบราณ เป็นต้น

3. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรม ได้ 3 ประเภทดังนี้

- 3.1 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน เรือนแพ ตลาด ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน คนตรีพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่สวน เหมือง วิถีชีวิตอันท้าทายไมตรีของประชาชน เป็นต้น

3.2 ประเภทประเพณี ได้แก่ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ งานพิธีโยนบัว ประเพณีอินทิล เป็นต้น

3.3 ประเภทกิจกรรม ได้แก่กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมบันเทิง สวนสนุก สวนสาธารณะเฉพาะทาง สนามกอล์ฟ สนามแข่งรถ เชื้อเพลิงไฟฟ้า เป็นต้น สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอยู่หลายกิจกรรม เช่น การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การเลี้ยงสัตว์ การดูนก การพายเรือ การดำน้ำ การตั้งแคมป์ การล่องแพ การขี่ช้าง การถ่ายรูป การขี่จักรยาน การไต่เขา การตกปลา การแสวงบุญ การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

2.9 แนวคิดองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยว

องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบไว้อย่างหลากหลาย พอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวควรมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 3 ประการ หรือ 3 A's ดังต่อไปนี้ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 ก : 28-29)

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยแต่ละกลุ่มจะสนใจสิ่งดึงดูดใจของทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภทแตกต่างกันไปเช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้านความสวยงามของธรรมชาติ ก็ชอบที่จะไปเที่ยวภูเขาหรือหาดทราย หรือนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม ก็ชอบที่จะไปเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวเขา หรือนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้านโบราณสถาน ก็ชอบที่จะไปเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนั้นภาพลักษณ์และราคาค่าเข้าชมของทรัพยากรท่องเที่ยวก็มีส่วนในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยว
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางขนส่งเข้าถึง (Accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างทรัพยากรท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกทรัพยากรท่องเที่ยวหนึ่งที่อยู่บริเวณใกล้เคียง อีกทั้งต้องมีที่จอด

รถหรือสถานีรถไฟหรือท่าเรือ หรือท่าอากาศยานเพื่อให้ธุรกิจการขนส่งสามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวยังทรัพยากรท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

3. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ให้ได้รับความสะดวกสบายและความประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากอยู่ท่องเที่ยวมานานวันขึ้น ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อการเดินทางเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเหล่านี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อบริการแก่ประชาชนของตนเอง แล้วถือเป็นผลพลอยได้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ได้อธิบายว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญเช่นกัน คือ การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เพราะองค์ประกอบดังกล่าวมีผลอย่างยิ่งต่อค่าใช้จ่าย ความรวดเร็วและความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าสู่สถานที่นั้น ซึ่งรวมถึงสาธารณูปโภคในส่วนถนนหนทาง สนามบิน รถไฟ ท่าเทียบเรือ รวมถึงความจุ ความรวดเร็ว ราคาและความหลากหลายของสาธารณูปโภคเหล่านี้ รวมทั้งกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการออกวีซ่า และการตรวจคนเข้าเมือง (Middleton, 1994)

Dickman (1996) กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist Destination and Tourism Product) จำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือองค์ประกอบ 5A คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่าง ๆ (Activity)

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มี

ความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง เช่น ภูเก็ตซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หาดทราย กิจกรรมทางน้ำ สถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบาย

มากยิ่งขึ้นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่ง ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน ก็มีความสำคัญเช่นกัน
4. ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการ ที่เหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก
5. กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว น่าสนใจมากขึ้น และกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น

2.10 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้จากเหตุผลของนักท่องเที่ยวดังนี้ (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2551 : 17-21)

1. การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) การใช้เวลาว่างของมนุษย์มีความแตกต่างกันตามเจตคติและสิ่งแวดล้อม การใช้เวลาว่างของบุคคลเป็นไปตามแรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motivation) แต่ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ทำให้คนได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ได้โดยง่ายทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามอัธยาศัยของตนเพิ่มขึ้น ผู้ที่จะมีเวลาว่างจะวางแผนในการเดินทางล่วงหน้าในแหล่งท่องเที่ยวที่แต่ละบุคคลสนใจ
2. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation) หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง การใช้เวลาหยุดงานไปท่องเที่ยวในลักษณะสบาย ๆ เช่น การพักผ่อนในบ้านพักตามอากาศริมทะเล บริเวณบ่อน้ำแร่และเชิงเขา เป็นต้น
3. การท่องเที่ยวในวันหยุด (Holiday) ปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จึงมีการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลาย

- ความเครียดจากการหมกมุ่นการทำงานเพื่อดำรงชีพ ในวันหยุดจึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปต่างท้องถิ่นหรือนอกเมือง นอกถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของตน ชาวตะวันตกนิยมเดินทางออกนอกเมืองหรือเดินทางไปท้องถิ่นเพื่อพักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือพักร้อน จนเป็นวัฒนธรรมของการเดินทางท่องเที่ยวของชาวตะวันตก
4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา (Sport) การท่องเที่ยวชนิดนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ
    - 4.1 การไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจ เช่น ฟุตบอล มวย เทนนิส และกอล์ฟ เป็นต้น การแข่งขันกีฬานี้ถึงแม้จะมีการย้ายสถานที่แข่งขันก็ยังมีผู้ชมติดตามไปชมอยู่เสมอ
    - 4.2 การไปแข่งขันกีฬา เล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย การเดินทางไปแข่งขันกีฬาในสนามแข่งขันกีฬาที่กำหนดไว้ หรือการไปเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปในสถานที่ที่ดึงดูดให้เกิดการเล่นกีฬา เช่น ชายทะเล ภูเขา การเดินป่า ยิงนก ตกปลาและส่องสัตว์ เป็นต้น การท่องเที่ยวชนิดนี้ทำให้ประเทศมีทัศนียภาพหรือลักษณะภูมิประเทศหลากหลาย ทำให้ได้รับประโยชน์จากนักท่องเที่ยวประเภทนี้มาก เช่น ชาวญี่ปุ่นนิยมเดินทางมาตีกอล์ฟในประเทศไทยในวันหยุด และนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปปีนเขาหิมาลัย เป็นต้น
  5. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health) ปัจจุบันการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพกำลังเป็นที่นิยมมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพอย่างมีระบบ เช่น นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปประเทศโปแลนด์เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ การเดินทางเพื่อไปรับการรักษาทางการแพทย์ เช่น ประเทศคิวบา ได้ให้บริการทางการแพทย์ในการเข้ารับการรักษาในราคาต่ำสำหรับคนไข้ต่างประเทศ การเดินทางไปอาบน้ำแร่ (Spa) ในแหล่งน้ำแร่ต่าง ๆ เช่น ในประเทศไทยมีบ่อน้ำแร่หลายแห่ง ได้แก่ จังหวัดลำปาง เชียงใหม่ กาญจนบุรี และราชบุรี ฯลฯ และการจัดการท่องเที่ยวหมายจ่ายเพื่อรักษาสุขภาพและฟื้นฟูสุขภาพของชมรมอายุร้อยปีชีวิเป็นสุข เป็นต้น
  6. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study) คือ เป็นการเดินทางเพื่อไปศึกษาในต่างถิ่นต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ภูมิ และประสบการณ์ แล้วยังมีการเดินทางเพื่อการฝึกอบรมระยะสั้น การเดินทางเพื่อดูงาน เพื่อไปพัฒนาความรู้ทางด้านภาษาและประสบการณ์ในต่างประเทศ
  7. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Religion) หมายถึง การเดินทางไปแสวงบุญด้วยความศรัทธา เช่น ในยุคมืด (Dark Age) ประชาชนนิยมเดินทางเพื่อแสวงบุญ (Pilgrim) ไปยังสถานที่ที่เป็นความเชื่อในศาสนาของตน จึงกล่าวได้ว่าศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญประการ

หนึ่งที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทยประชาชนนิยมการเดินทางไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่าถวายพระพุทธรูป ถวายฉัตร นมัสการสถานที่และสิ่งศักดิ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

8. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) หมายถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจ เพื่อนำสินค้าไปจำหน่ายในชุมชนอื่น ๆ และพัฒนามาเป็นธุรกิจมีระบบอย่างทุกวันนี้ การเดินทางเพื่อธุรกิจในปัจจุบันจำแนกได้หลายประการ ได้แก่ การเดินทางเพื่อให้บริการปรึกษา (Consulting) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขายสินค้า (Sales) เพื่อดำเนินการ (Operations) เพื่อการจัดการ (Management) และเพื่อการบำรุงรักษากิจการ (Maintenance) อย่างไรก็ตามถ้าจำแนกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ คือ การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (Meeting) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive) และการแสดงนิทรรศการ (Exhibitions) ซึ่งรวมเรียกว่า การท่องเที่ยวแบบ MICE (Weaver & Opperman, 2000 : 30) ในวงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันถือว่าการท่องเที่ยวชนิด MICE นักท่องเที่ยวประเภทนี้มีคุณภาพสูง เนื่องจากมีอำนาจในการซื้อสูง และยังมีผู้ติดตามอีกไม่น้อยกว่าหนึ่งคนซึ่งเป็นสามีหรือภรรยา ดังนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะเป็นปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวลักษณะนี้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาจะแบ่งเวลาส่วนหนึ่งเพื่อการท่องเที่ยว ต้องมีสถานที่ที่น่าสนใจ สถานที่พักหรือโรงแรม และการคมนาคมต้องมีความสะดวกรวดเร็ว และในปัจจุบันการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ
9. การท่องเที่ยวเพื่อการเยี่ยมมิตรและญาติ (Visiting Friends and Relatives หรือ VFR) การท่องเที่ยวชนิดนี้เป็นการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่มวลมนุษยชาติจะเดินทางไปเยี่ยมบิดา มารดา ญาติในถิ่นเกิดของครอบครัว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวชนิดเยี่ยมญาติมิตร หรือ Visiting Friends and Relatives หรือ VFR เป็นการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับสองรองจากการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจการตัดสินใจท่องเที่ยวชนิด VFR นักท่องเที่ยวมีจุดหมายปลายทางชัดเจนอยู่ก่อนแล้วซึ่งเป็นแหล่งพำนักของญาติมิตร

10. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mission) การท่องเที่ยวชนิดนี้เป็นการเดินทางของบุคคลหรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์กรของตน เช่น การเดินทางของคณะรัฐบาลเพื่อไปเยือน ไปประชุม ไปเจรจาในต่างประเทศ การเดินทางของคณะทูตเพื่อดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย การเดินทางของผู้สอนศาสนาไปยังเมืองต่าง ๆ และประเทศต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ศาสนา เป็นต้น

การท่องเที่ยวที่ขึ้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการไปเที่ยว การท่องเที่ยวในวันหยุดอาจจะเป็นการไปพักผ่อนอากาศ ชมสภาพบ้านเมือง หรือการไปดูชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท รวมไปถึงการเยี่ยมชมเพื่อนฝูง จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสามารถแบ่งลักษณะของการท่องเที่ยวออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้ (วรรณ วลัยวานิช, 2546 : 17-18)

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง คือ การท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ประกอบกับการอยากรู้ อยากเห็น เพื่อชมทิวทัศน์ วัฒนธรรมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน การท่องเที่ยวลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น รสนิยม ฐานะทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของสถานที่แต่ละแห่ง
2. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและสุขภาพ คือ การท่องเที่ยวเพื่อใช้เวลาว่างในการพักผ่อนร่างกายและสมอง อาจรวมไปถึงการพักผ่อนหลังเจ็บป่วย โดยใช้เวลานานที่สุดเท่าที่จะทำได้ สถานที่พักจะเลือกสถานที่ที่สงบ สะดวกสบาย อากาศบริสุทธิ์ เช่น ชายทะเล หรือบนภูเขาที่ห่างไกลจากความอึกทึกครึกโครม เป็นต้น
3. การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวด้วย เป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่ของมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่าง ๆ
4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา การท่องเที่ยวแบบนี้มีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ
  - 4.1 เป็นการไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจ
  - 4.2 เป็นการไปเที่ยวเล่นกีฬาหรือการออกกำลังกาย ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้สถานที่ที่จะไปเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวชนิดนี้ทำให้ประเทศมีทัศนียภาพหรือลักษณะภูมิประเทศหลากหลาย เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจให้นักกีฬา หรือนักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัส ทำให้ได้รับประโยชน์จากนักท่องเที่ยวประเภทนี้มาก เช่น ชายทะเล ภูเขา เป็นต้น
5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การประชุม และสัมมนา ลักษณะการท่องเที่ยวแบบนี้ไม่น่าจะจัดว่าเป็นการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะตามหลักแล้วการท่องเที่ยวต้องเป็นการเดินทางไปเพื่อที่จะท่องเที่ยวหรือพักผ่อน แต่ความเป็นจริงแล้วผู้ที่ไปเพื่อธุรกิจหรือสัมมนามักจะแบ่งเวลาส่วนหนึ่งไว้สำหรับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบนี้สิ่งที่เป็ปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ ต้องมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีสถานที่พักอาศัยหรือโรงแรม

และระบบการคมนาคมที่ดีสะดวกรวดเร็วปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวที่วอล์กชณะนี้มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ

6. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา คือ การที่บุคคลไปต่างประเทศเพื่อการศึกษา ศึกษาน หรือวิจัย หรือการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย และจะอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน การท่องเที่ยวประเภทนี้รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาภายในประเทศด้วย จัดว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างหนึ่ง

บังกอร์ ฉัตรรุ่งเรือง (2551) ได้กล่าวถึงมูลเหตุจูงใจให้คนอยากเดินทางท่องเที่ยวไว้ดังนี้ มนุษย์มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวโดยสัญชาตญาณอยู่แล้ว แต่ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์แตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และช่วงเวลาว่าง ถ้ายังมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญช่วยกระตุ้น ก็ยิ่งทำให้มนุษย์อยากเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น มูลเหตุจูงใจให้คนอยากเดินทางท่องเที่ยวมีดังต่อไปนี้ คือ

1. ความต้องการผจญภัย เมื่อมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขนส่ง ที่พักแรม หรืออื่น ๆ ย่อมมีการประชาสัมพันธ์ทำให้คนอยากลองผจญภัยกับแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เหล่านั้น เช่น อยากลองนั่งเครื่องบินความเร็วเหนือเสียง (Supersonic Transport) อยากเที่ยววากาซออยากพักที่พักแบบอิกลู (Igloo) กระโจมน้ำแข็งของชาวเอสกิโม เป็นต้น
2. ความต้องการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ถ้ามองให้ลึก จะมองเห็นได้ว่า การเดินทางเป็นการทำลายความจำเจในชีวิตประจำวัน โดยออกเดินทางไปค้นหาสิ่งแปลกใหม่ในชีวิต โดยเฉพาะหนุ่มสาวสมัยใหม่มีความอยากรู้อยากเห็นที่จะได้พบสิ่งใหม่ ๆ เช่น การเดินทางไปท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ จะได้พบเห็นสิ่งที่ตนไม่เคยพบเห็นมาก่อน เป็นต้น
3. ความต้องการคุณค่าในการเดินทางท่องเที่ยว เป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว ผู้เดินทางท่องเที่ยวจะรู้สึกถึงความสนุกสนานหรือความประทับใจในขณะที่ท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ทำให้ได้รับคุณค่าในการเดินทางท่องเที่ยวหรือมีคุณค่าเป็นกำไรชีวิตในการท่องเที่ยว
4. ความต้องการค้นคว้าทางวัฒนธรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเที่ยว เช่น ประเพณี เทศกาล พิธีกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันทำให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาภาษาท้องถิ่นที่ใช้ในประเทศที่เดินทางไปท่องเที่ยวอีกด้วย

5. ความต้องการเห็นความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมโลก คนทั่วไปมีความต้องการเห็นความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมโลกว่า ผู้ที่อยู่ในประเทศที่ร่ำรวยกับผู้ที่อยู่ในประเทศยากจนมีความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างไร และยังต้องการที่เข้าร่วมสิ่งก่อสร้าง สภาพแวดล้อม และพฤติกรรมของคนในท้องถิ่นด้วย
6. ความต้องการการยอมรับของสังคม ผู้เดินทางท่องเที่ยวจะเกิดความพอใจมากถ้าคนที่เขากำลังติดต่อหรือคนที่เขาทำความรู้จักยอมรับนิสัยบางอย่างของเขา บ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกเหมือนคนแปลกหน้า ทำให้เขาต้องเลือกประเทศที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวที่ทำให้เขารู้สึกว่าเป็นที่ชื่นชอบและมีการยอมรับตัวเขา ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการจูงใจของ มาสโล (Maslow, 1970) ที่ว่ามนุษย์มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและยอมรับในสังคม
7. ความต้องการความภาคภูมิใจ การที่คนต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศต่าง ๆ เนื่องจากต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่า ตนได้ไปท่องเที่ยวสถานที่แปลก ๆ แตกต่างจากผู้อื่น ยิ่งเป็นข้อพิสูจน์ว่า เขาเป็นหนึ่งในที่ไม่มีใครเหมือน ถือเป็นความภาคภูมิใจในเชิงการท่องเที่ยว ญาติมิตรอาจจะมาขอคำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากตนได้อีก
8. ความต้องการยกฐานะและเกียรติภูมิ การที่ได้มีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยว ไม่ว่าจะไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด เช่น เพื่อธุรกิจ เข้าร่วมประชุม แข่งขันกีฬา ประกอบศาสนกิจ เยี่ยมญาติการศึกษา เป็นต้น ล้วนแต่ทำให้ผู้เดินทางไปท่องเที่ยวเป็นคนมีเกียรติในสังคม อันเป็นการยกฐานะและเกียรติภูมิของตนให้สูงขึ้นด้วย

บ็องอร์ ฉัตรรุ่งเรือง (2551) กล่าวว่า ตัวกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว หมายถึงปัจจัยที่ทำให้ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ตัวกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวที่สำคัญมีอยู่หลายตัวด้วยกัน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความเจริญทางเศรษฐกิจ ในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง การเดินทางท่องเที่ยวจะมีภาคบริษัทต่าง ๆ อาจขอให้ธุรกิจนำเที่ยวช่วยจัดกรุ๊ปทัวร์แก่พนักงานของตนให้เดินทางไปท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ แต่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ธุรกิจประสบปัญหาหนัก การเดินทางท่องเที่ยวก็พลอยซบเซาลงด้วย
2. การเพิ่มขึ้นของรายได้ที่ใช้จ่ายได้ของประชาชน เมื่อประชาชนมีรายได้ที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ก็จะมีเงินเหลือเก็บไว้ท่องเที่ยว ถ้ามีเงินน้อยก็อาจท่องเที่ยวใกล้ ๆ ถ้ามีเงินมากก็อาจท่องเที่ยวไกลออกไป ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น
3. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว หากพื้นที่ใดมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวสูงก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปน้อย หากพื้นที่ใดมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่ำ ก็

จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปมาก ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวประเภทมวลชนมีมากกว่า นักท่องเที่ยวประเภทฟุ่มเฟือย

4. รสนิยมของประชาชน พื้นที่ใดที่ประชาชนชอบเดินทางไปท่องเที่ยวก็จะทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมาก พื้นที่ใดที่ประชาชนไม่ชอบเดินทางไปท่องเที่ยวก็จะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวน้อยลง
5. ลัทธิเอาอย่าง เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว เมื่อพื้นที่ใดมีการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้เกิดลัทธิเอาอย่างหรือเกิดการชักจูงกัน ทำให้พื้นที่อื่นมีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นตามไปด้วย
6. การกระจายตัวของประชากรทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ใดมีญาติมิตรกระจายตัวไปยังที่ต่างๆ ย่อมมีการเดินทางไปมาหาสู่กัน ก็จะเกิดการขยายตัวของการเดินทางท่องเที่ยวตามไปด้วย
7. เวลาว่าง นับเป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว คนเราจะเดินทางไปท่องเที่ยวได้ก็ต่อเมื่อมีเวลาว่าง ยิ่งมีเวลาว่างมากก็จะยิ่งมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มาก
8. การพัฒนาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ล้วนเป็นปัจจัยให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
9. ฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงฤดูกาลในแต่ละประเทศทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อหนีฤดูกาลที่ไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดการเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้ ฤดูกาลยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะดึงดูดใจให้เดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวด้วย เช่น นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปเล่นสกีก็ต้องไปช่วงฤดูหนาวที่มีปริมาณหิมะตกทับถมมากพอ หรือจะไปดูดอกบัวตองบานก็ต้องไปช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นต้น
10. การศึกษา การขยายตัวของการศึกษาและโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ช่วยให้ผู้คนมีการศึกษาสูงขึ้นและได้เรียนรู้เรื่องราวของสังคมอื่น ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นอีกทั้งการที่สตรีมีอิสระที่จะออกเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างเสรี ย่อมทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
11. สื่อมวลชน การพัฒนาทางเทคโนโลยีช่วยให้การโฆษณาเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวของสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเผยแพร่ทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เป็นต้น ล้วนทำให้ประชาชนจำนวนมากสามารถรับข่าวสารการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง และมีผลกระตุ้นให้เกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

12. การตลาด การพัฒนาระบบการตลาดที่มีประสิทธิภาพช่วยให้การจำหน่ายบริการทางการท่องเที่ยวถึงมือลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น เช่น ระบบการเดินทางก่อนผ่อนชำระภายหลัง หรือระบบการส่งข่าวสารถึงลูกค้าเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการร่วมมือทางการตลาดระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในการจัดทำเอกสารนำเที่ยวรายการต่าง ๆ เผยแพร่โฆษณา ยังเกิดการจูงใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

13. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ปัจจุบันนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐมีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวมาก เช่น การประกาศปีการท่องเที่ยวไทย การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกประเทศ การอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว การอนุญาตให้เข้าชมสถานที่สำคัญของทางราชการ การช่วยพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น ล้วนแต่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของการเดินทางท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 13-14) กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะต้องมีการเดินทางโดยสมัครใจเป็นการชั่วคราว โดยมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางสามารถแบ่งออกเป็น 9 อย่างคือ

1. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holiday-Mass Popular Individual) เป็นการเดินทางในวันหยุดหรือพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร อันเป็นการจัดความเมื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจจากการทำงานให้หมดไป และเรียกพลละกำลังกลับมาสำหรับเริ่มต้นทำงานในวันใหม่ บางคนอาจจะไปพักผ่อนเพราะป่วยไข้มักจะถือเอาภาวะอากาศเป็นเกณฑ์ตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ใด เช่น สถานที่ชายทะเลที่มีลมพัดฉิวอยู่เป็นนิจ หรือสถานที่บนเขาที่อากาศหนาวเย็น หรืออากรักษาโรคผิวหนังใกล้บริเวณบ่อน้ำร้อน เป็นต้น
2. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา (Cultural Religion) เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชมศิลปะนันทนาพรรณในหอศิลป์ ชมการแสดงดนตรีหรือละครของประเทศต่าง ๆ นมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติศาสนากิจ เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational) เป็นการเดินทางเพื่อทำการวิจัยหรือสอนหนังสือ หรือเข้าศึกษา หรือดูงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมักจะพักอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน เช่น ไปทำการวิจัยด้านสังคมวิทยาที่ประเทศอินเดีย ไปดูงานที่ยุโรป ไปบรรยายวิชาการท่องเที่ยวที่ประเทศสิงคโปร์ ไปฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิชาการโรงแรมที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น
4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและความบันเทิง (Sport and Recreation) เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมการแข่งขันกีฬาหรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา หรือเล่นกีฬาในท้องถิ่นนั้น เช่น การชมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก การเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเขต การไปเล่นสกีในฤดูหนาว เป็นต้น หรือเป็นการเดินทางเพื่อความสนุกบันเทิงใจ เช่น การเปลี่ยนบรรยากาศไปยังสถานที่ที่เงียบสงบการชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นต้น
5. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ (Historical and Special Interests) เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทหินพิมาย โครงการอนุสรณ์โบราณ เป็นต้น
6. การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก (Hobbies) เป็นการเดินทางเพื่อทำงานอดิเรก เช่น ไปวาดรูปบนภูเขา ไปขี่ม้าที่ชายหาด ไปเล่นสกี เป็นต้น
7. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friend/ Relation) เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตร อันเป็นการสร้างสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ไปเยี่ยมเพื่อนที่ประเทศอังกฤษ ไปเยี่ยมลูกที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น
8. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) เป็นการเดินทางของนักธุรกิจที่ได้จัดเวลาให้เหลือหรือว่างจากการปฏิบัติธุรกิจในประเทศนั้นเพื่อถือโอกาสอยู่ท่องเที่ยวต่ออีกพักหนึ่ง เช่น การไปร่วมโปรแกรมการนำเที่ยวหลังจากเจรจาซื้อสินค้า เป็นต้น
9. การท่องเที่ยวเพื่อประชุมสัมมนา (Conference Congress) เป็นการเดินทางเพื่อเข้าร่วมการประชุมสัมมนา โดยปกติการจัดรายการประชุมสัมมนาผู้จัดมักมีรายการนำเที่ยวอย่างน้อย 1 ครั้ง ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเป็นนักท่องเที่ยวสมบูรณ์แบบ และเมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่ประชุมสัมมนา เช่น เมืองพัทยา เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต เจนีวา ปารีส เป็นต้น

2.11 รูปแบบการท่องเที่ยว

วรรณ วลัยวนิช (2546 : 141-148) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งรายได้จากการท่องเที่ยว และรายได้จากกิจการอื่น ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความร่วมมือเพื่อพัฒนาและขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก่อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษา ระบบอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) คือ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมสูงในหมู่นักท่องเที่ยว เป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอย่าง เมื่อเข้าไปท่องเที่ยวแล้วจะได้รับความตื่นเต้นท้าทายและให้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่
3. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo Tourism) คือ เป็นรูปแบบการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ที่เกิดจากการผันแปรของเปลือกโลก เช่น ภูเขา หน้าผา ถ้ำ ดินถล่ม ฟอสซิล เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้รับความรู้ทางธรณีวิทยาควบคู่กันไป
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) คือ เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังพื้นที่ทางการเกษตร สวนเกษตร ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อชมความงามทางการเกษตร ชมวิถีชีวิตของเกษตรกร ชนบทธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือชนบท ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งทัศนียภาพอันสวยงาม อันก่อให้เกิดความสนุกสนาน และได้รับความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร
5. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health Tourism) คือ การท่องเที่ยวพักผ่อนไปท่ามกลางธรรมชาติ เรียนรู้วิธีการใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดหรือเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง จิตใจสดชื่นแจ่มใสควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นและนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปพักผ่อนยังต่างจังหวัด ซึ่งปัจจุบันนิยมกันมากในรูปแบบของศูนย์สุขภาพ
6. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) คือ การท่องเที่ยวไปตามสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่สำคัญ ๆ หรือมีชื่อเสียงเป็นการแสวงหาความรู้

ความเพลิดเพลิน และได้เห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีมาแต่โบราณอันเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน

7. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural and Traditional Tourism) คือ การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism) คือ เป็นการเดินทางไปตามชนบทชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่งดงาม สงบ หรือสังคมที่เรียบง่าย เป็นการสัมผัสการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวชนบทที่ห่างไกลจากสังคมเมืองและใกล้ชิดกับธรรมชาติ
9. การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน คือ การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ผสมกับกระแสความต้องการในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น
10. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) คือ การพัฒนาและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้นานที่สุดโดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.12 การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ร่างกายมีสภาพเสื่อมถอย โดยมีการเปลี่ยนแปลงของกระดูกและข้อ การลดลงของความสูงและน้ำหนัก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงท่าทางการยืนและเดิน สำหรับประเทศไทยในอีกไม่กี่สิบปีข้างหน้า จำนวนผู้สูงอายุไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ในขณะที่มาตรการต่างๆ เพื่อรองรับผู้สูงอายุเหล่านั้นยังมีน้อย โดยเฉพาะมาตรการการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุยังไม่แพร่หลาย มีเพียงมาตรการของรัฐจากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) กำหนดให้จัดทำมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ ภายใน 5 ปี (สิ้นสุดปี พ.ศ.2550) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดให้รัฐออกมาตรการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ในบริการสาธารณะ และในยานพาหนะ รวมทั้งจัดทำที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา

นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับความสนใจและแทบจะไม่มีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ดังนั้น ศศ.ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนของเครือข่ายวิจัยสุขภาพ สมนุสนธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นงานวิจัยในสหสาขา ทั้งการออกแบบทางสถาปัตยกรรม การออกแบบทางสถาปัตยกรรมภายใน การออกแบบทางภูมิสถาปัตยกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์-อุปกรณ์ประกอบในที่พักอาศัย การสำรวจขนาดร่างกายของผู้สูงอายุ หรือแม้กระทั่งการพยาบาลผู้สูงอายุ ผลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ทำให้ได้รับข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการสำรวจผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ คลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล และชมรมผู้สูงอายุภาคเอกชน กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ รวม 404 ตัวอย่าง โดยสำรวจตั้งแต่การวัดขนาดร่างกาย และการทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่ติดตั้งภายนอกและภายในอาคาร ตลอดจนสภาพทั่วไปของผู้สูงอายุ

จากการสำรวจสภาพทั่วไปพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เป็นโรคเกี่ยวกับกระดูก/ข้อ/กล้ามเนื้อ/เอ็น รongลงมือ คือ โรคความดันโลหิตสูง และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการมองเห็นมากที่สุดส่วนอุบัติเหตุที่พบในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมามีน้อยที่สุด คือการหกล้ม

การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างที่สุดในห้องนั่งเล่น รongลงมา คือ ห้องนอน ทางด้านสภาพความเป็นอยู่พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับคู่สมรส อีกทั้งพบข้อมูลด้วยว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบุตร แต่ไม่ได้อยู่กับบุตร ทางด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุพบว่า อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวมากที่สุด รongลงมาคือบ้านไม้ยกพื้น นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใช้สอย สภาพแวดล้อม และทางด้านความสะดวกสบาย อีกทั้งไม่เคยคิดที่จะย้ายออกไปจากที่อยู่ปัจจุบัน

จากการให้ผู้สูงอายุทดลองใช้อุปกรณ์ชิ้นต่างๆ ซึ่งแยกเป็นอุปกรณ์นอกอาคารและในอาคาร คณะวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการใช้อุปกรณ์ที่มีความปลอดภัย และไม่ยุ่งยากที่จะใช้งาน มีตัวอย่าง ดังนี้

ราวจับทั่วไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกราวจับที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 เซนติเมตร และมีระดับที่สูงจากพื้น 0.8 เมตร สำหรับวัสดุที่ใช้ทำราวจับส่วนใหญ่เลือกสแตนเลส

ความสูงลูกตั้งบันได ส่วนใหญ่เลือกที่ความสูง 130 มิลลิเมตร ซึ่งถือว่าต่ำกว่าที่ระบุในร่างกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราในอาคารที่กำหนดให้ความสูงไม่เกิน 150 มิลลิเมตร เป็นข้อสังเกตว่ามาตรฐานที่กำหนด อาจใช้ไม่ได้กับ

ผู้สูงอายุชาวไทยเนื่องจากความแตกต่างด้านสรีระ และความสามารถทางร่างกายของผู้สูงอายุและผู้พิการแตกต่างกัน

ราวจับในห้องน้ำบริเวณโถส้วม ผู้สูงอายุเลือกราวติดพื้น 2 ข้างมากที่สุด

สวิทซ์ไฟฟ้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกสวิทซ์ที่มีลักษณะอย่างเดียวกับสวิทซ์ที่พบเห็นได้ทั่วไป มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก แสดงว่าผู้สูงอายุเลือกใช้อุปกรณ์ที่คุ้นเคยอยู่แล้ว

ปลั๊กไฟฟ้า ที่เลือกมากที่สุดคือ ปลั๊กที่มีสวิทซ์หลายช่อง

โถสุขภัณฑ์ จากการสำรวจพบว่า ผู้สูงอายุที่เลือกโถสุขภัณฑ์แบบสูงและแบบต่ำ มีจำนวนใกล้เคียงกัน

การใช้สี สีของตัวอักษรที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองเห็นชัดเจนมากที่สุดคือ ตัวอักษรสีน้ำเงินบนพื้นสีขาว ส่วนการเลือกสีขาว-ดำ พบว่าความชัดเจนในการมองเห็นคือ อักษรสีดำพื้นสีขาว

ก๊อกน้ำ รูปแบบของก๊อกน้ำ ก่อนข้างจะกระจายการเลือกแบบ แต่แบบที่เลือกมากที่สุดคือ แบบปิดไปด้านข้าง

ทางลาด ส่วนใหญ่เลือกความชันระดับ 9 องศา

ลูกบิดประตู ผู้สูงอายุเลือกแบบมีร่องมากที่สุด

มือจับประตู แบบที่เลือกมากที่สุด คือแบบที่มีก้านจับและมือไม่ลื่นหลุดได้ง่าย

กลอนประตู แบบที่ผู้สูงอายุเลือกมากที่สุด คือ แบบที่มีกลไกในการล็อกที่ค่อนข้างซับซ้อนมากกว่าแบบอื่น

พื้นถนนในที่พัก ส่วนใหญ่เลือกคอนกรีตตัวหนอนมากที่สุด

พื้นชานบ้านหรือระเบียง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกทรายล้างมากที่สุด

พื้นทางเดินเท้า กรวดล้างคือวัสดุที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมกับทางเดินเท้ามากที่สุด

ลานกิจกรรม เช่น ลานกิจกรรมที่ใช้ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุเลือกพื้นทรายล้างมากที่สุด

พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกปลอดภัยในการเดิน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกทรายล้าง

พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกเดินสบาย พื้นผิวที่เหมาะสมที่สุดคือ ทรายล้าง

พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกสวยงาม ผู้สูงอายุเลือกพื้นผิวหินอ่อนมากที่สุด

พื้นผิวที่เป็นบล็อกปูถนน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกใช้คอนกรีตตัวหนอนมากที่สุด

รั้ว ความสูงของรั้วที่เลือกมากที่สุดอยู่ที่ 1.20 เมตร

เก้าอี้ ผู้สูงอายุเห็นว่าชุดเก้าอี้ไม้ที่มีพนักพิงเหมาะสมในการใช้ที่สุด

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและใช้งานได้อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะให้สำนักมาตรฐานอุตสาหกรรม (สมอ.) จะต้องปรับปรุงข้อมูลสรีระร่างกายกลุ่มผู้สูงอายุไทยให้ทันสมัยเป็นระยะๆ สำหรับข้อมูลสภาพการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ได้ เช่นเดียวกัน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลทำให้ข้อมูลที่ได้มีความเหมือนหรือต่างกัน ส่วนระดับของข้อมูลการทดสอบอุปกรณ์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยนำข้อมูลการวัดสรีระร่างกายผู้สูงอายุมารเปรียบเทียบก่อนการใช้งาน และข้อมูลระยะมาตรฐานในการออกแบบเป็นระยะมาตรฐานแนะนำ เพื่อประกอบในการออกแบบ

แต่ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ความว่า

“สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา” หมายความว่า ส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดตั้งอยู่ภายในและภายนอกอาคารเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

“ลิฟต์” หมายความว่า อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับนำคนขึ้นลงระหว่างพื้นของอาคารที่ต่างระดับกัน แต่ไม่ใช่บันไดเลื่อนหรือทางเลื่อน

“พื้นผิวต่างสัมผัส” หมายความว่า พื้นผิวที่มีผิวสัมผัสและสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากพื้นผิวและสีในบริเวณข้างเคียงซึ่งคนพิการทางการมองเห็นสามารถสัมผัสได้

“ความกว้างสุทธิ” หมายความว่า ความกว้างที่วัดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยปราศจากสิ่งใด ๆ กีดขวาง

ข้อ ๓ อาคารประเภทและลักษณะดังต่อไปนี้ ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ในบริเวณที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป

- (๑) โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย สถานศึกษา หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐ สถานีขนส่งมวลชน เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีรถทำเทียบเรือที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน ๓๐๐ ตารางเมตร

- (๒) สำนักงาน โรงแรม หอประชุม สนามกีฬา ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ประเภทต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร

2.13 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนตรี ปรารุงเนิน (2551) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณน้ำตกพลิวในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพริ้ว จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษา พบว่า ระดับความพึงพอใจที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละประเภท ได้แก่ ทางเดิน ถนน ที่จอดรถ ถังขยะ/ระบบกำจัดขยะ ห้องน้ำ-สุขา ป้ายบอกทิศทาง ป้ายคำเตือน ป้ายสื่อความหมาย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ พื้นที่กางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ม้านั่ง โต๊ะ และอาคารที่ทำการ พบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความพึงพอใจที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภท ซึ่งหมายถึงว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในการทดสอบปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพริ้ว ด้วยวิธีไคกำลังสอง (chi-square test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ปัจจัยที่นำมาทดสอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ภูมิภาคและขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า มีเพียงปัจจัยด้านรายได้ และลักษณะการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นาวิน วิไลเลิศ (2549) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานหลวง จังหวัดอุดรธานี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 15 – 24 ปี การศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาเหตุที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว คือ ต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน / ศึกษาเล่าเรียน ต้องการมีส่วนร่วมพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ต้องการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับชีวิต และต้องการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก โดยเฉพาะความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว และ มีความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด คือ น้ำตกธารงาม และจุดชมวิว ส่วนด้านการบริการอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และ

ภูมิภาคที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว และมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผุ่ยยลม จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานให้พร้อมต่อการรองรับจากนักท่องเที่ยว เช่น ถนนระบบคมนาคมขนส่ง ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย โทรศัพท์สาธารณะ ระบบไฟฟ้า การรองรับขยะ ห้องน้ำ เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วีระศักดิ์ คณะบุรณ์ (2547) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 26-35 ปี ปฏิญญาตรีขึ้นไป อาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ระหว่าง 7,501- 15,000 บาท ภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคเหนือ มาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มน้อยกว่า 5 คน ระยะเวลา 1 วัน เดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ตั้งใจมาเที่ยวชมน้ำตก ชมถ้ำ พักผ่อนปิกนิก กางเต็นท์พักผ่อน ศึกษาธรรมชาติ เดินป่า ถ่ายรูปบันทึกภาพ และ ดูนก ส่วนความแตกต่างระหว่างภูมิหลังนักท่องเที่ยวกับความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความต้องการต่อสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันเพ็ญ แต่งตั้ง (2546) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวยุโรปส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 25-34 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลาย ประกอบอาชีพอิสระ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 1,250-2,000 ยูโร สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวยุโรปที่เดินทางมาประเทศไทย คือ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำและบรรยากาศที่ตลาดน้ำ สำหรับกิจกรรม ณ ตลาดน้ำที่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปทำมากที่สุดคือ เดินชมบริเวณรอบๆตลาดน้ำดำเนินสะดวกและบริเวณชุมชนริมน้ำ แหล่งข้อมูลข่าวสารที่นักท่องเที่ยวได้รับมากที่สุดคือ บริษัทนำเที่ยว ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้านคุณลักษณะทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจด้านความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์มากที่สุด สำหรับการด้านบริการ ให้ความพึงพอใจกับการบริการของมัคคุเทศก์มากที่สุด ส่วนการสอบถามความคิดเห็นในการเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวกซ้ำอีก นักท่องเที่ยวชาวยุโรปให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าจะเดินทางมาท่องเที่ยวอีกหรือไม่ จากการศึกษาในครั้งนี้ มี

ข้อเสนอแนะเรื่องการปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ ถึงขยะ
มลภาวะทางอากาศ ทางเดินชมบรรยากาศริมน้ำ ปรับปรุงความสะอาดของลำคลอง และอาหารที่
จำหน่าย การจัดระเบียบร้านค้าของที่ระลึก การควบคุมผู้ประกอบการไม่ให้เอาเปรียบนักท่องเที่ยว
และแสดงอัตราค่าบริการอย่างเปิดเผยให้นักท่องเที่ยวทราบ ตลาดส่งเสริมชุมชนให้ผลิตสินค้าที่มี
เอกลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิจัยเรื่องความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อนำข้อมูลไปสู่การสร้างแนวทางในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ต่อไป โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีลำดับขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรในการวิจัย
2. กลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
4. วิธีการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากร (Population) ที่กำหนดสำหรับการศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรคือ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่พระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

3.2 กลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

นักท่องเที่ยว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญในช่วงเดือนมกราคม – เมษายน 2557 จำนวน 840 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยเนื้อหาประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด ชนิดตอบเพียงคำตอบเดียว

ส่วนที่ 2 ของแบบสอบถาม มาตรการส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ(บุญชม ศรีสะอาด, 2541) ดังนี้

5	หมายถึง	มากที่สุด
4	หมายถึง	มาก
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	น้อย
1	หมายถึง	น้อยที่สุด

สำหรับการแปลผลค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีเกณฑ์ ดังนี้

4.51-5.00	หมายความว่า	มีระดับความจำเป็น อยู่ในระดับ “มากที่สุด”
3.51-4.50	หมายความว่า	มีระดับความจำเป็น อยู่ในระดับ “มาก”
2.51-3.50	หมายความว่า	มีระดับความจำเป็น อยู่ในระดับ “ปานกลาง”
1.51-2.50	หมายความว่า	มีระดับความจำเป็น อยู่ในระดับ “น้อย”
1.00-1.50	หมายความว่า	มีระดับความจำเป็น อยู่ในระดับ “น้อยที่สุด”

3.3.2. ตัวแปรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวพระราชอุทยานของ พระราชอุทยาน จังหวัดนครพนม ในครั้งนี้ ซึ่งมี 2 ตัวแปร ดังนี้

1. **ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)** ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
2. **ตัวแปรตาม (Dependent Variables)** คือ ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว พระราชอุทยานของพระราชอุทยาน จังหวัดนครพนม

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลที่ใช้ในการประกอบการศึกษา จำแนกออกเป็น 2 ประเภท

ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยต่างๆ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

3.4.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ ภูมิศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว พระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม จากตำราเอกสารงานวิจัย รายงานบทความทางวิชาการ และระบบอินเทอร์เน็ต
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (*Questionnaire*) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา เพื่อแนะนำผู้ศึกษาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ จากนั้นนำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง โดยอธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการทำแบบสอบถามให้ชัดเจนเพื่อความสมบูรณ์ของคำตอบ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.5.1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

3.5.2 นำคะแนนที่ได้ไปคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T- test, F- test โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเรื่องความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมตามแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ได้แก่ อายุต่ำสุด อายุสูงสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาที่ได้นำเสนอในรูปแบบตาราง และความเรียง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มประชากรเป้าหมายของ
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
P value	แทน	ค่าสถิติแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
*	แทน	ความมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ผลข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน

โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุผู้สูงอายุในพื้นที่

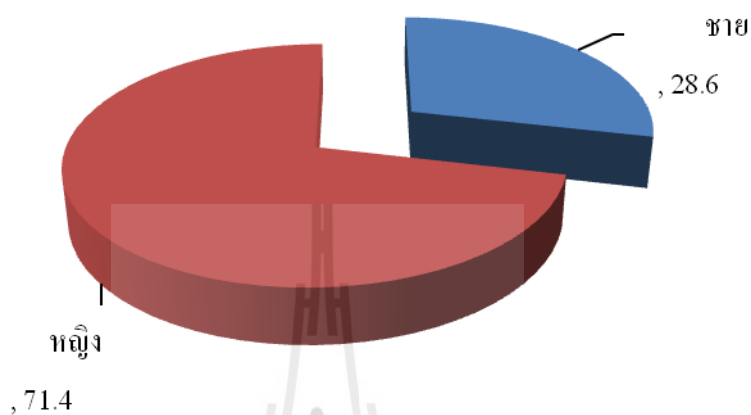
4.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ของผู้สูงอายุในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกประเภทของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่จำนวน 420 คน และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จำนวน 420 รวมทั้งหมด 840 คน โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

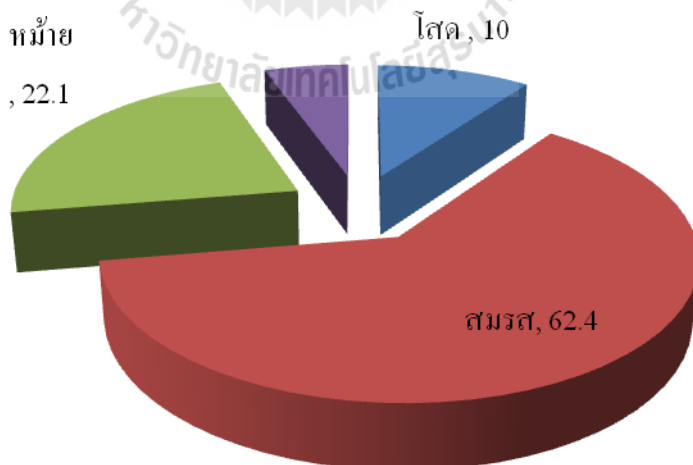

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.40 เป็นเพศชาย ร้อยละ 28.60 ดังแสดงในรูปที่ 4.1 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ย 69.59 ปี อายุต่ำสุด 56 ปี อายุสูงสุด 96 ปี

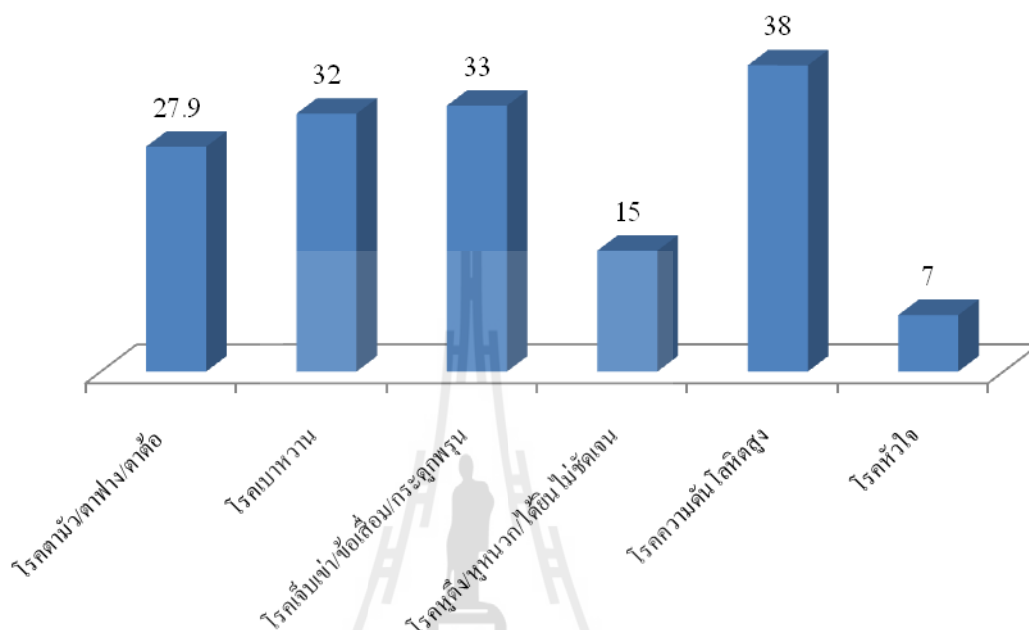
รูปที่ 4.1 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 62.40 รองลงมาเป็นหม้าย ร้อยละ 22.10 และ เป็นโสด ร้อยละ 10.00 ดังแสดงในรูปที่ 4.2

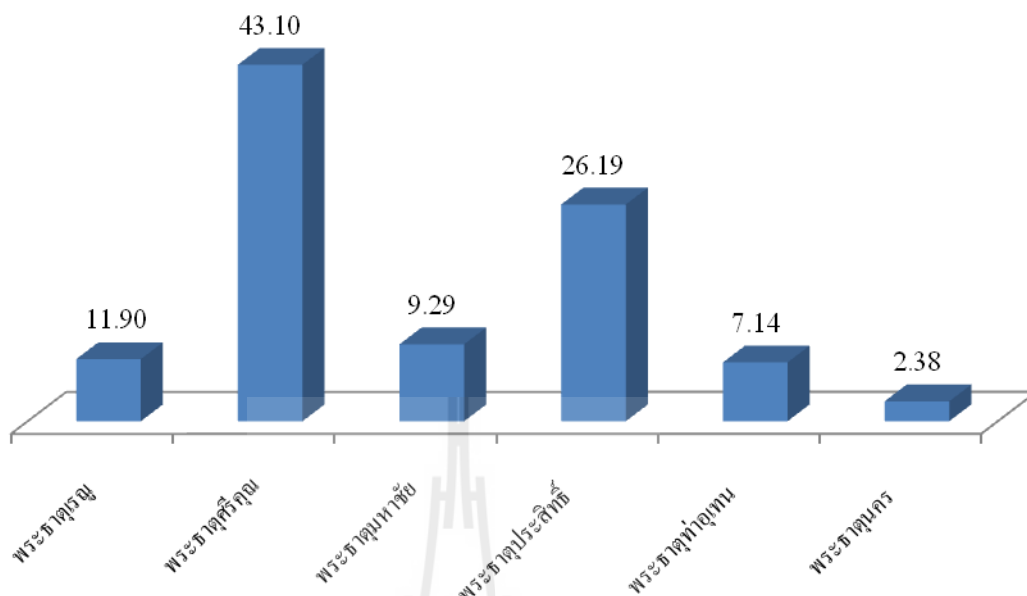
รูปที่ 4.2 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 38.00 รองลงมาเป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน ร้อยละ 33.00 และเป็นโรคเบาหวานร้อยละ 32.00 ดังแสดงในรูปที่ 4.3

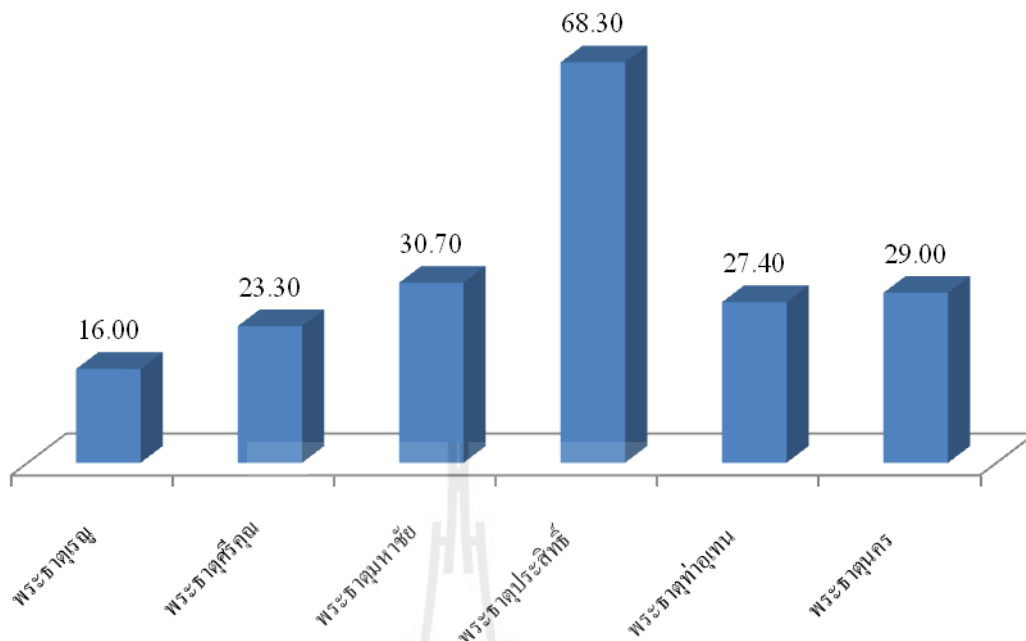
รูปที่ 4.3 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามโรคประจำตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่ เคยมาสักการะพระธาตุ พระธาตุศรีคุณ อำเภอณาแก ร้อยละ 43.10 รองลงมาพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า ร้อยละ 26.19 และ พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนครร้อยละ 11.90 ดังแสดงในรูปที่ 4.4

รูปที่ 4.4 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักระพระราชทานของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

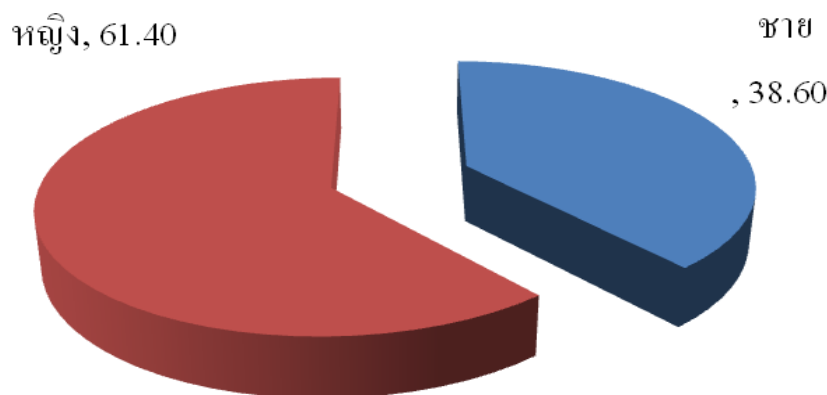
จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าส่วนใหญ่ เคยมาสักระพระราชทานในรอบ 1 ปี คือพระราชอุปประสิทธิ อำเภอนาหว้า ร้อยละ 68.30 รองลงมาพระราชมหาชัย อำเภอปลาปาก ร้อยละ 30.70 และเป็นพระราชมหาร อำเภอเมืองนครพนม ร้อยละ 29.00 ดังแสดงในรูปที่ 4.5

รูปที่ 4.5 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักการะพระธาตุในรอบ 1 ปี ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

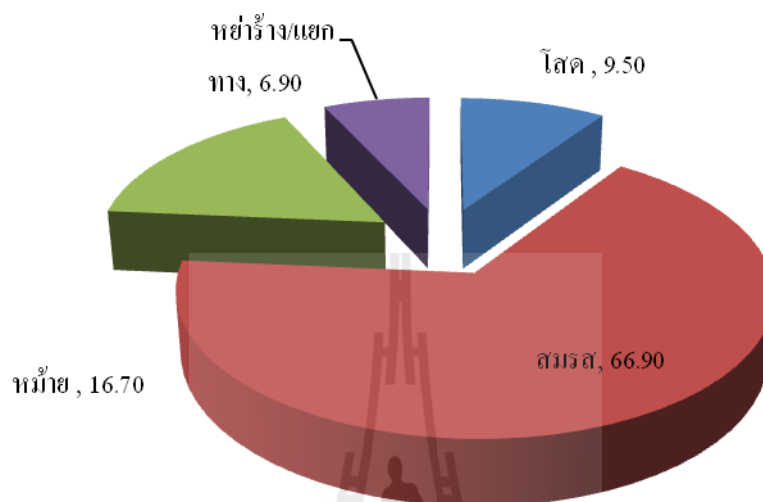
4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.40 เป็นเพศชาย ร้อยละ 38.60 ดังแสดงในรูปที่ 4.6 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ย 61.40 ปีอายุต่ำสุด 50 ปี อายุสูงสุด 93 ปี

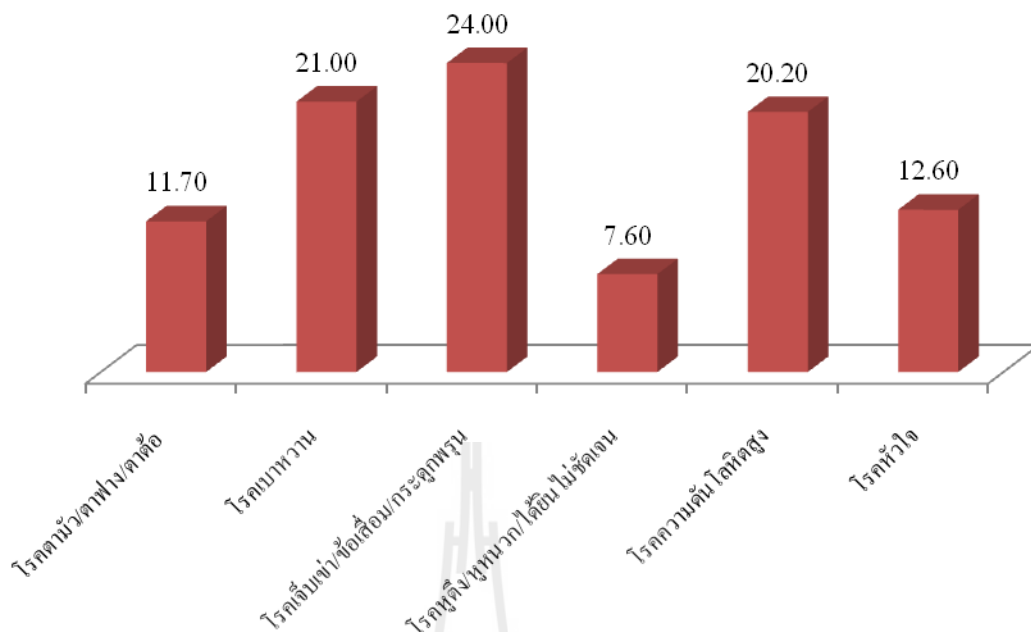
รูปที่ 4.6 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวยุโรปพบว่าส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 66.90 รองลงมาเป็นหม้าย ร้อยละ 16.70 และ เป็นโสด ร้อยละ 9.50 ดังแสดงในรูปที่ 4.7

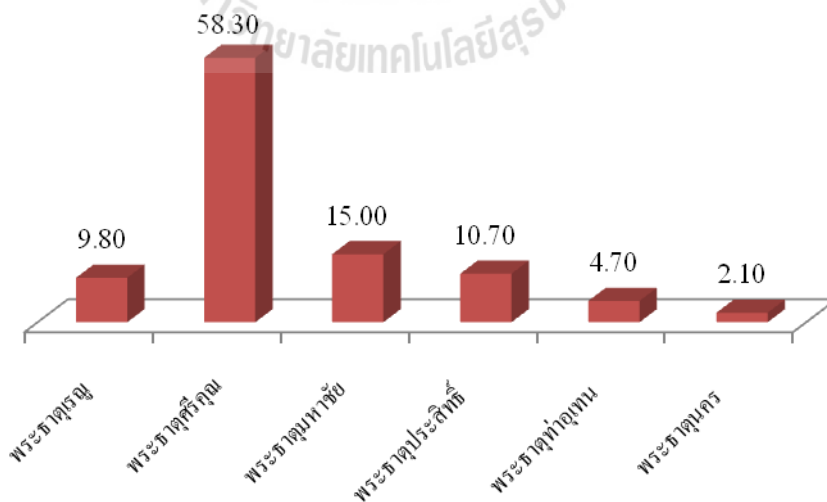
รูปที่ 4.7 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวยุโรปพบว่าส่วนใหญ่เป็น โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน ร้อยละ 24.00 รองลงมาเป็นโรคเบาหวาน ร้อยละ 21.00 และโรคความดันโลหิตสูงร้อยละ 20.20 ดังแสดงในรูปที่ 4.8

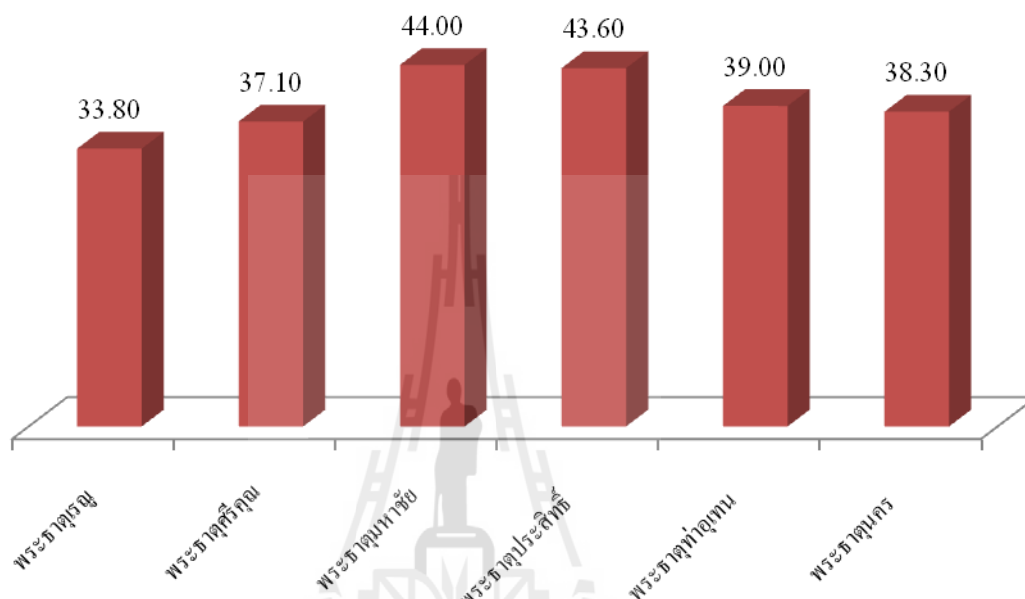
รูปที่ 4.8 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามโรคประจำตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวยุคสูงอายุ)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวยุคสูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่ เคยมาสักการะพระธาตุ พระธาตุศรีคุณ อำเภอณาแก ร้อยละ 58.30 รองลงมาพระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปากร้อยละ 15.00 และ พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า ร้อยละ 10.70 ดังแสดงในรูปที่ 4.9

รูปที่ 4.9 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักการะพระธาตุของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยวยุคสูงอายุ)

จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าส่วนใหญ่ เคยมาสักการะพระธาตุ ในรอบ 1 ปี คือพระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปากร้อยละ 44.00 รองลงมาพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้าร้อยละ 43.60 และเป็นพระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทนร้อยละ 39.00 ดังแสดงในรูปที่ 4.10

รูปที่ 4.10 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามการสักการะพระธาตุในรอบ 1 ปี ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้สูงอายุในพื้นที่)

4.2. การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่

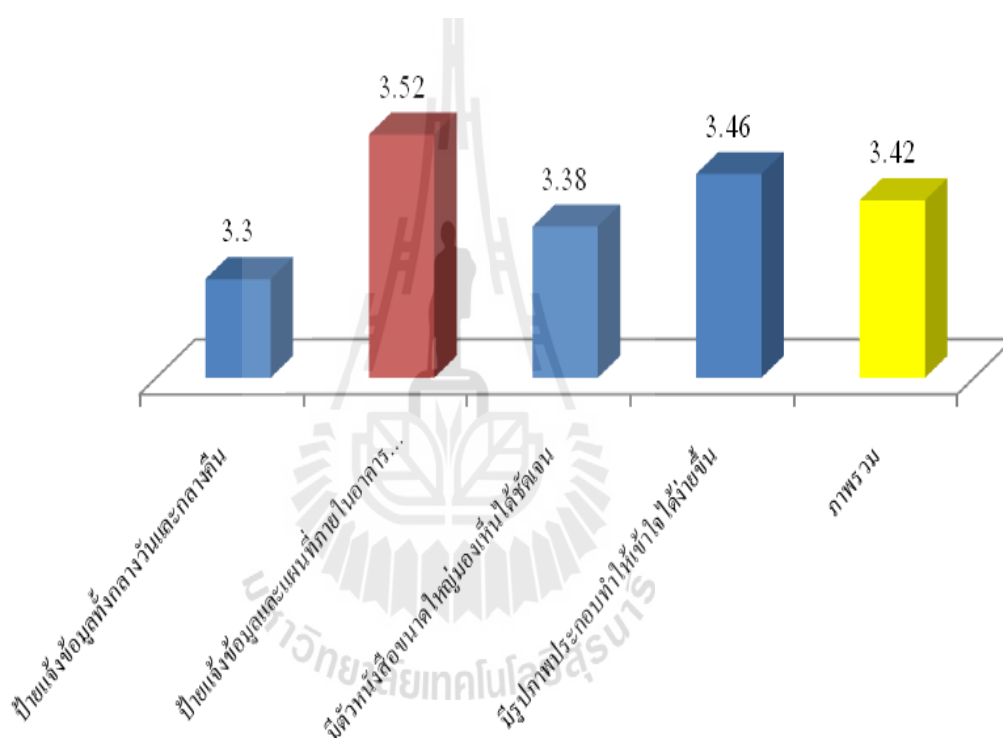
ในการวิเคราะห์ความจำเป็น ในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

- 1) ป้ายและสัญลักษณ์
- 2) ทางสัญจร ทางเท้า
- 3) ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน
- 4) ทางข้ามถนน
- 5) ที่จอดรถ
- 6) ทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร

7) พื้นที่ภายนอก

8) ห้องน้ำ

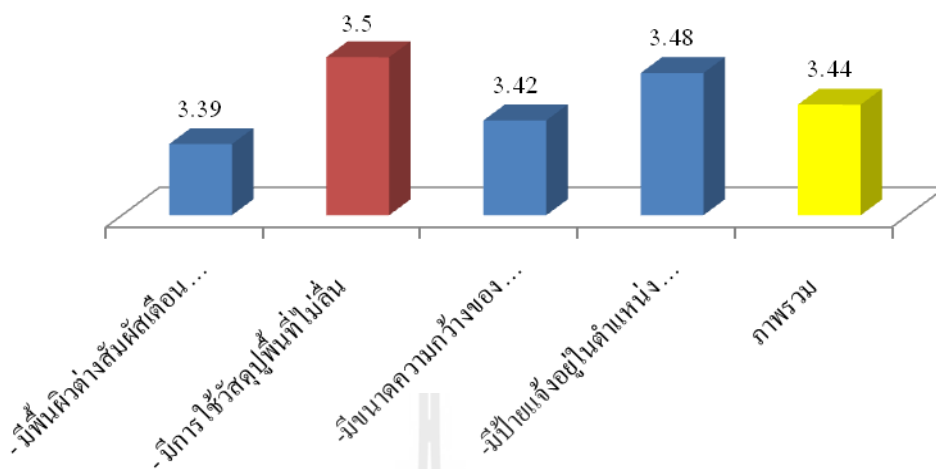
1. **ป้ายและสัญลักษณ์** พบว่ามีความจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ ป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในอาคาร และภายนอก อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีรูปภาพประกอบทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง และมีตัวหนังสือขนาดใหญ่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.11

รูปที่ 4.11 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านป้ายและสัญลักษณ์

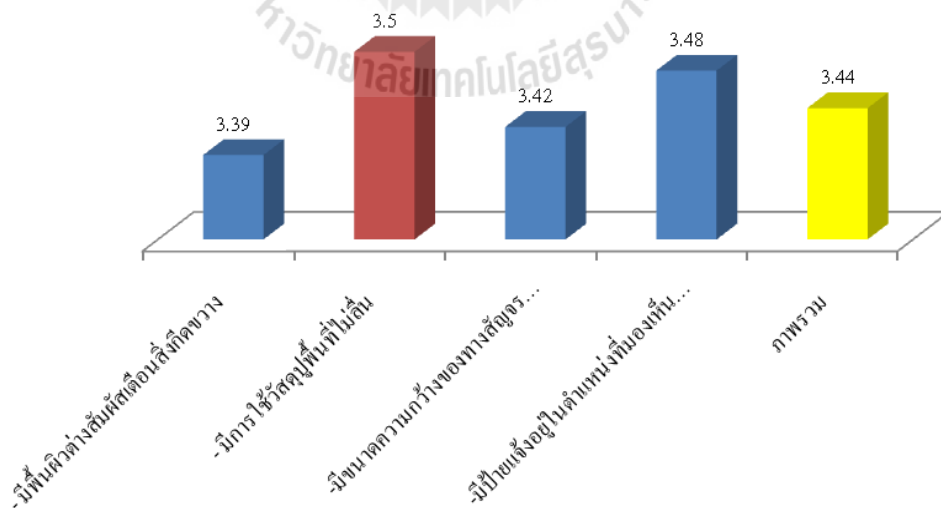
2. **ทางสัญจร ทางเท้า** พบว่ามีความจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีการใช้วัสดุปูพื้นที่ไม่ลื่น อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง และมี มีขนาดความกว้างของทางสัญจรและทางเท้ามากกว่าหนึ่งทาง อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.12

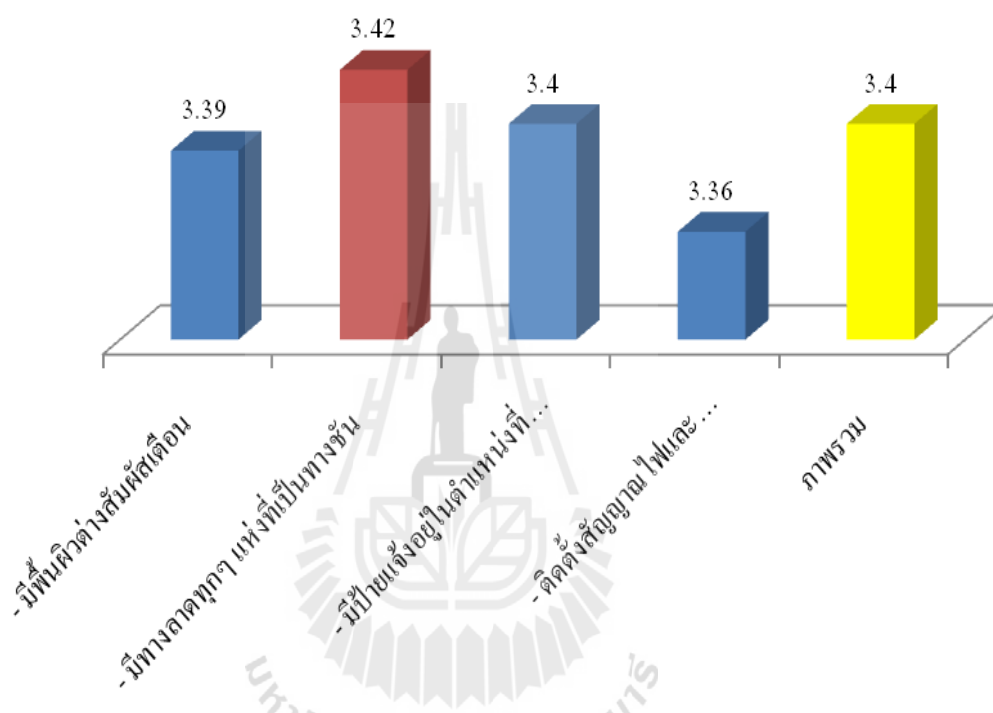
รูปที่ 4.12 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่
ด้านทางสัญจร ทางเท้า

3. ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีทางลาดทุก ๆ แห่งที่เป็นทางชัน อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีพื้นผิวต่างสัมผัสดีตอน อยู่ในระดับปานกลาง และมีติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลัักษณ์ภาษามือ ลำโพงขยาย เป็นต้นอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.13

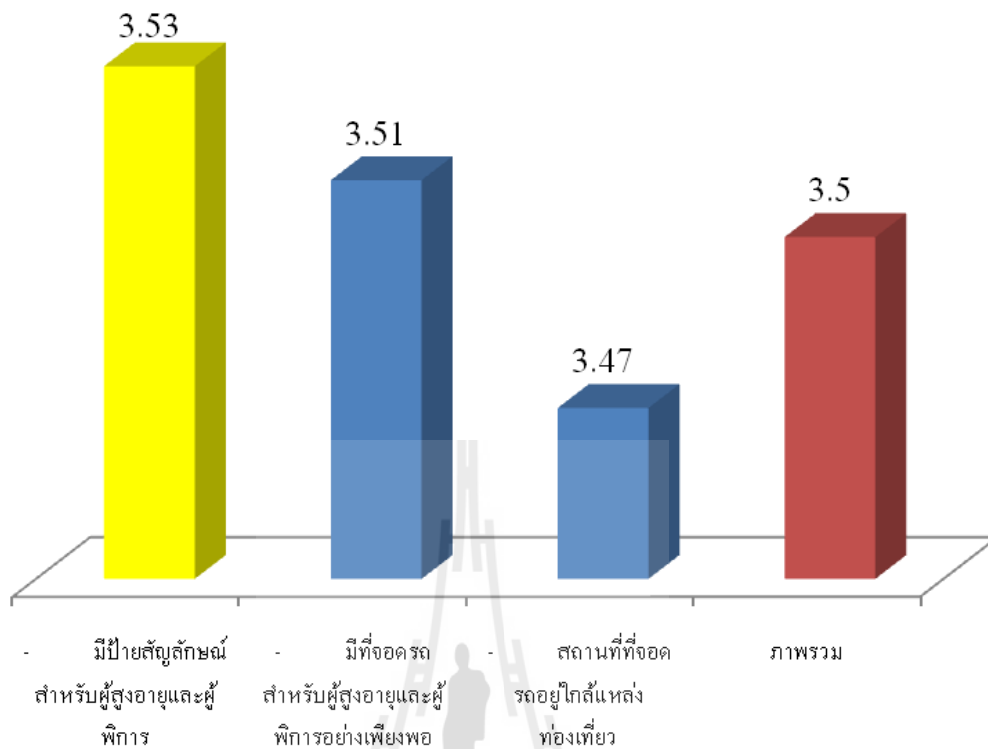
รูปที่ 4.13 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่
ด้านทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน

4. **ทางข้ามถนน** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ ใช้วัสดุปูพื้นชนิดไม่ลื่นและใช้สีแตกต่างกับถนน อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง และติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลักษณ์ภาษาอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.14

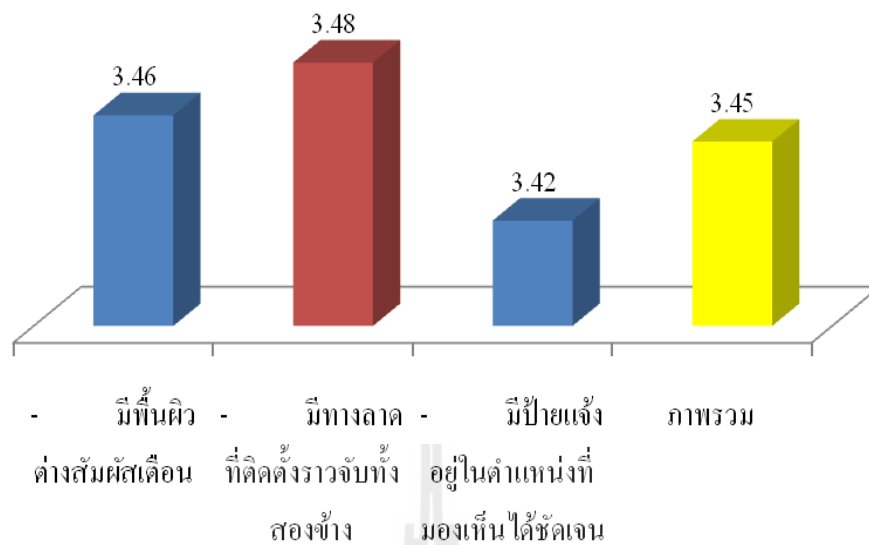
รูปที่ 4.14 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่
ด้านทางลาดขอบถนน ทางข้ามถนน

5. **ที่จอดรถ** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ มาก โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีป้ายสัญลักษณ์สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมาก สถานที่ที่จอดรถอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.15

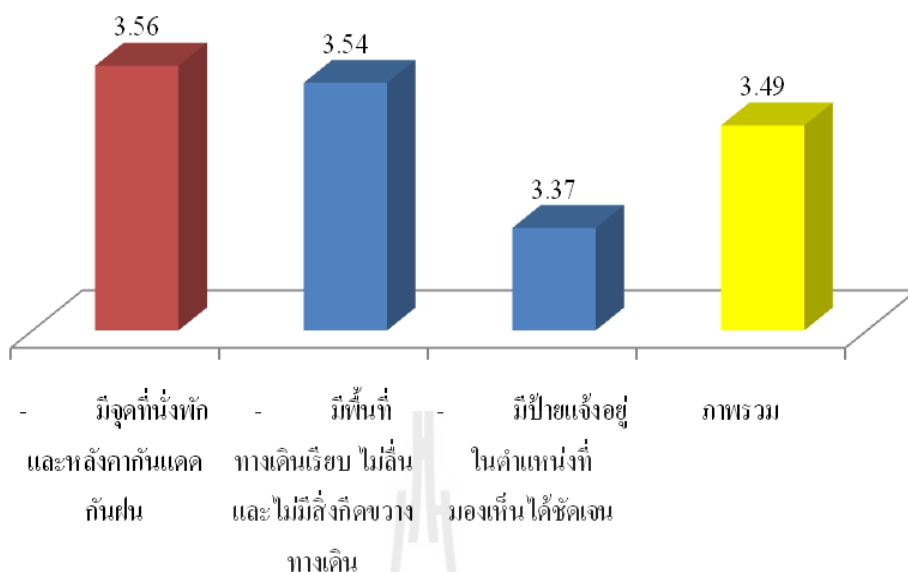
รูปที่ 4.15 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านจอดรถ

6. ทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ ทางลาดที่ติดตั้งราวจับทั้งสองข้าง อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือน อยู่ในระดับปานกลาง มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.16

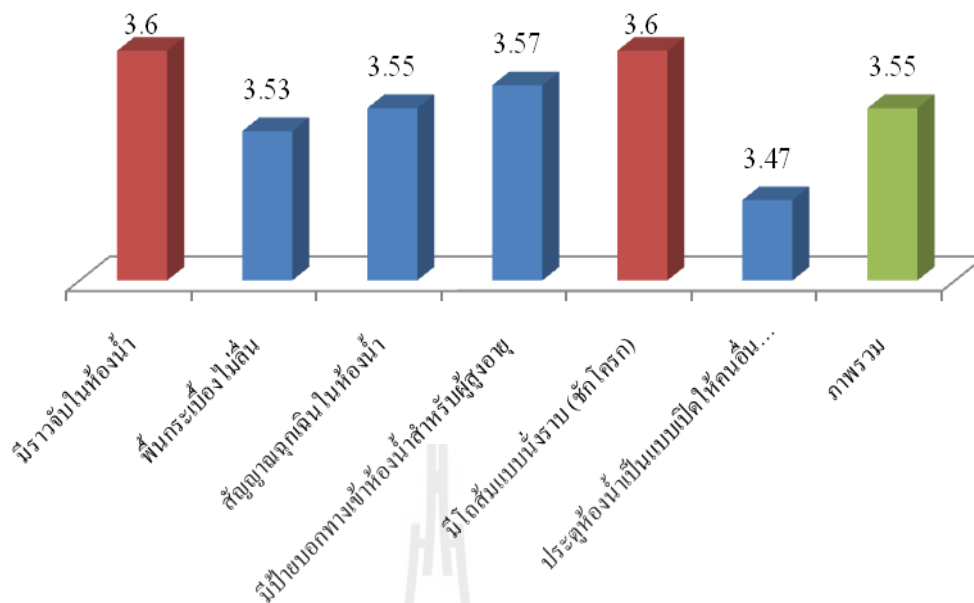
รูปที่ 4.16 ระดับความจำเป็นในการคิดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร

- พื้นที่ภายนอก พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีจุดที่นั่งพักและหลังคากันแดดกันฝน อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีพื้นที่ทางเดินเรียบ ไม่ลื่น และไม่มีสิ่งกีดขวางทางเดิน อยู่ในระดับมาก มีป้าแข็งแรงอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.17

รูปที่ 4.17 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร

8. **ห้องน้ำ** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ มาก โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีราวจับในห้องน้ำ กับมีโถส้วมแบบนั่งราบ (ชักโครก) อยู่ในระดับมาก รองลงมามีป้ายบอกทางเข้าห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก และสัญญาณฉุกเฉินในห้องน้ำ อยู่ในระดับมาก ดังแสดงในรูปที่ 4.18

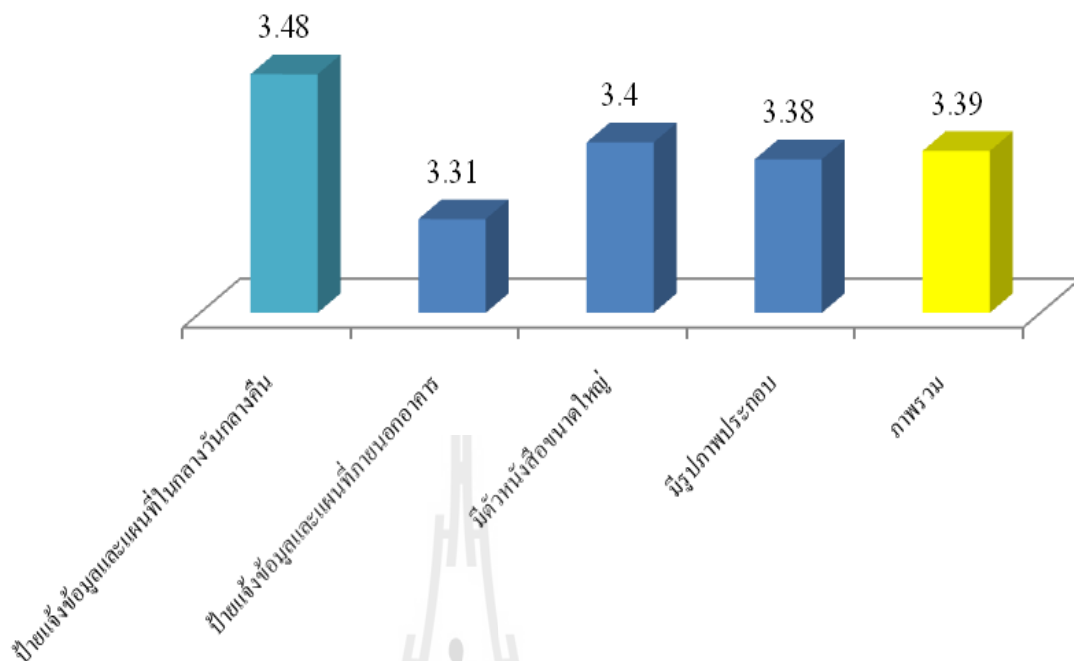

รูปที่ 4.18 ระดับความจำเป็นในการคิดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านห้องน้ำ

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นในการคิดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

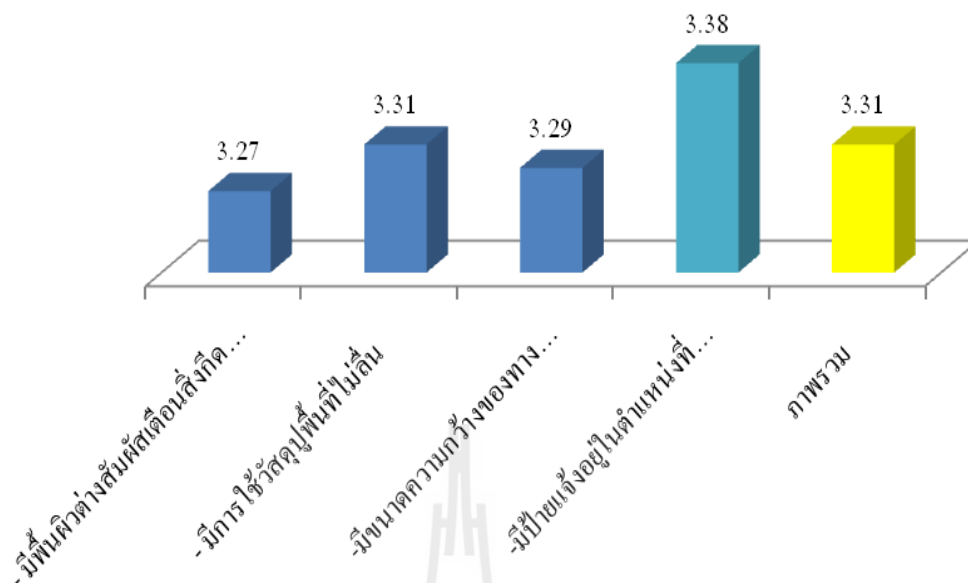
สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ความจำเป็นความจำเป็นเกี่ยวกับประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่ ในภาพรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและข้อ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. **ป้ายและสัญลักษณ์** พบว่ามีความจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ ป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในวัด อยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนทั้งกลางวันและกลางคืน รองลงมา มีตัวหนังสือขนาดใหญ่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง และ มีรูปภาพประกอบทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.19

รูปที่ 4.19 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านป้ายและสัญลักษณ์

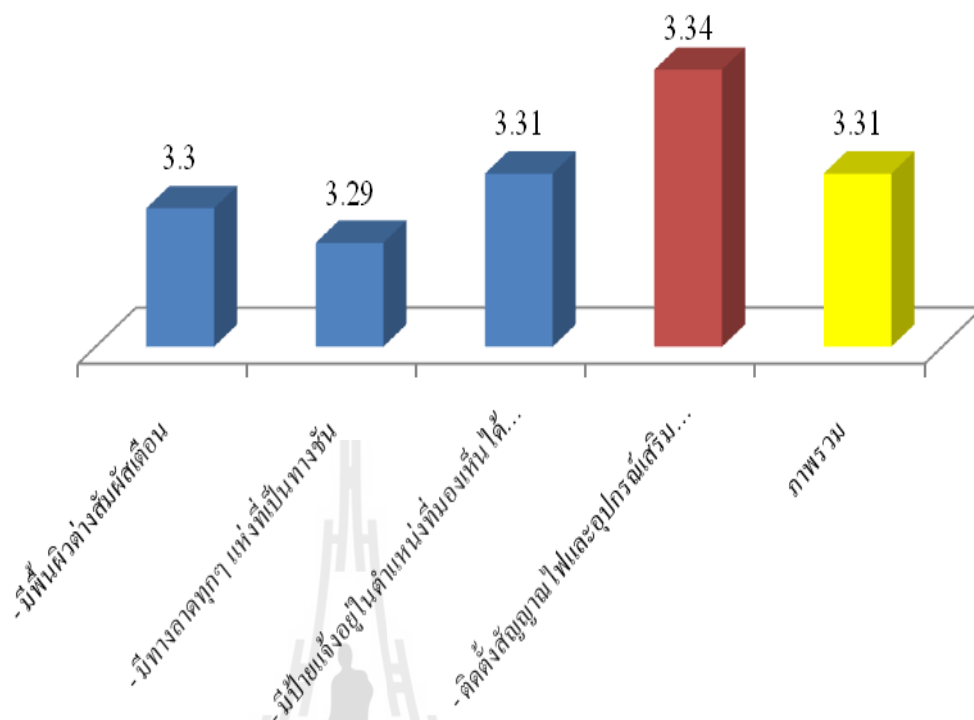
2. ทางสัญจร ทางเท้า พบว่ามีความจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีความจำเป็นมากที่สุด มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีการใช้วัสดุปูพื้นที่ไม่ลื่น อยู่ในระดับปานกลาง และมีขนาดความกว้างของทางสัญจรและทางเท้ามากกว่าหนึ่งทาง อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.20

รูปที่ 4.20 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านทางสัญจรและทางเท้า

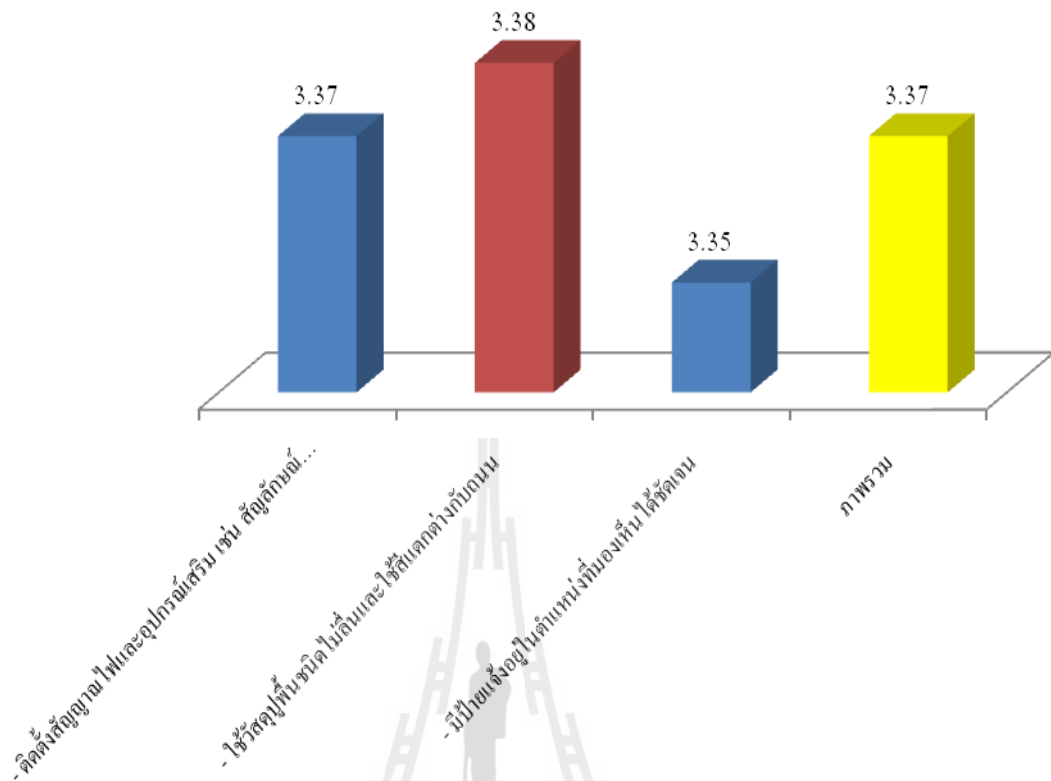
3. ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ ติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลักษ์ณ์ภาษามือ ลำโพงขยาย เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนอยู่ในระดับปานกลาง และมีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือนอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.21

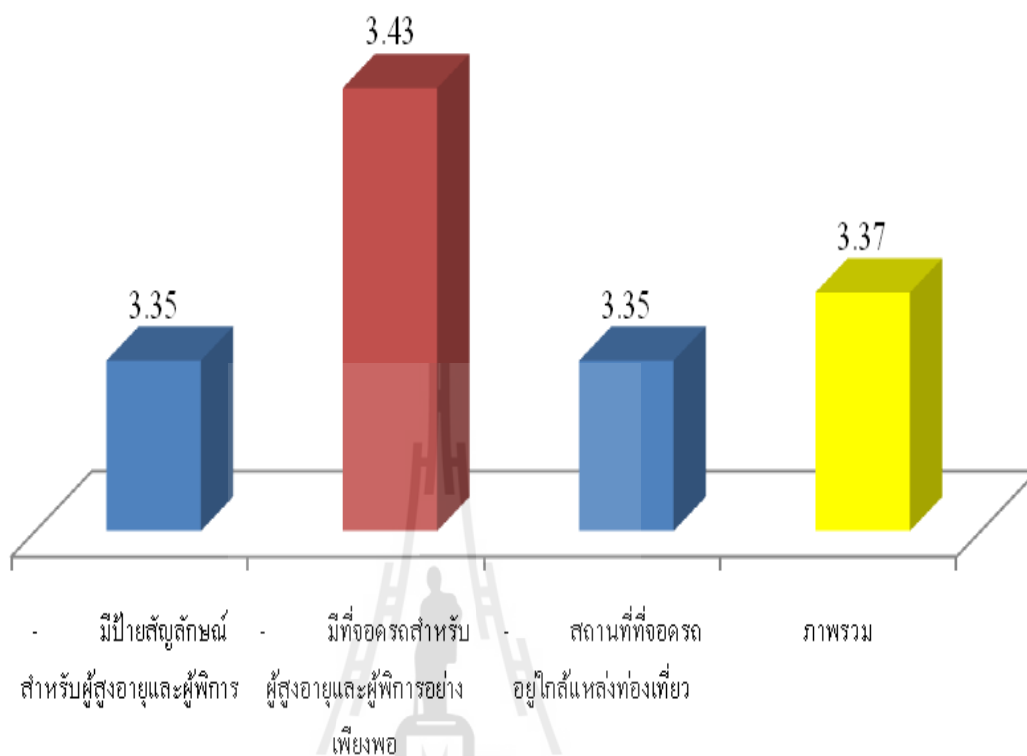
รูปที่ 4.21 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่
ด้านทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน

4. ทางข้ามถนน พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ ใช้วัสดุปูพื้นชนิดไม่ลื่นและใช้สีแตกต่างกับถนน เป็นต้นอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลักษ์ณ์ภาษา มือ ลำโพงขยายอยู่ในระดับปานกลาง และมีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.22

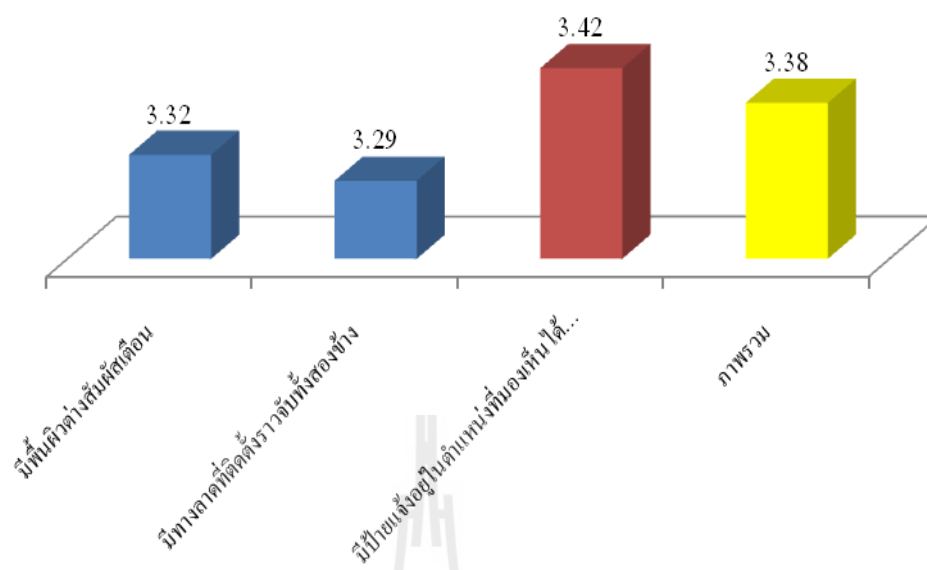
รูปที่ 4.22 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านทางข้ามถนน

5. **ที่จอดรถ** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีป้ายสัญลักษณ์สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการอยู่ในระดับปานกลาง และสถานที่ที่จอดรถอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.23

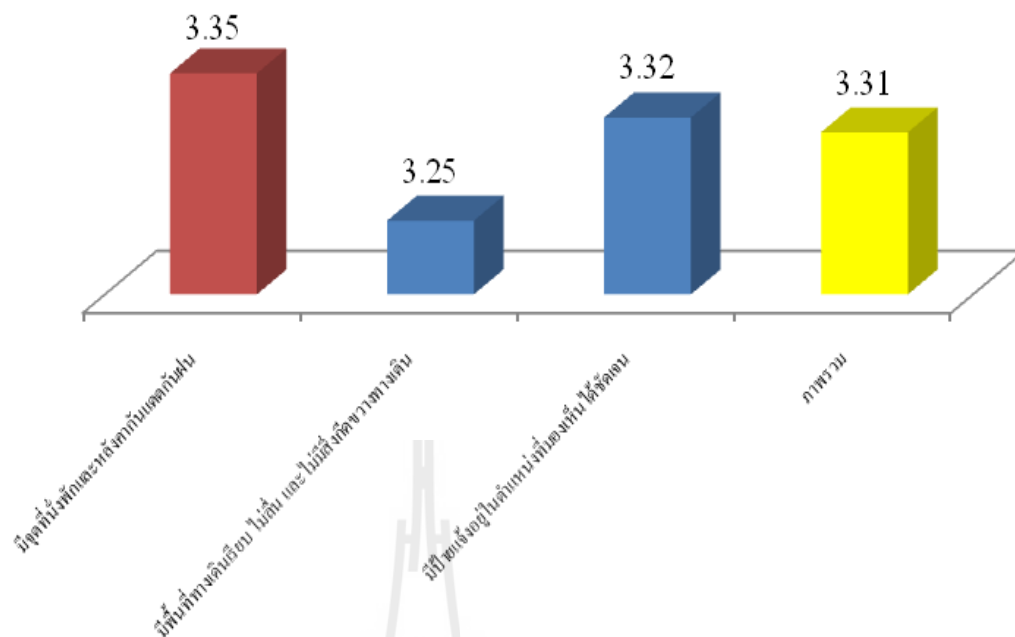
รูปที่ 4.23 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านที่จอดรถ

6. **ทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุดคือ มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีพื้นผิวต่างสัมผัสตั้งอยู่ในระดับปานกลาง และมีทางลาดที่ติดตั้งราวจับทั้งสองข้าง อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 4.24

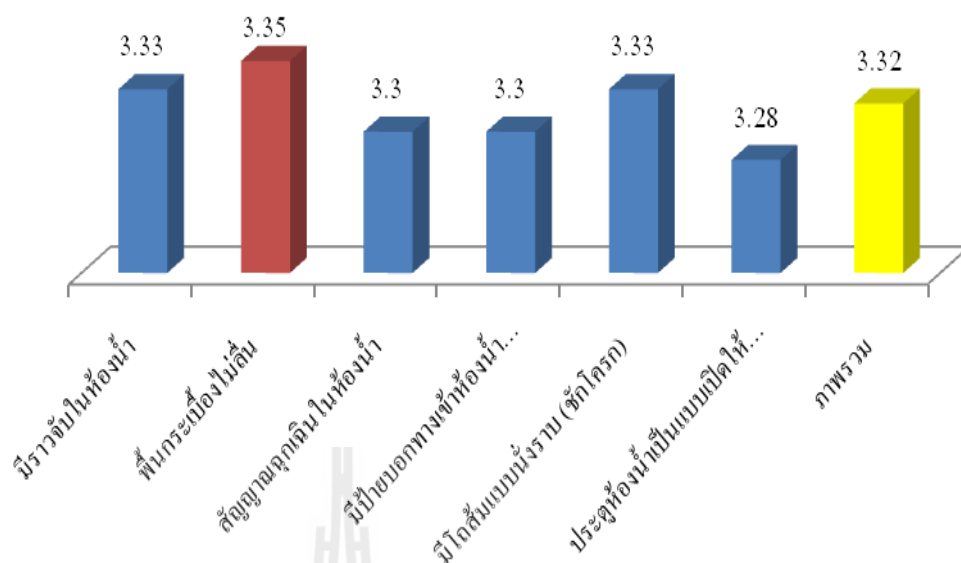
รูปที่ 4.24 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านที่จ่อครุฑ

- พื้นที่ภายนอก พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ มีจุดที่นั่งพักและหลังคากันแดดกันฝน อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง และมีพื้นที่ทางเดินเรียบ ไม่ลื่น กับไม่มีสิ่งกีดขวางทางเดิน อยู่ในระดับปานกลาง รูปที่ 4.25

รูปที่ 4.25 ระดับความจำเป็นในการคิดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านที่จ่อครด

8. **ห้องน้ำ** พบว่ามีความจำเป็นอยู่ในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยข้อที่มีระดับความจำเป็นมากที่สุด คือ พื้นกระเบื้องไม่ลื่น อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีราวจับในห้องน้ำ ก็มีโถส้วมแบบนั่งราบ (ชักโครก) อยู่ในระดับปานกลาง และ สัญญาณฉุกเฉินในห้องน้ำ ก็มีป้ายบอกทางเข้าห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง รูปที่ 4.26

รูปที่ 4.26 ระดับความจำเป็นในการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ด้านห้องน้ำ

4.3. การจัดอันดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรวิหาร

การเปรียบเทียบความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละประเภท จำแนกของผู้สูงอายุในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่าความจำเป็นของผู้สูงอายุในพื้นที่ มากกว่าของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งหมด 7 ประเภท ดังแสดงในตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละประเภท จำแนกของผู้สูงอายุในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ความจำเป็นของผู้สูงอายุในพื้นที่		ความจำเป็นของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ป้ายและสัญลักษณ์	3.42	0.816	3.39	1.068
2. ทางสัญจร ทางเท้า	3.44	0.769	3.31	0.977
3. ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน	3.40	0.770	3.31	1.055

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ความจำเป็นของผู้สูงอายุในพื้นที่		ความจำเป็นของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4. ทางข้ามถนน	3.36	0.780	3.37	1.115
5. ที่จอดรถ	3.85	0.834	3.37	1.030
6. ทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร	3.45	0.815	3.38	1.049
7. พื้นที่ภายนอก	3.49	0.818	3.31	1.009
8. ห้องน้ำ	3.55	0.848	3.32	1.098

4.3.1 การจัดอันดับประเภทความสำคัญในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรวิหารของผู้สูงอายุในพื้นที่

ผู้ตอบแบบสอบถามได้จัดลำดับประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

อันดับที่ 1 พระธาตุประติบัติ อำเภอนาหว้า

อันดับที่ 2 พระธาตุท่าอุเทน อำเภوتاอุเทน

อันดับที่ 3 พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก

อันดับที่ 4 พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก

อันดับที่ 5 พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร

อันดับที่ 6 พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

ดังแสดงในตาราง 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนร้อยละประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ
ของพระธาตุบวรวิหาร(ผู้สูงอายุในพื้นที่)

พระธาตุบวรวิหาร	ประเภทความสำคัญ
พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า	1
พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน	2
พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก	3
พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก	4
พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร	5
พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม	6

4.3.2 การจัดอันดับประเภทความสำคัญในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ของผู้สูงอายุของพระธาตุบวรวิหาร ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ผู้ตอบแบบสอบถามได้จัดลำดับประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก
สำหรับ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ดังนี้

- อันดับที่ 1 พระธาตุเรณู อำเภอเรณู
  - อันดับที่ 2 พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่า
  - อันดับที่ 3 พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
  - อันดับที่ 4 พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
  - อันดับที่ 5 พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
  - อันดับที่ 6 พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม
- ดังแสดงในตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนร้อยละประเภทความสำคัญการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ
ผู้สูงอายุ ของพระธาตุบวรวิหาร (นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ)

พระธาตุบวรวิหาร	ลำดับความสำคัญ
พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร	1
พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่า	2
พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก	3
พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า	4
พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก	5
พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม	6

4.4 ทดสอบสมมติฐาน

ในการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ได้วิเคราะห์ทางสถิติโดย เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรต้น เป็นข้อมูลเชิงกลุ่มมากกว่า 2 ตัวเลือก ตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณใช้ One-way Anova F-test ถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ได้ใช้สถิติทดสอบ LSD (Least Significant Difference) ในการวิเคราะห์กำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % หรือกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติ (α) ที่ระดับ 0.05 โดยพิจารณาเงื่อนไขการยอมรับหรือปฏิเสธ สมมติฐานดังนี้

4.4.1 สมมติฐานที่ 1 โรคของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน มีผลต่อความจำเป็นในสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ห้องน้ำที่มีราวจับมีความแตกต่างกัน

H_0 : โรคของผู้สูงอายุ ไม่มีผลต่อความจำเป็นในสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ห้องน้ำที่มีราวจับ

H_A : โรคของผู้สูงอายุ มีผลต่อความจำเป็นในสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ห้องน้ำที่มีราวจับ

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์ผลของโรคที่มีต่อความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำ

โรคประจำตัว	df	F	P-value
โรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ	1	7.337	**0.007
โรคเบาหวาน	1	0.402	0.526
โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน	1	6.429	*0.011
โรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน	1	10.715	**0.001
โรคความดันโลหิตสูง	1	17.274	**0.000
โรคหัวใจ	1	11.066	**0.001

* P-value < 0.05

** P-value < 0.01

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของโรคประจำตัวที่มีต่อความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำ พบว่า ได้แก่ โรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน โรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ มีผลต่อความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) ส่วนโรคเบาหวาน ไม่มีผลต่อความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำ

จากทฤษฎีผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพร่างกาย (Biological Aging) ซึ่งความสามารถทางด้านร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งได้แก่ โรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำ โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน โรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ ยกเว้น โรคเบาหวาน ซึ่งเป็นโรคที่อาจเกิดจากกรรมพันธุ์และมีน้ำตาลในเลือดสูง ซึ่งสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เหมือนผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน

4.4.2 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคกับไม่เป็นโรค

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำกับไม่เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำ ผลปรากฏว่าผู้เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำ (36.7%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำ (31.2%) แสดงดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรค ตามัว/ตาฟาง/ตาดำ กับไม่เป็นโรคตามัว/ตาฟาง/ตาดำ

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็นโรคตา	3(1.8%)	30(18.1%)	44(26.5%)	28(16.9%)	61(36.7%)	166(100%)
ไม่เป็นโรคตา	29(4.3%)	135(21.0%)	209(31.2%)	128(19.1%)	169(25.2%)	670(100%)

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคเบาหวานกับไม่เป็นโรคเบาหวาน ผลปรากฏว่าผู้ไม่เป็นโรคเบาหวาน ส่วนใหญ่ (31.9%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่เป็นเบาหวาน ส่วนใหญ่ (30.1%) แสดงดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคเบาหวานกับไม่เป็นเบาหวาน

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็น	16(7.3%)	35(16.0%)	56(25.6%)	46(21.0%)	66(30.1%)	219(100%)
ไม่เป็น	16(2.6%)	130(21.1%)	1973(31.9%)	110(17.8%)	164(26.6%)	617(100%)

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน กับไม่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน ผลปรากฏว่าผู้เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกส่วนใหญ่ (33.6%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกส่วนใหญ่ (31.6%) แสดงดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน กับไม่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/	7(3.0%)	41(17.4%)	63(26.8%)	45(19.1%)	79(33.6%)	235(100%)
ไม่เป็นโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/	25(4.2%)	124(20.6%)	190(31.6%)	111(18.5%)	151(25.1%)	601(100%)

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรค หูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน กับไม่เป็นโรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจนผลปรากฏว่าผู้เป็นโรคโรค หูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจนส่วนใหญ่ (40.4%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรค หูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจนส่วนใหญ่ (31.5%) แสดงดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรค หูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน กับไม่เป็นโรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็นโรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน	4(4.3%)	11(11.7%)	19(20.2%)	22(23.4%)	38(40.4%)	94(100%)
ไม่เป็นโรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่	28(3.8%)	154(20.8%)	234(31.5%)	134(18.1%)	192(25.9%)	742(100%)

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง กับไม่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ผลปรากฏว่าผู้ไม่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่ (31.5%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่ (30.5%) แสดงดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงกับไม่เป็นโรคความดันโลหิตสูง

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็นโรคความดันโลหิตสูง	4(1.6%)	31(12.8%)	66(27.2%)	68(28.0%)	74(30.5%)	243(100%)
ไม่เป็นโรคความดันโลหิต	28(4.7%)	134(22.6%)	187(31.5%)	88(14.8%)	156(26.3%)	593(100%)

ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำของผู้ที่เป็นโรคหัวใจ กับไม่เป็นโรคหัวใจ ผลปรากฏว่าผู้เป็นโรคหัวใจ ส่วนใหญ่ (37.1%) มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรคหัวใจ ส่วนใหญ่ (29.5%) แสดงดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการเปรียบเทียบความจำเป็นในการติดตั้งราวจับในห้องน้ำกับผู้ที่เป็นโรคหัวใจ กับไม่เป็นโรคหัวใจ

สถานะ	ระดับความจำเป็น					รวม
	1	2	3	4	5	
เป็นโรคหัวใจ	4(4.5%)	23(25.8%)	33(37.1%)	21(26.3%)	8(9.0%)	89(100%)
ไม่เป็น	28(3.7%)	142(19.0%)	220(29.5%)	135(18.1%)	222(29.7%)	747(100%)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อประเมินความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ และจัดลำดับความสำคัญของพระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนมในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยการสำรวจ และเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวพระธาตุบวรวิหารของพระธาตุพนม จำนวนทั้งหมด 840 ตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป 2) ระดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุในพื้นที่ 3) การลำดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรวิหาร ของพระธาตุนครพนม 4) การทดสอบสมมุติฐาน ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป จากการสำรวจและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ผู้สูงอายุในพื้นที่มีอายุเฉลี่ย 69.59 ปี ส่วนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ย 67.82 ปี ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีสถานภาพสมรส 296 คน (ร้อยละ 62.40) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสถานภาพสมรส 281 คน (ร้อยละ 66.90) เป็นโรคความดันโลหิตสูง 160 คน (ร้อยละ 38) การสักการะพระธาตุของผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่สักการะพระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก 181 (ร้อยละ 43.09) เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 245 คน (ร้อยละ 58.30) นอกจากนี้แล้วยังพบว่าการสักการะพระธาตุในรอบ 1 ปี ของผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่สักการะ พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า 287 คน(ร้อยละ 68.70) ส่วนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสักการะพระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก 185 คน (ร้อยละ 44.00)
2. ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ในการวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความจำเป็นให้มียุโรป สำหรับที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความจำเป็นในการให้มียุโรปสำหรับภายนอกอาคาร รองลงมาคือทางข้ามถนน และที่ยุโรป
3. การจัดลำดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของพระธาตุบวรวิหาร ของพระธาตุนครพนม ผู้สูงอายุในพื้นที่ลำดับความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวก ลำดับที่ 1 คือพระธาตุประสิทธิ์ ลำดับที่ 2 คือพระธาตุท่าอุเทน ลำดับที่ 3 คือ

พระธาตุมหาชัย ส่วนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ลำดับที่ 1 คือ พระธาตุเรณู ลำดับที่ 2 คือ พระธาตุท่าอุเทน ลำดับที่ 3 คือพระธาตุมหาชัย

4. ผลจากการทดสอบสมมุติฐาน ในการวิเคราะห์ห้ข้อมูลได้กำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่าความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) และโรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ โรคหูตึง/หูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ ได้แก่ ทดสอบ ดังนี้ มีผลต่อความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.01$) ในขณะที่โรคเบาหวานไม่มีผลต่อความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำ
5. การเปรียบเทียบความจำเป็นของราวจับในห้องน้ำกับผู้ที่ เป็นโรคกับไม่เป็นโรค ได้ทำการเปรียบเทียบผู้สูงอายุที่เป็นโรค พบว่าส่วนใหญ่ผู้เป็นโรคประจำตัวความจำเป็นมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นโรค ยกเว้นผู้ไม่เป็นโรคเบาหวาน มีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่เป็นเบาหวาน

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ประเมินความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า มีความจำเป็นมากที่สุดคือ การติดตั้งป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในอาคาร รองลงมา เป็นมีป้ายแจ้งอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ มากที่สุด คือ ที่จอดรถ กับการมีราวจับในห้องน้ำ และ การมีโถส้วมแบบนั่งราบ
2. การจัดลำดับความสำคัญในความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่าลำดับแรก จะมีความแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุในพื้นที่ให้พระธาตุประสิทธิ์ มีความจำเป็นในสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นลำดับแรก เพราะว่ามีผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนมากมักจะมาสักการะพระธาตุประสิทธิ์ (ดังข้อมูลในตาราง 4.4 และ 4.5) ในขณะที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้พระธาตุเรณู มีความจำเป็นลำดับแรกเนื่องจากพระธาตุเรณูอยู่ใกล้กับกับพระธาตุพนม เพียง 15 กิโลเมตรเท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการต่อผู้สูงอายุ สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม หรือ

สถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม และพื้นที่ทำการสำรวจ

2. ควรมีการจำแนกการตัดสินใจอำนวยความสะดวก ของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย และอายุ ตลอดจนความจำเป็นสาธารณูปโภคด้านอื่น ๆ เช่น ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง และ ระบบประปา

เอกสารอ้างอิง

- กชกร สังขชาติ.(2538). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ**.ชลบุรี:ภาควิชาศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2548). **กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548**.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กองวางแผนโครงการ. 2547.
- กุลยา ตันติพลาชีวะ. (2528).**การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์
- กุสุมา ชรรณขำรง. **การออกแบบอาคารสถานที่เพื่อคนทุกคน**. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.
- เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว. (2539). **องค์ประกอบการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว**. จุลสารการท่องเที่ยว, 15(2), หน้า 30.
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์และคณะ. (2548). **การศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาวิน วิไลเลิศ. (2549).**“ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฝอยลม จังหวัดอุดรธานี.”** สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.
- นิคม จารุมณี. (2544). **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- นิตา ชัชกุล. (2550). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: บริษัท วี . พรินท์ (1991) จำกัด.
- บรรลุ ศิริพานิช.(2526).**ระบอบวิทยาของคนพิการและผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2525**. กรุงเทพฯ:ชนะการพิมพ์
- บั่งอร นัตรุ่งเรือง. (2551). **การวางแผนและการจัดรายการนำเที่ยว**. กรุงเทพฯ : บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2546)**. (ม.ป.ป.) (ม.ป.ท.)

มนตรี ปรางสูงเนิน.(2551) “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพริ้ว จังหวัดจันทบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2551.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540. (2540). (ม.ป.ท.)

วรรณมา วงษ์วานิช. (2539). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันเพ็ญ แต่งตั้ง. (2546) “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนิน

สะดวกอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด ราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วินิจ วีรยางกูร. (2535). การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีระศักดิ์ คณะบุรณ์. “ความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

ศรีัญญา วรากุลวิทย์. (2551). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลาด.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2546). การฉายภาพประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2548 -2568.มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556).การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์เดือนตุลา. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550)). (ม.ป.ท.)

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2548). คู่มือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานรองรับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงมนุษย์. ชุมชนุสกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด .กรุงเทพมหานคร.

อุษณี พันภัยพาล. (2553). การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Coltman, Michael M. (1989). **Tourism Marketing**. New York: Van Nostrand Reinhold.

- Davidson, Rob. (1993). **Tourism**. 2nd ed. Singapore : Longman Group.
- Holloway, J. Christopher. (1983). **The Business of Tourism**. Plymouth : Macdonald and Evan.
- Middleton, Victor T.C. (1994). **Marketing in Travel and Tourism**. 2nd ed. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Pond, Kathleen Lingle.(1993). **The Professional Guide : Dynamic of Tour Guiding**. New York : Van Nostrand Reinhold.
- Maslow, Abraham. (1970). **Motivation and Personality**.New York : Harperand Row Publishers.
- Mill, Robert Christies. (1990). **Tourism The International Business**. New Jersey : Prentice Hall.
- World Tourism Organization. (2012). **Tourism 2020 vision** [On-line]. Available:<http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops//Infoshop/Products/1189/1189-1.pdf>

เลขที่แบบสอบถาม

--	--	--	--

แบบสอบถาม

ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ กรณีศึกษา
สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระราชอุทยานของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

*****

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้ด้วยการใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง ( ) หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับท่านมากที่สุด

1. เพศ

( ) 1. ชาย

( ) 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. อาชีพ

( ) 1. เกษตรกร

( ) 2. ข้าราชการบำนาญ

( ) 3. รับจ้าง

( ) 4. ไม่ได้ประกอบอาชีพ

( ) 5. ค้าขาย

4. สถานภาพ

( ) 1. โสด

( ) 2. สมรส

( ) 3. หม้าย

( ) 4. หย่าร้าง

5. การเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ ท่านเดินทางมาในลักษณะของกลุ่มท่องเที่ยวประเภทใด

- ( ) 1. ท่องเที่ยวคนเดียว
- ( ) 2. ท่องเที่ยวกับกลุ่มครอบครัว
- ( ) 3. ท่องเที่ยวในรูปแบบกลุ่มทัวร์นำเที่ยว
- ( ) 4. ท่องเที่ยวกับหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ

6. โรคประจำตัว

- ( ) 1. โรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ
- ( ) 2. โรคเบาหวาน
- ( ) 3. โรคเจ็บเข่า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน
- ( ) 4. โรคหูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน
- ( ) 5. โรคความดันโลหิตสูง
- ( ) 6. โรคหัวใจ
- ( ) 7. โรคอื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม ในจังหวัดนครพนม ณ สถานที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร
- ( ) 2. พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
- ( ) 3. พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
- ( ) 4. พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
- ( ) 5. พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน
- ( ) 6. พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

8. ท่านคิดว่าความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุภายในวัดที่ควรมีมากที่สุด

- ( ) 1. พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร
- ( ) 2. พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
- ( ) 3. พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
- ( ) 4. พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
- ( ) 5. พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน
- ( ) 6. พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระราชอุทยานของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างท้ายข้อความแต่ละข้อๆ ละ 1 คำตอบเท่านั้น
ที่ตรงกับความคิดเห็น และความรู้สึของท่านให้มากที่สุด

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความต้องการในการติดตั้ง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ป้ายและสัญลักษณ์					
- ป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในวัด อยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนทั้งกลางวันและกลางคืน					
- มีป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในอาคาร และภายนอกอาคาร					
ทางสัญจร ทางเท้า					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือนสิ่งกีดขวาง					
- มีการใช้วัสดุปูพื้นที่ไม่ลื่น					
ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน					
- ใช้วัสดุชนิดไม่ลื่นในการทำทางลาด					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือน					
ทางข้ามถนน					
- ติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลักษณ์ภาษามือ ลำโพงขยาย เป็นต้น					
- ใช้วัสดุปูพื้นชนิดไม่ลื่นและใช้สีแตกต่างกับถนน					
ที่จอดรถ					
- มีป้ายสัญลักษณ์สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ					
- มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ					
ทางลาดภายนอกอาคาร					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือน					
- มีทางลาดที่ติดตั้งราวจับทั้งสองข้าง					

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความต้องการในการติดตั้ง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
พื้นที่ภายนอก					
- มีจุดนั่งพักและหลังคากันแดดกันฝน					
- มีพื้นทางเดินเรียบ ไม่มีลิ้น และไม่มีสิ่งกีดขวางทางเดิน					
ห้องน้ำ					
- มีราวจับในห้องน้ำ					
- พื้นกระเบื้องไม่ลื่น					
- สัญญาณฉุกเฉินในห้องน้ำ					
- มีป้ายบอกทางเข้าห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ					
- มีโถส้วมแบบนั่งราบ (ชักโครก)					
- ประตูห้องน้ำเป็นแบบเปิดให้คนอื่นสามารถเข้าไปได้เมื่อเกิดอุบัติเหตุ					

ประเภทความสำคัญของพระราชทูบริวาร	
ท่านคิดว่าความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ พระราชทูใด ต้องทำก่อนหลัง	โปรดใส่ตัวเลข 1-6
- พระราชทูเรณู อำเภอรณุนคร	
- พระราชทูศรีคุณ อำเภอนาแก	
- พระราชทูมหาชัย อำเภอลาปาก	
- พระราชทูประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า	
- พระราชทูทำอุเทน อำเภอกำแพงแสน	
- พระราชทูนคร อำเภอมืองนครพนม	

เลขที่แบบสอบถาม

--	--	--	--

แบบสอบถาม

ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่
ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

*****

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้ด้วยการใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง ( ) หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับท่านมากที่สุด

1. เพศ

( ) 1. ชาย

( ) 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ

( ) 1. โสด

( ) 2. สมรส

( ) 3. หม้าย

( ) 4. หย่าร้าง

4. โรคประจำตัว

( ) 1. โรคตามัว/ตาฟาง/ตาต้อ

( ) 2. โรคเบาหวาน

( ) 3. โรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน

( ) 4. โรคหูหนวก/ได้ยินไม่ชัดเจน

( ) 5. โรคความดันโลหิตสูง

( ) 6. โรคหัวใจ

( ) 7. โรคอื่นๆ โปรดระบุ.....

5. พระธาตุใดต่อไปนี้ที่ท่านเคยมาสักการะเป็นประจำ

- ( ) 1. พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร
- ( ) 2. พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
- ( ) 3. พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
- ( ) 4. พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
- ( ) 5. พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน
- ( ) 6. พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

6. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม ในจังหวัดนครพนม ณ สถานที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร
- ( ) 2. พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
- ( ) 3. พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
- ( ) 4. พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
- ( ) 5. พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน
- ( ) 6. พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

7. ท่านคิดว่าความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุภายในวัดที่ควรมีมากที่สุด

- ( ) 1. พระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร
- ( ) 2. พระธาตุศรีคุณ อำเภอนาแก
- ( ) 3. พระธาตุมหาชัย อำเภอปลาปาก
- ( ) 4. พระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า
- ( ) 5. พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน
- ( ) 6. พระธาตุนคร อำเภอเมืองนครพนม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ วิทยาลัย
 สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
 คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างท้ายข้อความแต่ละข้อๆ ละ 1 คำตอบเท่านั้น
 ที่ตรงกับความคิดเห็น และความรู้สึกของท่านให้มากที่สุด

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความต้องการในการติดตั้ง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ป้ายและสัญลักษณ์					
- ป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในวัด อยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจนทั้งกลางวันและกลางคืน					
- มีป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในอาคาร และภายนอกอาคาร					
ทางสัญจร ทางเท้า					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือนสิ่งกีดขวาง					
- มีการใช้วัสดุปูพื้นที่ไม่ลื่น					
ทางลาดขอบถนน ทางลาดตัดขอบคันหิน					
- ใช้วัสดุชนิดไม่ลื่นในการทำทางลาด					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือน					
ทางข้ามถนน					
- ติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญลักษณ์ภาษามือ ลำโพงขยาย เป็นต้น					
- ใช้วัสดุปูพื้นชนิดไม่ลื่นและใช้สีแตกต่างกับถนน					
ที่จอดรถ					
- มีป้ายสัญลักษณ์สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ					
- มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ					
ทางลาดภายนอกอาคาร					
- มีพื้นผิวต่างสัมผัสเตือน					
- มีทางลาดที่ติดตั้งราวจับทั้งสองข้าง					

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความต้องการในการติดตั้ง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
พื้นที่ภายนอก					
- มีจุดนั่งพักและหลังคากันแดดกันฝน					
- มีพื้นทางเดินเรียบ ไม่ลื่น และไม่มีสิ่งกีดขวางทางเดิน					
ห้องน้ำ					
- มีราวจับในห้องน้ำ					
- พื้นกระเบื้องไม่ลื่น					
- สัญญาณฉุกเฉินในห้องน้ำ					
- มีป้ายบอกทางเข้าห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ					
- มีโถส้วมแบบนั่งราบ (ชักโครก)					
- ประตูห้องน้ำเป็นแบบเปิดให้คนอื่นสามารถเข้าไปได้เมื่อเกิดอุบัติเหตุ					

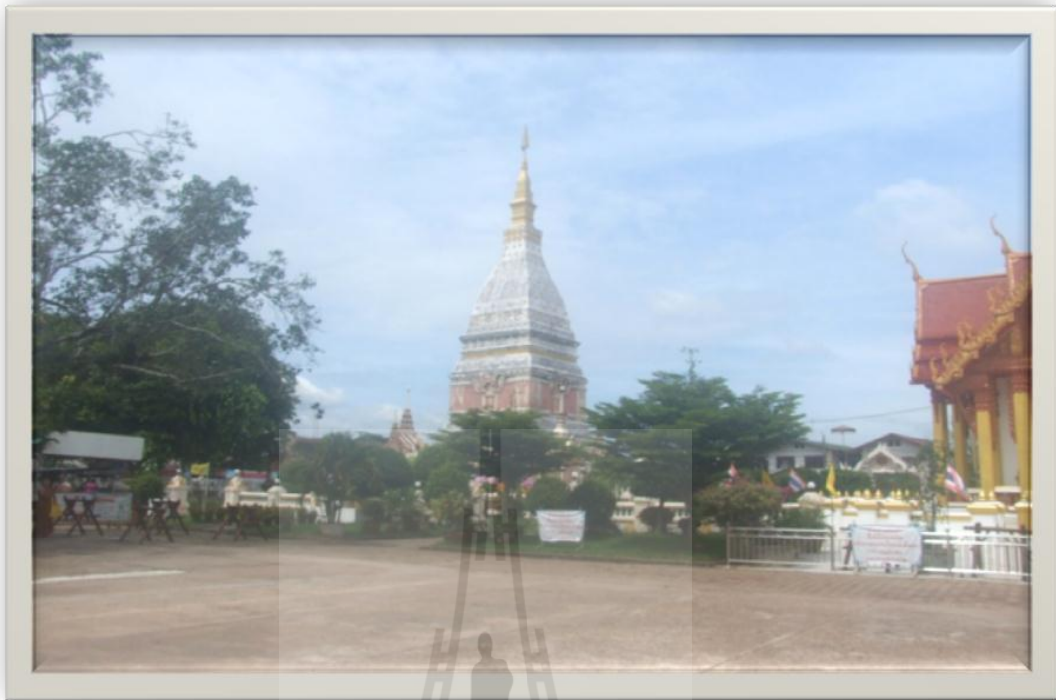
ประเภทความสำคัญของพระราชบัญญัติ	
ท่านคิดว่าความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติ ต้องทำก่อนหลัง	โปรดใส่ตัวเลข 1-6
- พระราชบัญญัติ อำเภอรณนคร	
- พระราชบัญญัติ อำเภอนาแก	
- พระราชบัญญัติ อำเภอลาปาก	
- พระราชบัญญัติ อำเภอนาหว้า	
- พระราชบัญญัติ อำเภอท่าอุเทน	
- พระราชบัญญัติ อำเภอเมืองนครพนม	

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
 .....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

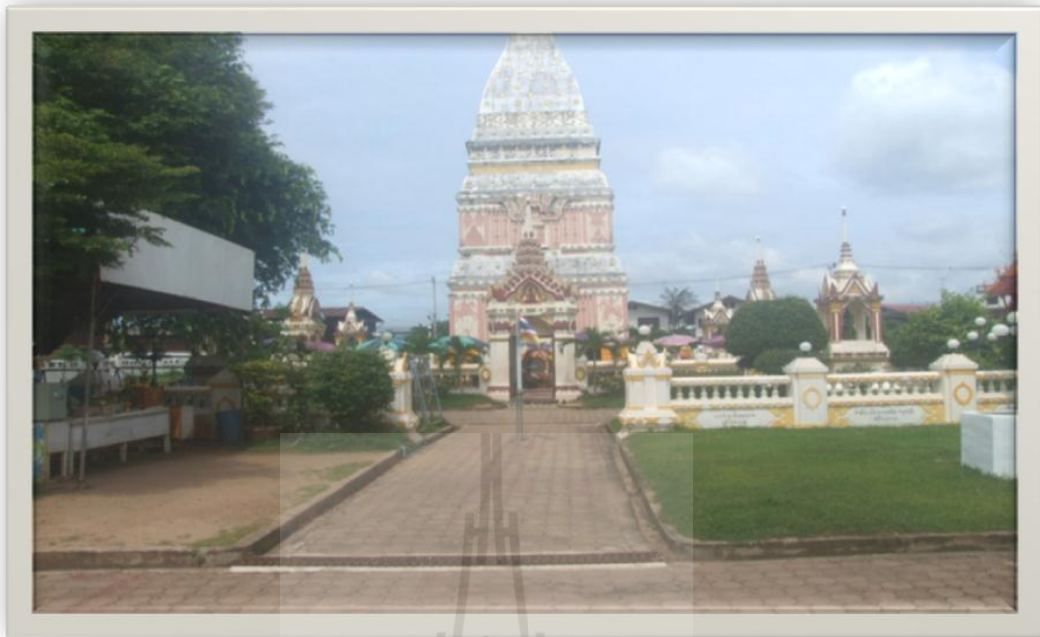

รูปที่ ข.1 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

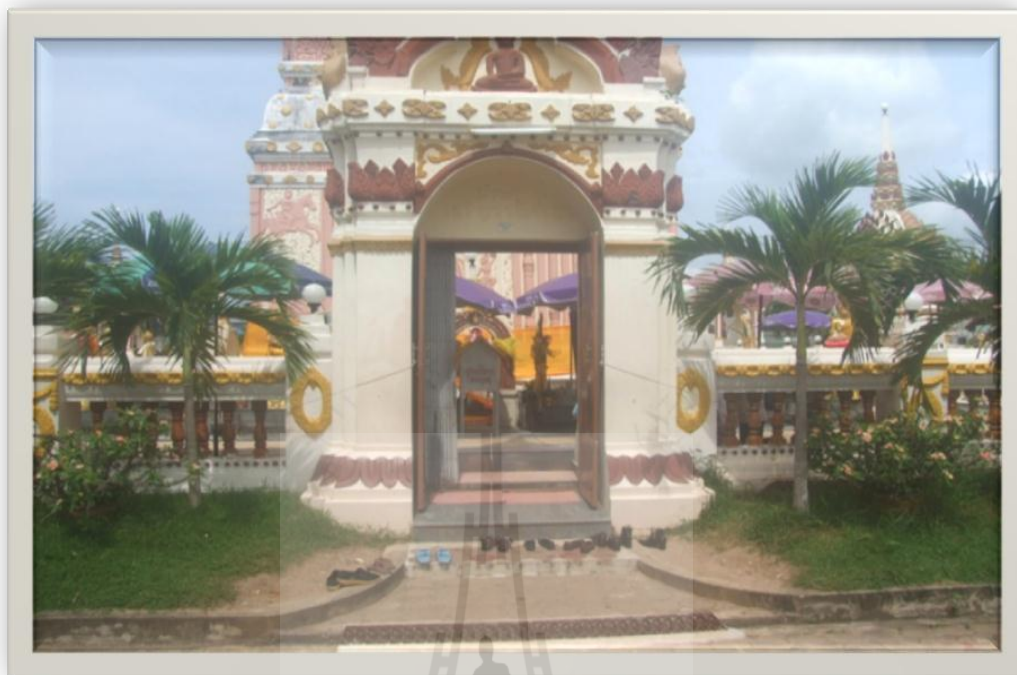
รูปที่ ข.2 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.3 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.4 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.5 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.6 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.7 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.8 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.9 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.10 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.11 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.12 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.13 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.14 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.15 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.16 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.17 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

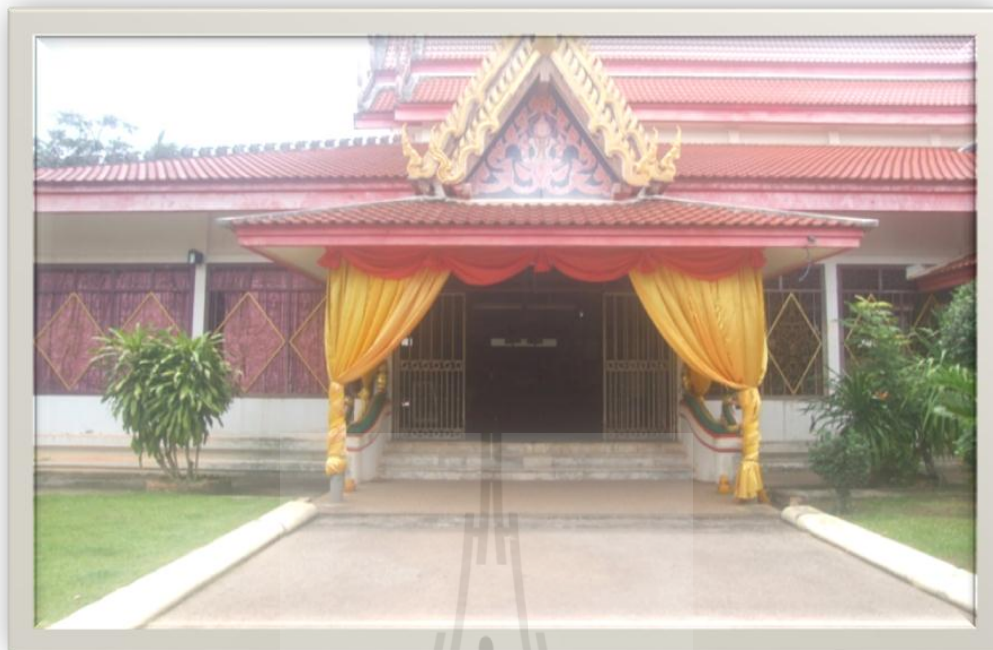
รูปที่ ข.18 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.19 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.20 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุศรีคุณ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.21 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.22 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.23 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.24 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.25 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

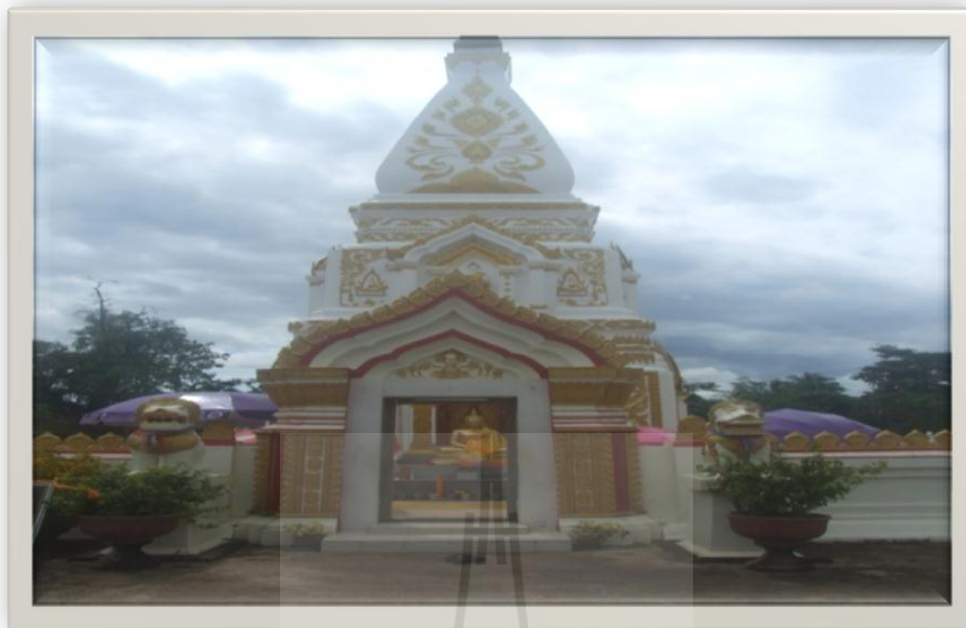
รูปที่ ข.26 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.27 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.28 สภาพภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.29 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.30 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.31 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

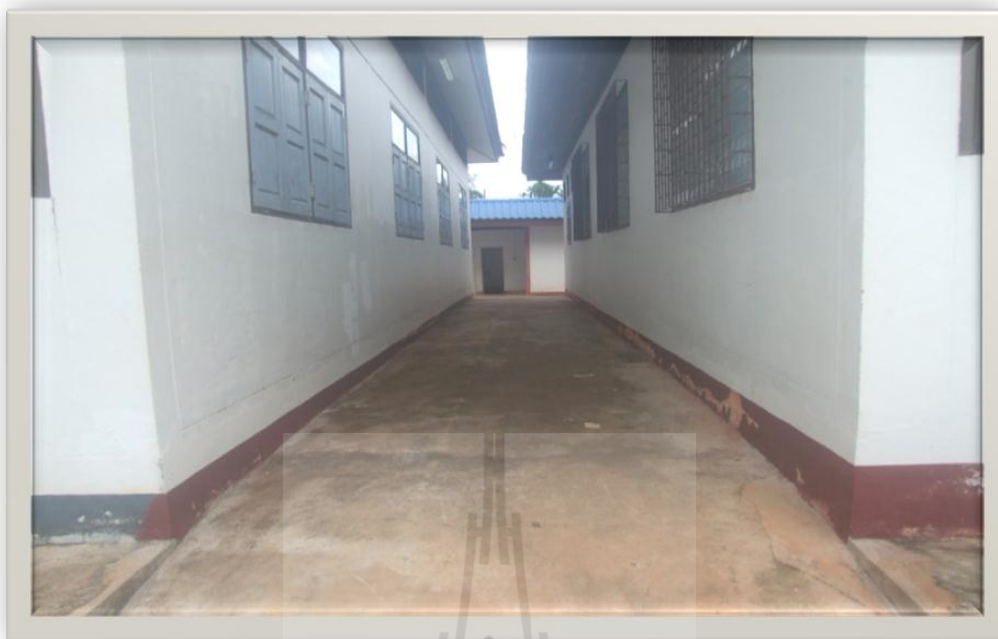
รูปที่ ข.32 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.33 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.34 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.35 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.36 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.37 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.38 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.39 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอูเทน อำเภอทำอูเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.40 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอูเทน อำเภอทำอูเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.41 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

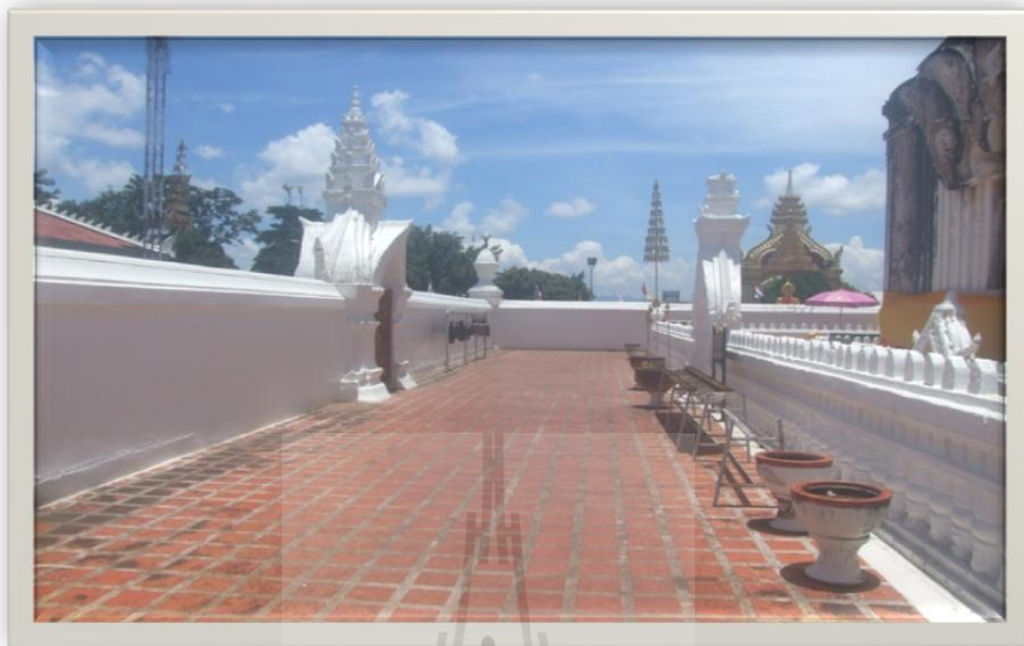
รูปที่ ข.42 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.43 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.44 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

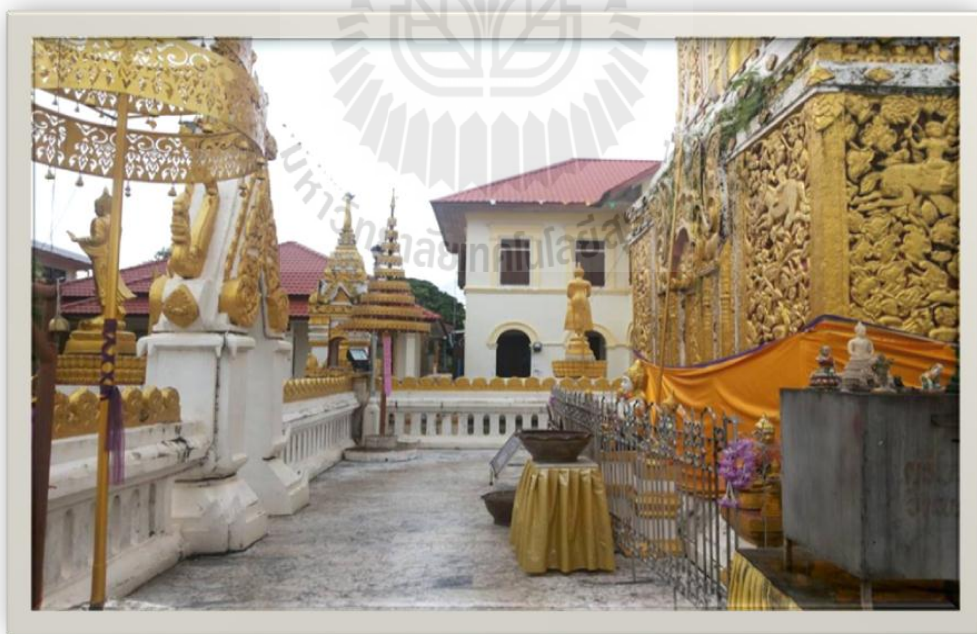
รูปที่ ข.45 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

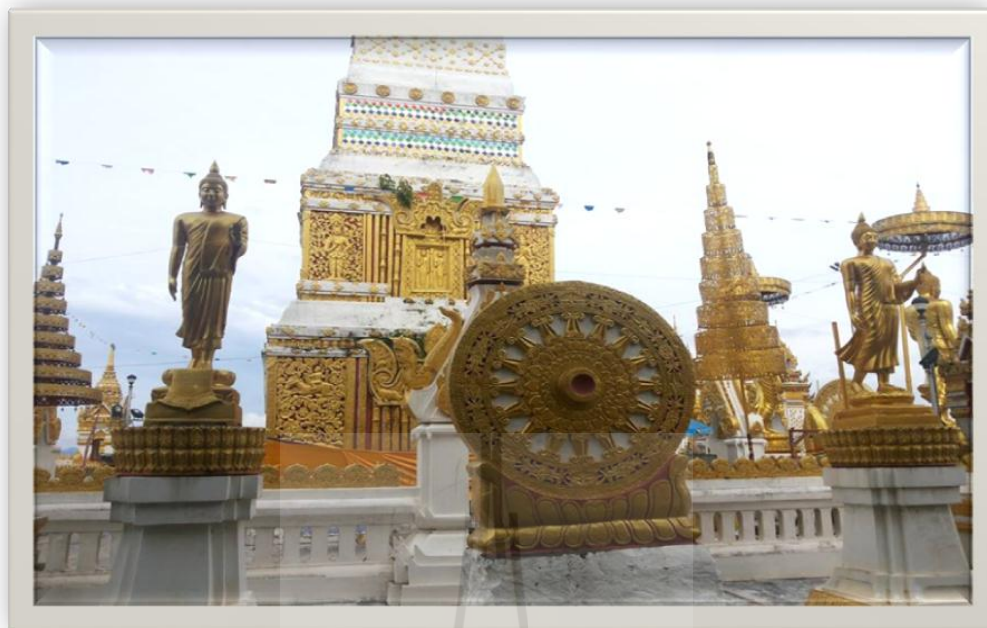
รูปที่ ข.46 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.47 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

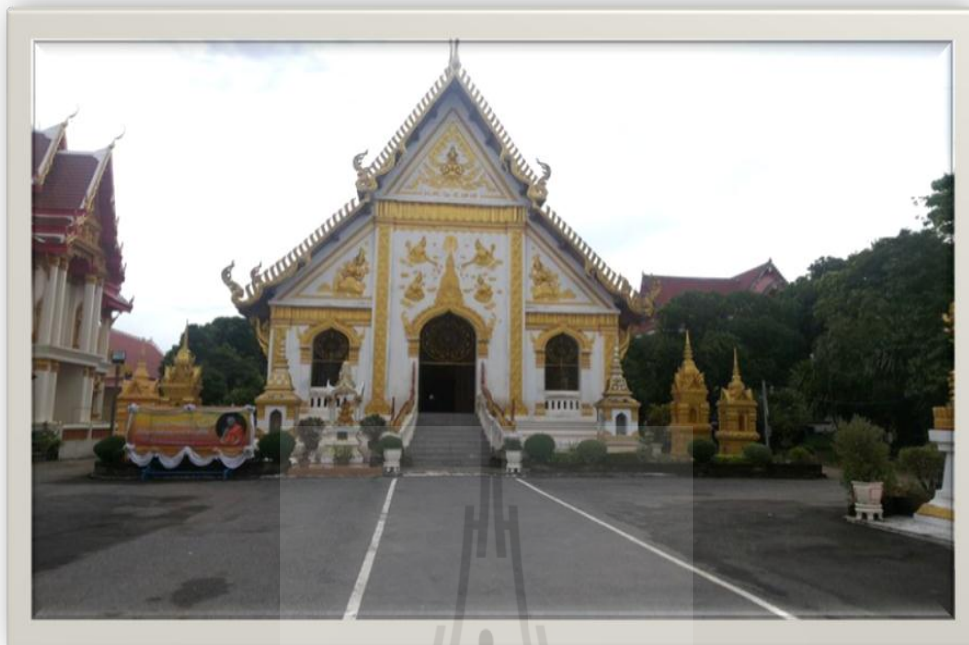
รูปที่ ข.48 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.49 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

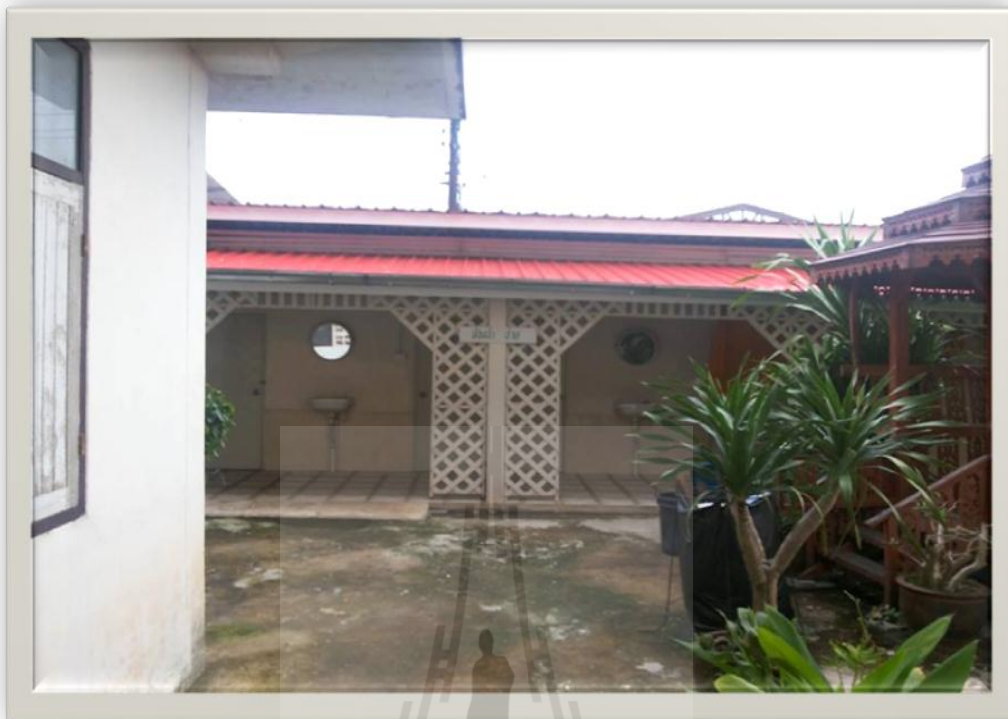
รูปที่ ข.50 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.51 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.52 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.53 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

รูปที่ ข.54 สภาพภายในบริเวณวัดพระธาตุนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

กฎกระทรวง

แต่ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ความว่า

“สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา” หมายความว่า ส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดหรือตั้งอยู่ภายในและภายนอกอาคารเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

“ลิฟต์” หมายความว่า อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับนำคนขึ้นลงระหว่างพื้นของอาคารที่ต่างระดับกัน แต่ไม่ใช่บันไดเลื่อนหรือทางเลื่อน

“พื้นผิวต่างสัมผัส” หมายความว่า พื้นผิวที่มีผิวสัมผัสและสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากพื้นผิวและสีในบริเวณข้างเคียงซึ่งคนพิการทางการมองเห็นสามารถสัมผัสได้

“ความกว้างสุทธิ” หมายความว่า ความกว้างที่วัดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยปราศจากสิ่งใด ๆ กีดขวาง

ข้อ ๓ อาคารประเภทและลักษณะดังต่อไปนี้ ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ในบริเวณที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป

(๑) โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย สถานศึกษา หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐ สถานีขนส่งมวลชน เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีรถ ท่าเทียบเรือที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน ๓๐๐ ตารางเมตร

(๒) สำนักงาน โรงแรม หอประชุม สนามกีฬา ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ประเภทต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน ๒,๐๐๐ ตารางเมตร

หมวด ๑

ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก

ข้อ ๕ สัญลักษณ์รูปผู้พิการ เครื่องหมายแสดงทางไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ตามข้อ ๔ ให้เป็นสีขาวโดยพื้นป้ายเป็นสีน้ำเงินหรือเป็นสีน้ำเงินโดยพื้นป้ายเป็นสีขาว

ข้อ ๖ ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ต้องมีความชัดเจน มองเห็นได้ง่าย ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสน และต้องจัดให้มีแสงส่องสว่างเป็นพิเศษทั้งกลางวันและกลางคืน

หมวด ๒

ทางลาดและลิฟต์

ข้อ ๗ อาคารตามข้อ ๓ หากระดับพื้นภายในอาคาร หรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคาร หรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคารมีความต่างระดับกันเกิน ๒๐ มิลลิเมตร ให้มีทางลาดหรือลิฟต์ระหว่างพื้นที่ต่างระดับกัน แต่ถ้ามีความต่างระดับกันไม่เกิน ๒๐ มิลลิเมตร ต้องปาดมุมพื้นส่วนที่ต่างระดับกันไม่เกิน ๔๕ องศา

ข้อ ๘ ทางลาดให้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- (๑) พื้นผิวทางลาดต้องเป็นวัสดุที่ไม่ลื่น
- (๒) พื้นผิวของจุดต่อเนื่องระหว่างพื้นกับทางลาดต้องเรียบไม่สะดุด
- (๓) ความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๕๐๐ มิลลิเมตร ในกรณีที่ทางลาดมีความยาวของทุกช่วงรวมกันตั้งแต่ ๖,๐๐๐ มิลลิเมตร ขึ้นไป ต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร
- (๔) มีพื้นที่หน้าทางลาดเป็นที่ว่างยาวไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร
- (๕) ทางลาดต้องมีความลาดชันไม่เกิน ๑:๑๒ และมีความยาวช่วงละไม่เกิน ๖,๐๐๐ มิลลิเมตร ในกรณีที่ทางลาดยาวเกิน ๖,๐๐๐ มิลลิเมตร ต้องจัดให้มีชานพักยาวไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร คั่นระหว่างแต่ละช่วงของทางลาด
- (๖) ทางลาดด้านที่ไม่มีผนังกั้นให้ยกขอบสูงจากพื้นผิวของทางลาดไม่น้อยกว่า ๕๐ มิลลิเมตร และมีราวกันตก
- (๗) ทางลาดที่มีความยาวตั้งแต่ ๒,๕๐๐ มิลลิเมตร ขึ้นไป ต้องมีราวจับทั้งสองด้านโดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้
  - (ก) ทำด้วยวัสดุเรียบ มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่เป็นอันตรายในการจับและไม่ลื่น
  - (ข) มีลักษณะกลม โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า ๓๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๔๐ มิลลิเมตร
  - (ค) สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๙๐๐ มิลลิเมตร
  - (ง) ราวจับด้านที่อยู่ติดผนังให้มีระยะห่างจากผนังไม่น้อยกว่า ๕๐ มิลลิเมตร มีความสูงจากจุดยึดไม่น้อยกว่า ๑๒๐ มิลลิเมตร และผนังบริเวณราวจับต้องเป็นผนังเรียบ

(จ) ราวจับต้องยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของคนพิการทางการมองเห็น

(ฉ) ปลายของราวจับให้ยื่นเลยจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของทางลาดไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร

(ส) มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็น และคนชราสามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นและทางลงของทางลาดที่เชื่อมระหว่างชั้นของอาคาร

(ซ) ให้มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ในบริเวณทางลาดที่จัดไว้ให้แก่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

ข้อ ๕ อาคารตามข้อ ๓ ที่มีจำนวนชั้นตั้งแต่สองชั้นขึ้นไปต้องจัดให้มีลิฟต์หรือทางลาดที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้ระหว่างชั้นของอาคาร

ลิฟต์ที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้ต้องสามารถขึ้นลงได้ทุกชั้น มีระบบควบคุมลิฟต์ที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถควบคุมได้เอง ใช้งานได้อย่างปลอดภัย และจัดไว้ในบริเวณที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถใช้ได้สะดวก

ให้มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ที่ช่องประตูด้านนอกของลิฟต์ที่จัดไว้ให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้

ข้อ ๑๐ ลิฟต์ที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้ที่มีลักษณะเป็นห้องลิฟต์ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) ขนาดของห้องลิฟต์ต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๑,๑๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๑,๔๐๐ มิลลิเมตร

(๒) ช่องประตูลิฟต์ต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร และต้องมีระบบแสงเพื่อป้องกันไม่ให้ประตูลิฟต์หนีบผู้โดยสาร

(๓) มีพื้นผิวต่างสัมผัสบนพื้นบริเวณหน้าประตูลิฟต์กว้าง ๓๐๐ มิลลิเมตร และยาว ๘๐๐ มิลลิเมตร ซึ่งอยู่ห่างจากประตูลิฟต์ไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๖๐๐ มิลลิเมตร

(๔) ปุ่มกดเรียกลิฟต์ ปุ่มบังคับลิฟต์ และปุ่มสัญญาณแจ้งเหตุฉุกเฉินต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(ก) ปุ่มล่างสุดอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร ปุ่มบนสุดอยู่สูงจากพื้นไม่เกินกว่า ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร และห่างจากมุมภายในห้องลิฟต์ไม่น้อยกว่า ๔๐๐ มิลลิเมตร ในกรณีที่ห้องลิฟต์มีขนาดกว้างและยาวน้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

(ข) มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า ๒๐ มิลลิเมตร มีอักษรเบอร์ล็กกำกับไว้ทุกปุ่ม เมื่อกดปุ่มจะต้องมีเสียงดังและมีแสง

(ค) ไม่มีสิ่งกีดขวางบริเวณที่กดปุ่มลิฟต์

(๕) มีราวจับโดยรอบภายในลิฟต์ โดยราวมีลักษณะตามที่กำหนดในข้อ ๘ (๗) (ก) (ข) (ค) และ (ง)

(๖) มีตัวเลขและเสียงบอกตำแหน่งชั้นต่าง ๆ เมื่อลิฟต์หยุด และขึ้นหรือลง

(๗) มีป้ายแสดงหมายเลขชั้นและแสดงทิศทางบริเวณโถงหน้าประตูลิฟต์และติดอยู่ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน

(๘) ในกรณีที่ลิฟต์ขัดข้องให้มีทั้งเสียงและแสงไฟเตือนภัยเป็นไฟกะพริบสีแดง เพื่อให้คนพิการทางการมองเห็นและคนพิการทางการได้ยินทราบ และให้มีไฟกะพริบสีเขียวเป็นสัญญาณให้คนพิการทางการได้ยินได้ทราบว่าผู้ที่อยู่ข้างนอกมารับทราบแล้วว่าลิฟต์ขัดข้องและกำลังให้ความช่วยเหลืออยู่

(๙) มีโทรศัพท์แจ้งเหตุฉุกเฉินภายในลิฟต์ซึ่งสามารถติดต่อกับภายนอกได้ โดยต้องอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๙๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร

(๑๐) มีระบบการทำงานที่ทำให้ลิฟต์เลื่อนมาอยู่ตรงที่จอดชั้นระดับพื้นดินและประตูลิฟต์ต้องเปิดโดยอัตโนมัติเมื่อไฟฟ้าดับ

หมวด ๓

บันได

ข้อ ๑๑ อาคารตามข้อ ๓ ต้องจัดให้มีบันไดที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้อย่างน้อยชั้นละ ๑ แห่ง โดยต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

(๒) มีชานพักทุกกระชั้นในแนวตั้งไม่เกิน ๒,๐๐๐ มิลลิเมตร

(๓) มีราวบันไดทั้งสองข้าง โดยให้ราวมีลักษณะตามที่กำหนดในข้อ ๘ (๗)

(๔) ลูกตั้งสูงไม่เกิน ๑๕๐ มิลลิเมตร ลูกนอนเมื่อหักส่วนที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันออกแล้ว เหลือความกว้างไม่น้อยกว่า ๒๘๐ มิลลิเมตร และมีขนาดสม่ำเสมอตลอดช่วงบันได ในกรณีที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันหรือมีลูกตั้งบันไดให้มีระยะเหลื่อมกันได้ไม่เกิน ๒๐ มิลลิเมตร

(๕) พื้นผิวของบันไดต้องใช้วัสดุที่ไม่ลื่น

(๖) ลูกตั้งบันไดห้ามเปิดเป็นช่องโถ่ง

(๗) มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็น และคนชราสามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นและทางลงของบันไดที่เชื่อมระหว่าง ชั้นของอาคาร

หมวด ๔

ที่จอดรถ

ข้อ ๑๒ อาคารตามข้อ ๓ ต้องจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา อย่างน้อยตามอัตราส่วน ดังนี้

(๑) ถ้าจำนวนที่จอดรถตั้งแต่ ๑๐ คัน แต่ไม่เกิน ๕๐ คัน ให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือ ทุพพลภาพ และคนชราอย่างน้อย ๑ คัน

(๒) ถ้าจำนวนที่จอดรถตั้งแต่ ๕๑ คัน แต่ไม่เกิน ๑๐๐ คัน ให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และคนชราอย่างน้อย ๒ คัน

(๓) ถ้าจำนวนที่จอดรถตั้งแต่ ๑๐๑ คัน ขึ้นไป ให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพล ภาพ และคนชราอย่างน้อย ๒ คัน และเพิ่มขึ้นอีก ๑ คัน สำหรับทุก ๆ จำนวนรถ ๑๐๐ คันที่เพิ่มขึ้น เศษของ ๑๐๐ คัน ถ้าเกินกว่า ๕๐ คัน ให้คิดเป็น ๑๐๐ คัน

ข้อ ๑๓ ที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราให้จัดไว้ใกล้ทางเข้าออกอาคาร ให้มากที่สุด มีลักษณะไม่ขนานกับทางเดินรถ มีพื้นผิวเรียบ มีระดับเสมอกัน และมีสัญลักษณ์รูปผู้ พิการนั่งเก้าอี้ล้ออยู่บนพื้นของที่จอดรถด้านที่ติดกับทางเดินรถ มีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า ๕๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๕๐๐ มิลลิเมตร และมีป้ายขนาดกว้างไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร ติดอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ มิลลิเมตร ในตำแหน่งที่ เห็นได้ชัดเจน

ข้อ ๑๔ ที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราต้องเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างไม่น้อยกว่า ๒,๔๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๖,๐๐๐ มิลลิเมตร และจัดให้มีที่ว่างข้างที่ จอดรถกว้างไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร ตลอดความยาวของที่จอดรถ โดยที่ว่างดังกล่าวต้องมี ลักษณะพื้นผิวเรียบและมีระดับเสมอกับที่จอดรถ

หมวด ๕

ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร

ข้อ ๑๕ อาคารตามข้อ ๓ ต้องจัดให้มีทางเข้าอาคารเพื่อให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และ คนชราเข้าใช้ได้โดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาเป็นอุปสรรคหรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

(๒) อยู่ในระดับเดียวกับพื้นถนนภายนอกอาคารหรือพื้นลานจอดรถ ในกรณีที่อยู่ต่างระดับ ต้องมีทางลาดที่สามารถขึ้นลงได้สะดวก และทางลาดนี้ให้อยู่ใกล้ที่จอดรถ

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่มีอาคารตามข้อ ๓ หลายอาคารอยู่ภายในบริเวณเดียวกันที่มีการใช้อาคารร่วมกัน จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม ต้องจัดให้มีทางเดินระหว่างอาคารนั้น และจากอาคารแต่ละอาคารนั้นไปสู่ทางสาธารณะ ลานจอดรถหรืออาคารที่จอดรถ

ทางเดินตามวรรคหนึ่งต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) พื้นทางเดินต้องเรียบ ไม่ลื่น และมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

(๒) หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท ถ้าฝาเป็นแบบตะแกรงหรือแบบรู ต้องมีขนาดของช่องตะแกรงหรือเส้นผ่านศูนย์กลางของรูกว้างไม่เกิน ๑๓ มิลลิเมตร แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางเดิน

(๓) ในบริเวณที่เป็นทางแยกหรือทางเลี้ยวให้มีพื้นผิวต่างสัมผัส

(๔) ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเดิน ต้องจัดให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยไม่กีดขวางทางเดิน และจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสหรือมีการกั้นเพื่อให้ทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวาง และอยู่ห่างสิ่งกีดขวางไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร

(๕) ป้ายหรือสิ่งอื่นใดที่แขวนอยู่เหนือทางเดิน ต้องมีความสูงจากพื้นทางเดินไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ มิลลิเมตร

(๖) ในกรณีที่พื้นทางเดินกับพื้นถนนมีระดับต่างกัน ให้มีพื้นลาดที่มีความลาดชันไม่เกิน ๑:๑๐

ข้อ ๑๗ อาคารตามข้อ ๓ ที่มีทางเชื่อมระหว่างอาคาร ต้องมีผนังหรือราวกันตกทั้งสองด้าน โดยมีราวจับซึ่งมีลักษณะตามข้อ ๘ (๓) (ก) (ข) (ค) (ง) และ (จ) ที่ผนังหรือราวกันตกนั้น และมีทางเดินซึ่งมีลักษณะตามข้อ ๑๖ (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๕)

หมวด ๖

ประตู

ข้อ ๑๘ ประตูของอาคารตามข้อ ๓ ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) เปิดปิดได้ง่าย

(๒) หากมีธรณีประตู ความสูงของธรณีประตูต้องไม่เกินกว่า ๒๐ มิลลิเมตร และให้ขอบทั้งสองด้านมีความลาดเอียงไม่เกิน ๔๕ องศา เพื่อให้เก้าอี้ล้อหรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราที่ใช้อุปกรณ์ช่วยเดินสามารถข้ามได้สะดวก

(๓) ช่องประตูต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า ๙๐๐ มิลลิเมตร

(๔) ในกรณีที่ประตูเป็นแบบบานเปิดผลักเข้าออก เมื่อเปิดออกสู่ทางเดินหรือระเบียงต้องมีพื้นที่ว่างขนาดกว้างไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

(๕) ในกรณีที่ประตูเป็นแบบบานเลื่อนหรือแบบบานเปิดให้มีมือจับที่มีขนาดเท่ากับราวจับตามข้อ ๘ (๖) (๗) ในแนวตั้งทั้งด้านในและด้านนอกของประตูซึ่งมีปลายด้านบนสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร และปลายด้านล่างไม่เกิน ๘๐๐ มิลลิเมตร ในกรณีที่ประตูบานเปิดออกให้มีราวจับตามแนวอนด้านในประตู และในกรณีที่ประตูบานเปิดเข้าให้มีราวจับตามแนวอนด้านนอกประตู ราวจับดังกล่าวให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๙๐๐ มิลลิเมตร ยาวไปตามความกว้างของประตู

(๖) ในกรณีที่ประตูเป็นกระจกหรือลูกฟักเป็นกระจก ให้ติดเครื่องหมายหรือแถบสีที่สังเกตเห็นได้ชัด

(๗) อุปกรณ์เปิดปิดประตูต้องเป็นชนิดก้านบิดหรือแกนผลัก อยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร

ประตูตามวรรคหนึ่งต้องไม่ติดตั้งอุปกรณ์ชนิดที่บังคับให้บานประตูปิดได้เองที่อาจทำให้ประตูหนีบหรือกระแทกผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

ข้อ ๑๕ ข้อกำหนดตามข้อ ๑๔ ไม่ใช่บังคับกับประตูหนีไฟและประตูเปิดปิดโดยใช้ระบบอัตโนมัติ

หมวด ๓

ห้องส้วม

ข้อ ๒๐ อาคารตามข้อ ๓ ที่จัดให้มีห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไป ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้อย่างน้อย ๑ ห้องในห้องส้วมนั้นหรือจะจัดแยกออกมาอยู่ในบริเวณเดียวกันกับห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไปก็ได้

สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้อย่างน้อย ๑ ห้อง

ข้อ ๒๑ ห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) มีพื้นที่ว่างภายในห้องส้วมเพื่อให้เก้าอี้ล้อสามารถหมุนตัวกลับได้ซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

(๒) ประตูของห้องที่ตั้งโถส้วมเป็นแบบบานเปิดออกสู่ภายนอก โดยต้องเปิดค้างได้ไม่น้อยกว่า ๕๐ องศา หรือเป็นแบบบานเลื่อน และมีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ที่ประตูด้านหน้าห้องส้วม ลักษณะของประตูนอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในหมวด ๖

(๓) พื้นห้องส้วมต้องมีระดับเสมอกับพื้นภายนอก ถ้าเป็นพื้นต่างระดับต้องมีลักษณะเป็นทางลาดตามหมวด ๒ และวัสดุปูพื้นห้องส้วมต้องไม่ลื่น

(๔) พื้นห้องส้วมต้องมีความลาดเอียงเพียงพอไปยังช่องระบายน้ำทิ้งเพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำขังบนพื้น

(๕) มีโถส้วมชนิดนั่งราบ สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๔๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๕๐๐ มิลลิเมตร มีพนักพิงหลังที่ให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราที่ไม่สามารถนั่งทรงตัวได้เองใช้พิงได้ และที่ปล่อยน้ำเป็นชนิดคันโยก ปุ่มกดขนาดใหญ่หรือชนิดอื่นที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา สามารถใช้ได้สะดวก มีด้านข้างด้านหนึ่งของโถส้วมอยู่ชิดผนังโดยมีระยะห่างวัดจากกึ่งกลางโถส้วมถึงผนังไม่น้อยกว่า ๔๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๕๐๐ มิลลิเมตร ต้องมีราวจับที่ผนังส่วนด้านที่ไม่ชิดผนังให้มีที่ว่างมากพอให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราที่นั่งเก้าอี้ล้อสามารถเข้าไปใช้โถส้วมได้โดยสะดวก ในกรณีที่ด้านข้างของโถส้วมทั้งสองด้านอยู่ห่างจากผนังเกิน ๕๐๐ มิลลิเมตร ต้องมีราวจับที่มีลักษณะตาม (๗)

(๖) มีราวจับบริเวณด้านที่ชิดผนังเพื่อช่วยในการพยุงตัว เป็นราวจับในแนวนอนและแนวตั้งโดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(ก) ราวจับในแนวนอนมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๖๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๗๐๐ มิลลิเมตร และให้ยื่นล้ำออกมาจากด้านหน้าโถส้วมอีกไม่น้อยกว่า ๒๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๓๐๐ มิลลิเมตร

(ข) ราวจับในแนวตั้งต่อจากปลายของราวจับในแนวนอนด้านหน้าโถส้วมมีความยาววัดจากปลายของราวจับในแนวนอนขึ้นไปอย่างน้อย ๖๐๐ มิลลิเมตร

ราวจับตาม (๖) (ก) และ (ข) อาจเป็นราวต่อเนื่องกันก็ได้

(๗) ด้านข้างโถส้วมด้านที่ไม่ชิดผนังให้มีราวจับติดผนังแบบพับเก็บได้ในแนวราบ เมื่อกางออกให้มีระบบบล็อกที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถปลดล็อกได้ง่าย มีระยะห่างจากขอบของโถส้วมไม่น้อยกว่า ๑๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๒๐๐ มิลลิเมตร และมีความยาวไม่น้อยกว่า ๕๕๐ มิลลิเมตร

(๘) นอกเหนือจากราวจับตาม (๖) และ (๗) ต้องมีราวจับเพื่อนำไปสู่สุขภัณฑ์อื่น ๆ ภายในห้องส้วม มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๘๐๐ มิลลิเมตร

(๙) ติดตั้งระบบสัญญาณแสงและสัญญาณเสียงให้ผู้ที่อยู่ภายนอกแจ้งภัยแก่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา และระบบสัญญาณแสงและสัญญาณเสียงให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถแจ้งเหตุหรือเรียกหาผู้ช่วยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินไว้ในห้องส้วม โดยมีปุ่มกดหรือปุ่มสัมผัสให้สัญญาณทำงานซึ่งติดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถใช้งานได้สะดวก

(๑๐) มีอ่างล้างมือโดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(ก) ใต้อ่างล้างมือด้านที่คิดผนังไปจนถึงขอบอ่างเป็นที่ว่าง เพื่อให้เก้าอี้ล้อสามารถสอดเข้าไปได้ โดยขอบอ่างอยู่ห่างจากผนังไม่น้อยกว่า ๔๕๐ มิลลิเมตร และต้องอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าประชิดได้โดยไม่มีสิ่งกีดขวาง

(ข) มีความสูงจากพื้นถึงขอบบนของอ่างไม่น้อยกว่า ๗๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๘๐๐ มิลลิเมตร และมีราวจับในแนวนอนแบบพับเก็บได้ในแนวตั้งทั้งสองข้างของอ่าง

(ค) ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยกหรือก้านกดหรือก้านหมุนหรือระบบอัตโนมัติ

ข้อ ๒๒ ในกรณีที่ห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราอยู่ในห้องส้วมที่จัดไว้สำหรับบุคคลทั่วไป และมีทางเข้าก่อนถึงตัวห้องส้วม ต้องจัดให้ห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก

ห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไปตามวรรคหนึ่ง หากได้จัดสำหรับผู้ชายและผู้หญิงต่างหากจากกันให้มีอักษรเบรลล์แสดงให้รู้ว่าเป็นห้องส้วมชายหรือหญิงติดไว้ที่ผนังข้างทางเข้าในตำแหน่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วย

ข้อ ๒๓ ในกรณีที่เป็นห้องส้วมสำหรับผู้ชายที่มีช่ห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราตามข้อ ๒๐ และข้อ ๒๑ ให้มีที่ถ่ายปัสสาวะที่มีระดับเสมอพื้นอย่างน้อย ๑ ที่ โดยมีราวจับในแนวนอนอยู่ด้านบนของที่ถ่ายปัสสาวะยาวไม่น้อยกว่า ๕๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๖๐๐ มิลลิเมตร มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๓๐๐ มิลลิเมตร และมีราวจับด้านข้างของที่ถ่ายปัสสาวะทั้งสองข้าง มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร ซึ่งยื่นออกมาจากผนังไม่น้อยกว่า ๕๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๖๐๐ มิลลิเมตร

ข้อ ๒๔ ราวจับห้องส้วมให้มีลักษณะตามที่กำหนดในข้อ ๘ (๗) (ก) และ (ข)

หมวด ๘

พื้นผิวต่างสัมผัส

ข้อ ๒๕ อาคารตามข้อ ๓ ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มีระดับต่างกันเกิน ๒๐๐ มิลลิเมตร ที่ทางขึ้นและทางลงของทางลาดหรือบันไดที่พื้นด้านหน้าและด้านหลังประตูทางเข้าอาคาร และที่พื้นด้านหน้าของประตูห้องส้วม โดยมีความกว้าง ๓๐๐ มิลลิเมตร และมีความยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของช่องทางเดินของพื้นต่างระดับ ทางลาด บันได หรือประตู และขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับ ทางลาด บันได หรือประตูไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๓๕๐ มิลลิเมตร

ในกรณีของสถานีขนส่งมวลชน ให้ขอบนอกของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากขอบของชานชาลาไม่น้อยกว่า ๖๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกินกว่า ๖๕๐ มิลลิเมตร

หมวด ๙

โรงแรมสรรพ หอประชุม และโรงแรม

ข้อ ๒๖ อาคารตามข้อ ๓ ที่เป็นโรงแรมสรรพหรือหอประชุมต้องจัดให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับเก้าอี้ล้ออย่างน้อยหนึ่งทีทุก ๆ จำนวน ๑๐๐ ที่นั่ง โดยพื้นที่เฉพาะนี้เป็นพื้นที่ราบขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า ๕๐๐ มิลลิเมตร และความยาวไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร ต่อหนึ่งที่อยู่ตำแหน่งที่เข้าออกได้

ข้อ ๒๗ อาคารตามข้อ ๓ ที่เป็นโรงแรมที่มีห้องพักตั้งแต่ ๑๐๐ ห้อง ขึ้นไป ต้องจัดให้มีห้องพักที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา เข้าใช้ได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งห้องต่อจำนวนห้องพักทุก ๑๐๐ ห้อง โดยห้องพักดังกล่าวต้องมีส่วนประกอบและมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) อยู่ใกล้บันไดหรือบันไดหนีไฟหรือลิฟต์ดับเพลิง

(๒) ภายในห้องพักต้องจัดให้มีสัญญาณบอกเหตุหรือเตือนภัยทั้งสัญญาณที่เป็นเสียงและแสง และระบบสันตะเตือนติดตั้งบริเวณที่นอนในกรณีเกิดอัคคีภัยหรือเหตุอันตรายอย่างอื่น เพื่อให้ผู้ที่อยู่ภายในห้องพักทราบ และมีสวิทช์สัญญาณแสงและสวิทช์สัญญาณเสียงแจ้งภัยหรือเรียกให้ผู้ที่อยู่ภายนอกทราบว่ามีคนอยู่ในห้องพัก

(๓) มีแผนผังต่างสัมผัสของอาคารในชั้นที่มีห้องพักที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา เข้าใช้ได้ มีอักษรเบรลล์แสดงตำแหน่งของห้องพัก บันไดหนีไฟ และทิศทางไปสู่อันตรายโดยติดไว้ที่กึ่งกลางบานประตูด้านในและอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๑,๓๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๖๐๐ มิลลิเมตร

(๔) มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ที่ประตูด้านหน้าห้องพักสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

ข้อ ๒๘ ห้องพักในโรงแรมที่จัดสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ต้องมีที่อาบน้ำ ซึ่งเป็นแบบฝักบัวหรือแบบอ่างอาบน้ำโดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) ที่อาบน้ำแบบฝักบัว

(ก) มีพื้นที่วางขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า ๑,๑๐๐ มิลลิเมตร และความยาวไม่น้อยกว่า ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร

(ข) มีที่นั่งสำหรับอาบน้ำที่มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๔๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๕๐๐ มิลลิเมตร

(ค) มีราวจับในแนวนอนที่ด้านข้างของที่นั่ง มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๖๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๗๐๐ มิลลิเมตร และยาวไม่น้อยกว่า ๖๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๗๐๐ มิลลิเมตร และมีราวจับในแนวตั้งต่อจากปลายของราวจับในแนวนอน และมีความยาวจากปลายของราวจับในแนวนอนขึ้นไปอย่างน้อย ๖๐๐ มิลลิเมตร

(๒) ที่อาบน้ำแบบอ่างอาบน้ำ

(ก) มีราวจับในแนวตั้งอยู่ห่างจากผนังด้านหัวอ่างอาบน้ำ ๖๐๐ มิลลิเมตร โดยปลายด้านล่างอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๖๕๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๗๐๐ มิลลิเมตร มีความยาวอย่างน้อย ๖๐๐ มิลลิเมตร

(ข) มีราวจับในแนวนอนที่ปลายของราวจับในแนวตั้ง และยาวไปจนจดผนังห้องอาบน้ำด้านท้ายอ่างอาบน้ำ

ราวจับในแนวนอนและในแนวตั้งอาจเป็นราวต่อเนื่องกันก็ได้ และมีลักษณะตามที่กำหนดในข้อ ๘ (๗) (ก) และ (ข)

(๓) สิ่งของ เครื่องใช้หรืออุปกรณ์ภายในที่อาบน้ำให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า ๓๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร

ประวัติผู้เขียน

นายจักรกฤษณ์ แสนพรหม รหัสนักศึกษา M5541355 เกิดวันที่ 29 กรกฎาคม 2518 ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 321 หมู่บ้านอัมพร2 ซอยสุขาวดี ถนนนครพนม – ท่าอุเทน ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 48000 ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ อดุสาหกรรม เอกวิศวกรรมโยธา จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง นายช่างโยธา ระดับ 6ว สถานที่ทำงานปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 48000 ได้รับทุนการศึกษา เรียนต่อระดับปริญญาโท หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

